

Särskild undersökning

Boplatser vid Larslunda

Järnålder

Strängnäs 443 & del av Strängnäs 442, Strängnäs 3:1, Strängnäs socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

Särskild undersökning

Boplatser vid Larslunda

Järnålder

Strängnäs 443 & del av Strängnäs 442, Strängnäs 3:1, Strängnäs socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

med bidrag av:

Lars Norberg

ARKEOLOGISKA MEDDELANDEN 2009:05

© 2009 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkeologi@dll.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg.
Omslag och inlaga är reproducerad vid Sörmlands museum.
Kart- och ritmaterial: Lars Norberg & Ingeborg Svensson
Omslagsbild: Södermanlands län. Undersökningsområdets geografiska läge markerat med röd punkt.

Där inget annat anges har den digitala Fastighetskartan, respektive Gröna kartan (GSD) för Södermanlands län använts som underlag.

Allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01672.
Strandlinjekarta beräknad med en numerisk modell utvecklad vid SGU.
Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). Medgivande: Dnr 30-1495/2003 & 30-1692/2004.

Nyköping 2009

ISSN 1402-9650

Innehåll

Utgångspunkt 5

Tidigare undersökningar på platsen
Ambitionsnivå & prioriteringar

Syfte & metod 6

Syfte
Metod
Naturvetenskapliga analyser
Försvårande omständigheter

Informationsinsatser 9

Skolprogram
Visningar & information

Landskap 9

Natur
Kultur

Resultat Strängnäs 442 13

Områdesbeskrivning
Anläggningar
Fyndmaterial
Datering

Resultat Strängnäs 443 16

Områdesbeskrivning
Anläggningar
Huskonstruktioner
Fyndmaterial
Datering

Avslutande diskussion 35

Inledning
Husens funktion
Boplatsens struktur
Boplatsens ekonomi
Läget i landskapet
Ett bebyggelsehistoriskt sammanhang

Sammanfattning 44

Referenser 46

Administrativa uppgifter 48

Bilagor 49

1. Anläggningsregister Strängnäs 442
2. Anläggningsbeskrivningar Strängnäs 442
3. Anläggningsregister Strängnäs 443
4. Anläggningsbeskrivningar Strängnäs 443
5. Fyndregister Strängnäs 443
6. Miljöarkeologisk analys Strängnäs 443
7. Vedartsanalyser Strängnäs 442 & 443
8. Resultat av ¹⁴C-analys Strängnäs 443
9. Osteologisk analys Strängnäs 443
10. Schakt- & anläggningsplan Strängnäs 443.

Figur 1. Översiktskarta över Södermanlands län med kommuner, större orter, vägar och angränsande län. Undersökningsområdets geografiska belägenhet är markerat med röd kontur. Skala 1:800 000.

Utgångspunkt

Sörmlands museum har under perioden 070426-070615 utfört en särskild (arkeologisk) undersökning av fornlämning Strängnäs 443 samt del av fornlämning Strängnäs 442, Strängnäs 3:1, Strängnäs socken och kommun i Södermanlands län (figur 2 & 5).

Undersökningen utfördes med anledning av att Kilenkryss AB avser att disponera marken för bostadsändamål. På begäran av Kilenkryss AB genomfördes de arkeologiska insatserna parallellt med planprocessen så att byggnationen kunde påbörjas så snart detaljplanen hade vunnit laga kraft.

Fornlämningarna utgjordes av två boplatssområden som helt (Strängnäs 443) och delvis (Strängnäs 442) kommer att beröras av det planerade bostadsbyggandet. Undersökningsområdet för Strängnäs 443 uppgick till en yta om cirka 1500 m². Den del av Strängnäs 442 som var föremål för undersökning uppgick till en yta om cirka 900 m².

Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kapitlet 13§ i Lagen (1988:950) om kulturminnen mm. (1st dnr: 431-3023-2007). Ansvarig för kostnaden var Kilenkryss AB.

Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Ingeborg Svensson, arkeolog vid Sörmlands museum. I fältarbetet deltog även Tove Björk, Ivonne Dutra Leivas (projektanställda arkeologer) & Lars Norberg (arkeolog på Sörmlands museum). Rapporten har skrivits av Ingeborg Svensson med bidrag av Lars Norberg. Bilagorna har författats av Erik Danielsson, Karin Viklund och Ylva Telldahl.

Tidigare undersökningar på platsen

Boplatserna Strängnäs 442 & 443 påträffades genom en särskild (arkeologisk) utredning som Sörmlands museum genomförde under sommaren och hösten år 2005 (Svensson 2006). Under hösten år 2006 genomförde Sörmlands museum en arkeologisk förundersökning av fornlämningarna. Syftet med förundersökningen var att avgränsa, karaktärsbestämma och datera de aktuella fornlämningarna.

Genom förundersökningen kunde det konstateras att båda fornlämningarna utgjordes av boplatssområden. *Strängnäs 442* avgränsades dock bara inom det område som var planerat för bebyggelse. Boplatsens fullständiga utbredning är således oklar (Svensson 2007). Genom den tidigare genomförda särskilda utredningen vet vi att det finns ytterligare boplatsslämningar från förhistorisk tid (skärvstensflak, stolphål, härdar) och bebyggelse lämningar från historisk tid (syllstensgrund, tegel, träflis) i åkermarken väster om den nu undersökta ytan (Svensson 2006).

Den arkeologiska förundersökningen kom således endast att beröra utkanten av den under utredningen konstaterade boplatsen. Under förundersökningen påträffades två koncentrationer av anläggningar, dels i åkermarken, dels i den tidigare betesmarken. Anläggningarna var av boplatskaraktär och utgjordes av stolphål, härdar och härdgropar. Fyndmaterialet var inte särskilt omfattande och utgjordes av enstaka bitar bränd lera samt fynd av enstaka obrända ben. Inga av de påträffade anläggningarna bildade några tolkningsbara strukturer och gav därför ingen möjlighet att lokalisera några säkra former av konstruktioner. En anläggning inom boplatsen daterades genom ¹⁴C-analys till förromersk-romersk järnålder, med tyngdpunkt i den förstnämnda tidsperioden (Svensson 2007).

Boplatsen *Strängnäs 443* avgränsades genom den arkeologiska förundersökningen till sin helhet. Inom området påträffades ett sextiotal anläggningar av boplatskaraktär. Anläggningarna utgjordes av stөрhål, stolphål, härdar, kulturlager och en ränna. Därutöver kunde en huskonstruktion konstateras inom boplatssytan.

Huskonstruktionen utgjordes av ett regelbundet 3,5 x 4 meter stort, väl avgränsat, svart sotigt och kolrikt kulturlager. I det nordöstra hörnet av lagret låg en cirka 1 x 1 meter stor fyrkantig härd. I lagret kunde även ett antal möjliga stenskodda stolphål iaktas. I byggnaden påträffades fynd i form av bränd lera, brända och obrända ben samt en malstenslöpare i bergart. Ytterligare en konstruktion i form av en rad med stolphål, påträffades inom den undersökta ytan. Stolphålsraden bedömdes kunna utgöra antingen en vägglinje till en stolpburen byggnad, alternativt ingå i någon form av hägnad. Den påträffade huskonstruktionen daterades genom ¹⁴C-analys till vendeltid-vikingatid, med tyngdpunkt i vikingatid. Två av stolphålen i stolphålsraden daterades till folkvandringstid-vendeltid (Svensson 2007).

Ambitionsnivå & prioriteringar

Redan i planeringsskedet inför den särskilda undersökningen diskuterades prioriteringar och ambitionsnivå vad gällde de båda fornlämningslokalerna. Diskussionerna skedde i samråd med länsstyrelsen. Att fornlämning Strängnäs 442 inte var avgränsad till sin helhet och endast skulle delundersökas påverkade utformningen av undersökningsplanen.

Kunskapspotentialen låg framför allt i att få en möjlighet att totalundersöka en boplat (Strängnäs 443) med minst en huskonstruktion daterad till i huvudsak vikingatid. Av den anledningen prioriterades frågeställningarna och undersökningen av Strängnäs 443 framför Strängnäs 442. Här sågs en möjlighet att förbättra kunskapen om de vikingatida boplatsernas lokalisering och inre struktur, ett kunskapsområde som är ofullständigt för Södermanlands län, se *Vetenskapligt program för*

Södermanlands län (Norberg 2004). En undersökning av boplatser gav också en möjlighet att fördjupa förståelsen för den bebyggelseutveckling som skett i området över tid och att studera sambandet mellan den yngre järnålderns bebyggelse, den medeltida by- och gårdsbildningen samt etableringen av den historiska bebyggelsen i området.

Syfte & metod

Syfte

Enligt länsstyrelsens kravspecifikation var syftet med den särskilda undersökningen att säkerställa information om platsens användning genom en reflekterande redovisning av iakttagelser vad gällde anläggningar och fynd samt att presentera en bild av platsens betydelse under slutfasen av yngre järnåldern liksom den bebyggelseutveckling som skett i området över tid, såväl tidigare som senare.

Sörmlands museums målsättning med undersökningen av *Strängnäs 442* var att göra en fördjupad kronologisk analys av fornlämningen samt att klargöra om de påträffade anläggningarna kunde knytas till en bebyggelsemiljö eller om de skulle ses i samband med begravningsrelaterade aktiviteter i anslutning till gravfältet, *Strängnäs 271:1*. Vad gällde undersökningen av *Strängnäs 443* var syftet att fördjupa kunskapen om den yngre järnålderns bebyggelse och gårdsstruktur avseende lokalisering och rumslig organisation, samt att sätta in platsen i ett bebyggelsehistoriskt sammanhang, såväl framåt som bakåt i tid.

Med utgångspunkt i de övergripande målsättningarna formulerades ett antal frågeställningar för respektive fornlämning:

Strängnäs 442

Då endast en mindre del av fornlämningen kom att beröras av den särskilda undersökningen blev frågeställningarna av naturliga skäl av en mer grundläggande karaktär.

- Bildar boplatseranläggningarna några urskiljbara strukturer?
- Vilken eller vilka tidsperioder omfattar anläggningarna?
- Utgör boplatseranläggningarna delar av en förhistorisk boplatseryta i traditionell bemärkelse, alternativt en yta knuten till andra former av aktiviteter?

Strängnäs 443

- Vilka typer av huskonstruktioner finns representerade inom boplatserområdet?
- Vad kan utläsas avseende de eventuella olika huskonstruktionernas funktion?
- Hur har boplatsern varit organiserad?

- Till vilken eller vilka tidsperioder kan lämningarna knytas?
- Vilken sammansättning har det påträffade fyndmaterialet?
- Vilken omfattning och stratigrafisk komplexitet har kulturlagren?

Metod

Innan matjorden inom undersökningsområdet i anslutning till *Strängnäs 443* schaktades bort, avstöptes ytan med hjälp av metalldetektor. Avsikten med metalldetekteringen var att fånga upp ett eventuellt fyndmaterial av metall för att få en indikation om vilken spridningsbild det eventuella fyndmaterialet hade i förhållande till de tidigare iakttagna anläggningarna (arkeologisk förundersökning). Metalldetekteringen utfördes av arkeolog *Kjell Andersson* från *Stockholms läns museum*.

Därefter banades båda undersökningsytorna (*Strängnäs 442 & 443*) av med hjälp av grävmaskin. Parallellt med avbaningsarbetet utfördes en grovrensning för hand och påträffade anläggningar och fynd markerades ut. Därefter finrensades ytorna. Anläggningar mättes in, undersöktes till hälften och dokumenterades i plan och profil i skala 1:20. Dokumentationen utfördes på ritfilm i erforderlig skala jämte anläggningsbeskrivningar. Anläggningar som ingick i påvisbara strukturer undersöktes i sin helhet. Fyllningen i vissa av anläggningarna gick igenom på hackbord. Jordmånens karaktär samt det torra och soliga vädret gjorde att sållning inte var genomförbart utan obegränsad tillgång till vatten. Hackbord sågs därför som ett bra alternativ.

Genom den sedan tidigare kända huskonstruktionen (*Strängnäs 443*) upprättades en profil. Därefter undersöktes anläggningen genom att 1 x 1 meter stora rutor grävdes för hand. Rutorna grävdes lagervis och fyllningen söktes igenom på hackbord. Avsikten var att karakterisera kulturlagret samt att få en uppfattning om lagrets stratigrafi. De anläggningar som påträffades vid rutgrävningen undersöktes i sin helhet för hand som separata enheter. Delar av lagret undersöktes mer extensivt, till förmån för de påträffade anläggningarna som ingick i konstruktionen.

Påträffat fyndmaterial i rutor och anläggningar utom uppenbart recenta fynd tillvaratogs vid undersökningen. Fynden mättes in digitalt om de påträffades som lösfynd. Fynd som påträffades i en anläggning eller i en ruta relaterades till denna, om inte särskilda skäl fanns för att göra en inmätning av fyndplatsen.

Samtliga anläggningar, kulturlager, schakt, provrutor profiler och ytor mättes in digitalt med totalstation. Undersökta anläggningar dokumenterades för hand i plan och profil. Dokumentationen utfördes på ritfilm i erforderlig skala jämte anläggningsbeskrivningar. Arbetet dokumenterades löpande med digitalkamera.

Figur 2. Utdrag ur Gröna kartans blad (GSD) Strängnäs 10H SV och 10H SO med de två undersökningsområdena markerade. Skala 1:50 000.

Material för ^{14}C -analys samlades genomgående in under undersökningen. Prover för arkeobotanisk samt markkemisk analys samlades in i de huskonstruktioner som kunde konstateras inom Strängnäs 443.

Naturvetenskapliga analyser

De naturvetenskapliga analyser som använts är vedartsanalys, ^{14}C -analys, arkeobotanisk och markkemisk analys samt osteologisk analys.

Vedartanalysen har utförts av *Erik Danielsson* på Vedlab. Syftet var att identifiera träslag samt att minimera risken att ^{14}C -datera träkol med hög egenålder.

^{14}C -analysen har genomförts av *Maud Söderman* och *Göran Possnert* på Ängströmlaboratoriet vid Uppsala universitet. Analysen syftade till att tillsammans med fyndmaterialet skapa ett kronologiskt underlag för en diskussion angående fornlämningarnas datering.

Den arkeobotaniska och markkemiska analysen har utförts av *Karin Viklund* vid Miljöarkeologiska Laboratoriet (MAL) vid Umeå universitet. Syftet med analyserna var att belysa boplatsens (Strängnäs 443) organisation avseende funktionsindelning (tex boende/djurhållning) mellan olika ytor inom området. Därutöver avsåg analysen att funktionsbestämma enskilda anläggningar och huskonstruktioner.

Slutligen så har den osteologiska analysen utförts av *Ylva Tell Dahl*, doktorand vid Osteoarkeologiska forskningslaboratoriet vid Stockholms universitet. Syftet var att art-, ålders- och könsbestämma benmaterialet. Därutöver skulle analysen bidra med information angående näringsekonomiska förhållanden samt medverka till kunskap om hur boplatsen varit organiserad.

Försvårande omständigheter

Boplatserna vid Larslunda hade varit föremål för arkeologiska insatser i ett par omgångar innan den särskilda undersökningen (Svensson 2006 & 2007). Vid varje tillfälle hade sökschakt tagits upp med hjälp av grävmaskin och större ytor hade banats av. En och samma yta inom till exempel Strängnäs 443, hade schaktats av och lagts igen två gånger innan den nu genomförda undersökningen. Ett sådant förfarande påverkade naturligtvis bevarandeförhållanden för de påträffade anläggningarna och gjorde det svårare att urskilja mörkfärgningar i skiftet mellan matjorden och undergrunden. Anläggningar som hade synts tydligt vid den särskilda utredningen år 2005 var svåra att urskilja två år senare, tredje gången matjorden banades av. Marken hade påverkats av fyllnadsmassorna som också släppt igenom vatten på ett annat sätt än den omgivande ej avbanade matjorden. Detta försvårade den särskilda undersökningen. Vissa anläggningar kunde inte urskiljas överhuvudtaget, som till exempel kulturlagret (A67) och en ränna (A18) som hade konstaterats inom Strängnäs 443 under den arkeologiska förundersökningen år 2006 (Svensson 2007). Andra anläggningar hade blivit mer diffusa till sin karaktär och var svåra att urskilja och avgränsa.

Ytterligare en omständighet som kan nämnas i sammanhanget var det soliga och varma vädret under maj och juni år 2007 när den särskilda undersökningen genomfördes. De båda undersökningsområdena var belägna i lermark. Leran förvandlades genom väderleken snabbt till en stenhård betongliknande massa med en dammig grå färg. Det medförde bland annat att det blev mycket svårt att urskilja anläggningar i området. Trots idog bevattning och övertäckning kvarstod problemet.

Figur 3. Museipedagog Katarina Blix Lundkvist berättar om järnåldersboplatsen och den arkeologiska undersökningen. Foto: Ingeborg Svensson 2007, Sörmlands museum.

Båda dessa omständigheter påverkade självfallet det arkeologiska resultatet negativt, vilket man bör vara medveten om.

Informationsinsatser

Skolprogram

Under den särskilda undersökningen genomförde Sörmlands museum ett utbyte med skolorna i Strängnäs. Samtliga skolor i Strängnäs inbjöds att delta. De pedagogiska insatserna genomfördes dagligen, vid två fasta tidpunkter under en vecka i slutet av maj (28 maj - 1 juni år 2007).

Intresset var stort och samtliga tider blev snabbt uppbokade. Utöver en visning av undersökningsplatsen fick eleverna själva prova på att arbeta som arkeologer. Arbetet leddes av pedagoger från Sörmlands museum i samverkan med en av arkeologerna på platsen. Från den pedagogiska verksamheten på Sörmlands museum deltog museipedagogerna *Katarina Blix Lundqvist* och *Stina Palmberg Eriksson* samt museilärare *Tina Wahlander*. Sammanlagt besöktes undersökningen av tio stycken klasser från låg-, mellan- och högstadiet. De skolor som deltog i programmet var Finningeskolan, Fogdöskolan, Långbergsskolan, Paulinska skolan och Strängnäs Montessoriskola.

Visningar & information

Två guidade visningar av undersökningsplatsen genomfördes på kvällstid den 4 & 5 juni år 2007 för den intresserade allmänheten. Datum och tid för visningarna meddelades genom Strängnäs tidning samt på Sörmlands museums respektive Strängnäs kommuns

hemsida. De sammanlagda antalet deltagare uppgick till ett trettiotal personer. Därutöver genomfördes en enskild visning för personalen på Multeum, Strängnäs kommun, den 6 juni 2007. En kort presentation av den aktuella kulturhistoriska miljön samt de arkeologiska resultaten genomfördes också i samband med att landshövdingen, länsstyrelsen samt företrädare för Strängnäs kommun var på besök den 9 maj 2007. Vid samma tillfälle presenterade också Paola Pihlgren projektet Drottning Kristinas trädgårdar och Jan Persson (Kilenkryss AB) berättade om den planerade bostadsbebyggelsen.

Parallellt med att undersökningen pågick fanns en enklare anslagstavla med information om undersökningen uppsatt i anslutning till etableringen på platsen. De arkeologiska resultaten presenterades också förlöpande på Sörmlands museums hemsida (www.sormlandsmuseum.se) I anslutning till att den arkeologiska undersökningen hade avslutats gjordes en mindre utställningsmonter i ordning. Här presenterades ett urval av det påträffade fyndmaterialet samt de preliminära undersökningsresultaten. Arbetet skedde i samverkan med *Ismo Railisson* på *Multeum* i Strängnäs, där montern ställdes ut och fanns till allmän beskådan under hela sommaren år 2007.

Landskap

Natur

De aktuella fornlämningarna var belägna i ett landskap som kan beskrivas som ett omväxlande, till delar öppet hagmarkslandskap, med mindre impediment och öppna åkerytor. Åkerytorerna var svagt kuperade och

Figur 4. Två barn från Finningeskolan undersöker en mörkfärgning inom fornlämning Strängnäs 442. Foto: Ingeborg Svensson 2007, Sörmlands museum.

var till större delen belägna på ömse sidor om gamla E20. I hagmarken fanns flera större ekar av hög ålder. Den nuvarande obrukade marken var till stora delar uppodlad under 1800-talet. Spåren efter den tidigare odlingsverksamheten syntes i hagmarkslandskapet i form av större samlingar med röjningssten på impedimenten och i kanterna av höjddpartierna.

Stora delar av hagmarken har under en längre tid växt igen med högt gräs, slån bärsbuskar, sly och skog. I samband med *projektet Drottning Kristinas trädgårdar* har dock ett röjningsarbete inletts för att återskapa den öppna hagmarken. Vissa delar kommer att hållas öppna med hjälp av betesdjur. Därutöver har vissa ytor åter tagits i bruk för odling i samband med den planerade plantskolan och de till plantskolan knutna frilandsodlingarna (se program *Drottning Kristinas trädgårdar*).

De geologiska förutsättningarna i området utgjordes av glaciärra, sandig-moig morän och urberg (SGU).

Kultur

Fornlämningarna Strängnäs 442 och 443 var belägna i en forn- och kulturhistorisk miljö som avspeglar ett långt kronologiskt nyttjande från bronsålder fram till historisk tid. Fornlämningssmiljön utgörs av gravfält- och gravgrupper, Strängnäs 271:1, 272:1 & 147:1, ensamliggande stensättningar, Strängnäs 320:1-2 & 344:1, samt by- och gårdstomter, Strängnäs 374 & 270:1. De kulturhistoriska spåren utgörs av odlingslämningar i form av röjningsrösen och fossil åkermark, en brunnsanläggning (Larslunda brunn) samt husgrunder, Strängnäs 148:1 & 449 och rester av stenmurar (FMIS). Se figur 5 & 6.

De yttre gravformerna på gravfälten utgörs företrädesvis av högar och runda stensättningar och kan generellt tillföras tidsperioden yngre järnålder. De mindre gravgrupperna samt de ensamliggande stensättningarna kan i allmänna ordalag sägas representera tidsskedet yngre bronsålder och äldre järnålder. By- och gårdstomterna, husgrunderna samt spåren efter odlingsverksamhet kan i stort hänföras till historisk tid. Genom det historiska källmaterialet, bland annat i form av kartor, kan en stor del av bebyggelselämningarna knytas till 1600-talets säteribildning med tillhörande gårds- och torpbebyggelse.

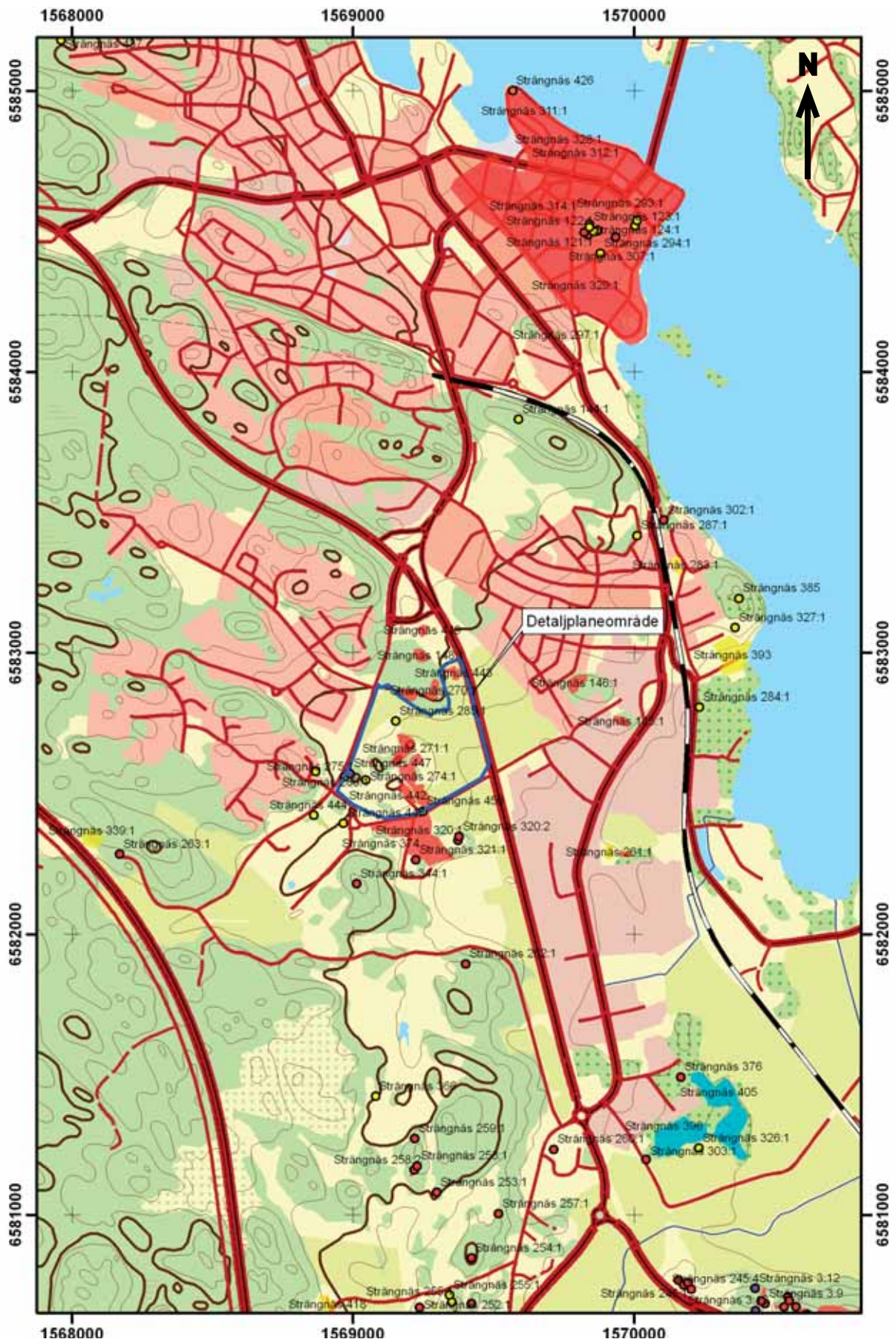
Någon gång i början av 1600-talet uppfördes Larslunda säteri strax sydöst om avfartsvägen till Fårhuset. Lämningsarna efter bebyggelsen finns idag registrerade som en by-gårdstomt (Strängnäs 374), och utgörs bland annat av två tunnvalvda, delvis inrasade källarvalv. Säteriet bytte namn till Olivehäll någon gång under 1650-talet (Almqvist, 1935, s. 471). En hypotes är att säteriet, i samband med namnbytet, flyttades och byggdes upp på platsen för dagens Ulvhäll. På platsen för säteriet återfinns därefter istället gården Larslunda, vilken kan ses i kartmaterialet från 1700-talet (LMS akt

C72-10:1, år 1785). Under slutet av 1800-talet syns inte längre gårdsbebyggelsen vid Larslunda i kartmaterialet, istället finns ett torp (Larslunda torp) utmarkerat på den häradsökonomiska kartan (RAK id J112-74-19, år 1897-1901).

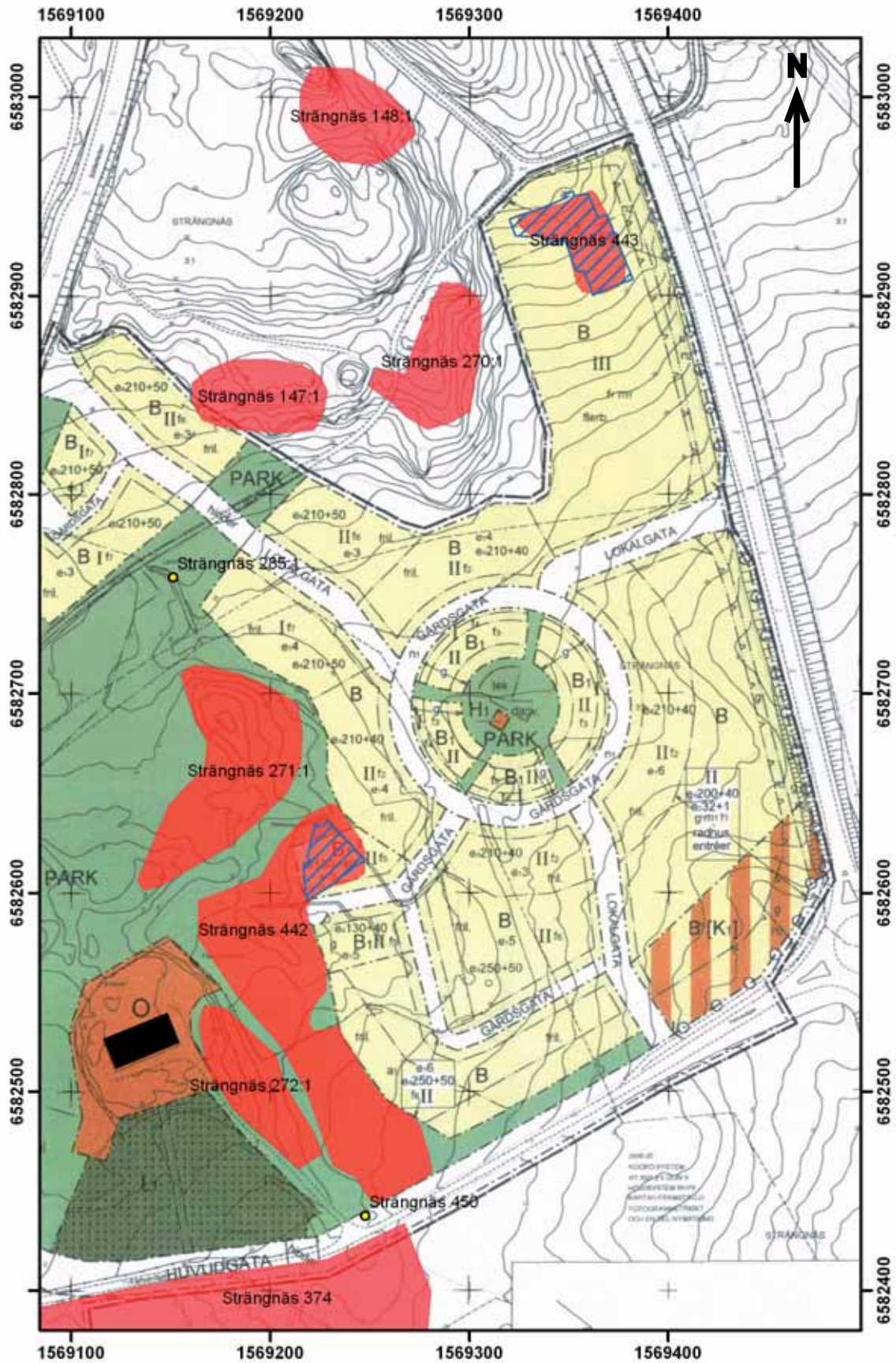
Larslunda säteri hade sitt ursprung i Finninge by, som på 1560-talet utgjordes av sex kyrkohemman. Hemmanen hade åtskillnadsnamn såsom Stora Finninge, Norr respektive Söder Finninge samt Grindfinninge (Almqvist, 1935, s. 471). Finninge har medeltida belägg och förekommer i det skriftliga källmaterialet. Den tidigaste skriftliga uppgiften härrör från ett medeltida brev från år 1322 (RA/SDHK, nr 3154). År 1346 beskrivs hur *Viking Bryggare säljer ½ öresland i södra Finninge till domprosten Nils i Strängnäs* (RA/SDHK, nr 5341). Både namnet Finninge samt södra Finninge förekommer således i det medeltida källmaterialet. Sammanlagt nämns namnet Finninge i sju stycken medeltidsbrev (RA/SDHK). Ortnamnet levde kvar under 1700- och 1800-talet och existerar än idag. På en karta från år 1785 finns inom ägora till Olivehäll tre torp där namnet Finninge ingår. De två Söder Finninge torpen (Strängnäs 148:1 & 449) respektive Norra Finninge (LMS akt C72-10:1 år 1785). I slutet av 1800-talet har torpbebyggelsen förändrats såtillvida att torpet Norra Finninge har försvunnit och att de två Söder Finninge torpen bytt namn och då endast benämns Finninge (RAK id J112-74-19, år 1897-1901).

Bortsett från den särskilda utredningen och den arkeologiska förundersökningen som föregått den aktuella särskilda undersökningen (se under rubriken *Tidigare undersökningar på platsen*), har inga arkeologiska insatser genomförts i det absoluta närområdet. I ett större perspektiv kan däremot en särskild undersökning av ett gravfält dock nämnas (Strängnäs 261:1). Platsen för gravfältet ligger cirka 900 meter sydöst om Strängnäs 443 (se figur 5) och undersöktes av Sörmlands museum år 1994.

Undersökningen omfattade nitton stensättningar, en båtgrav och en bålplats. Stensättningarna var rundade, oregelbundna, kvadratiska samt rektangulära. De inre gravkicken utgjordes dels av brandgravar i form av en urnegrop samt brandlager, dels av ett antal skelettbegravningar med konstaterade kistkonstruktioner. Fyndmaterialet utgjordes bland annat av pärlor, spännbucklor, keramik, och knivar etc. Den nordvästra delen av gravfältet representerade den äldsta anläggningsfasen daterad till folkvandringstid. Gravarna i det sydöstra området omfattade framförallt brandgravar från vikingatid. Centralt och mellan de ovan nämnda områdena fanns den sista fasen av gravfältets nyttjandeperiod. Här utgjordes gravarna uteslutande av skelettgravar i rektangulära stensättningar. Gravarna daterades till vikingatidens slutskede och har anlagts in i 1100-talet. Flera aspekter visar att

Figur 5. Utdrag ur den digitala Fastighetskartan (GSD) med fornlämningar och kulturhistoriska lämningar (FMIS). Detaljplaneområdet inom vilket Strängnäs 442 & 443 är belägna är markerat med blå linje. Skala 1:10 000.

Figur 6. Utdrag ur detaljplanen med fornlämningar och kulturhistoriska lämningar (FMIS). De ljus gula ytorna är avsatta för bostadsbebyggelse och de grönt färgade områdena ska enligt planbestämmelserna vara naturområden. De aktuella undersökta ytorna är skrafferade med blått. Skala 1:3000.

de sent vikingatida gravarna hade anlagts på en äldre bålplats och på äldre gravar som i samband med detta hade raserats (Norberg 1998).

Resultat Strängnäs 442

Områdesbeskrivning

Den del av fornlämningen som var föremål för den särskilda undersökningen låg på ett impediment som tidigare varit inhägnat och använts som betesmark (se figur 6).

Markanvändningen inom området har skiftat och förändrats över tid. Under sent 1700-tal utgjordes området av en beteshage. I slutet av 1800-talet hade betesmarken odlats upp och nyttjades som åkermark för att sedan under mitten av 1900-talet återgå till att användas som betesmark (LMS akt C72-10:1 år 1785, RAK id J112-74-19 år 1897-1901 & J133-10H6d59 år 1957).

Sammantaget banades en yta om cirka 735 m² av med hjälp av grävmaskin. Den del av boplatsen som var belägen i åkermarken kom ej att omfattas av den särskilda undersökningen. Anledningen till förfarandet var att samtliga anläggningar (**A17-A21**) som påträffats inom åkermarken redan hade dokumenterats och undersökts inom ramen för den tidigare arkeologiska förundersökningen (Svensson 2007). Den avbanade ytan var plan och nästan helt stenfri. Matjordens djup varierade mellan 0,25 och 0,40 meter och undergrunden utgjordes av gulgrå lera. Undersökningsområdet var beläget mellan 18 och 21 meter över havet. De påträffade anläggningarna var relativt jämnt spridda över hela den avbanade

ytan. Möjligen kunde en tendens till koncentration ses inom den nordvästra delen, i området närmast gärdsgården (se figur 9).

Anläggningar

Inom den avbanade ytan registrerades och undersöktes sammanlagt 67 stycken anläggningar. Därutöver hade tre anläggningar inom ytan undersökts vid den tidigare arkeologiska förundersökningen A1, A2 & A16 (Svensson 2007). Sju stycken mörkfärgningar utgick, då de efter undersökning inte bedömdes vara anläggningar. Majoriteten av anläggningarna utgjordes av stolphål och störhål. De resterande omfattade härdar, en nedgrävning och resterna efter ett möjligt kulturlager. Anläggningarna fördelade sig enligt följande:

Anläggningstyp	Antal
Härdar	5
Kulturlager?	1
Nedgrävning	1
Stolphål	50
Störhål	3
Utgår	7

Stolphål & störhål

Sammanlagt påträffades 50 stycken stolphål och 3 stycken störhål. Anläggningarna påträffades relativt spridda över den undersökta ytan (se figur 9).

Elva stycken av stolphålen var av recent karaktär. Nio av dem låg i en prydlig rad och utgjorde troligen spåren efter ett stängsel som hägnat in hagmarken i sen tid (se

Figur 7. Den del som undersöktes av fornlämning Strängnäs 442. Fotot är taget under schaktningsarbetet och från sydväst. Foto: Ingeborg Svensson 2007, Sörmlands museum.

figur 9). I stolphålen påträffades bland annat rester efter stängselstörar och i ett av stolphålen hittades ett par trådspikar. Merparten av de recenta stolphålen påträffades på en stratigrafiskt högre nivå under matjorden än de övriga anläggningarna. Nästan samtliga recenta stolphål var stenskodda. De stolphål som inte bedömdes som recenta var mellan 0,20 och 0,65 meter stora i plan och mellan 0,10 och 0,25 meter djupa. Anläggningarna var runda och ovala till formen och nio av dem var stenskodda. Formerna i profil var varierande. De tre störhålen (A6, A52 & A67) hängde inte ihop utan låg på tre helt skilda platser inom undersökningsområdet. De var 0,10 meter i diameter stora och mellan 0,08 och 0,10 meter djupa. I profil var störhålen u-formade.

Förutom resterna efter ett stängsel från historisk tid så bildade stolphålen och störhålen inga tolkningsbara strukturer och gav ingen möjlighet att lokalisera några säkra former av konstruktioner.

Härdar

Sammanlagt påträffades fem stycken härdar (A15, A22, A30, A40 & A65) inom undersökningsområdet. Samtliga var belägna i den norra delen av undersökningsområdet och låg som på en linje i nordöst-sydvästlig riktning (se figur 9). Fyra av härdarna låg i anslutning till det kulturlager som iaktogs i den nordvästra delen av den undersökta ytan. Härdarna varierade i storlek och var mellan 1,4 och 0,50 meter stora i plan. Likaså varierade djupet mellan 0,08 och 0,22 meter. Anläggningarna var runda och ovala i plan och flacka och ibland skålade i profil. Tre av härdarna hade tydliga kol och sotlinser och i samtliga fanns

inslag av skärvig och skörbränd sten. Enstaka inslag av bränd lera förekom också.

Kulturlager & Nedgrävning

Inom den undersökta ytan kunde ett diffust lager (A74) med inslag av kol och enstaka bitar bränd lera iaktas. Lagret var mellan 0,02 och 0,04 meter tjockt, gråbrunt till färgen och svårt att urskilja. Kulturlagret var beläget i undersökningsområdets nordvästra del. Inom undersökningsområdet påträffades en nedgrävning. Nedgrävningen (A66) var belägen i anslutning till en härd inom den nordvästra delen av den undersökta ytan. Anläggningen syntes som en regelbunden något rundad svartgrå mörkfärgning och var cirka 1,30 x 1,0 meter stor i plan. I profil var anläggningen flack och cirka 0,10 meter djup.

Fyndmaterial

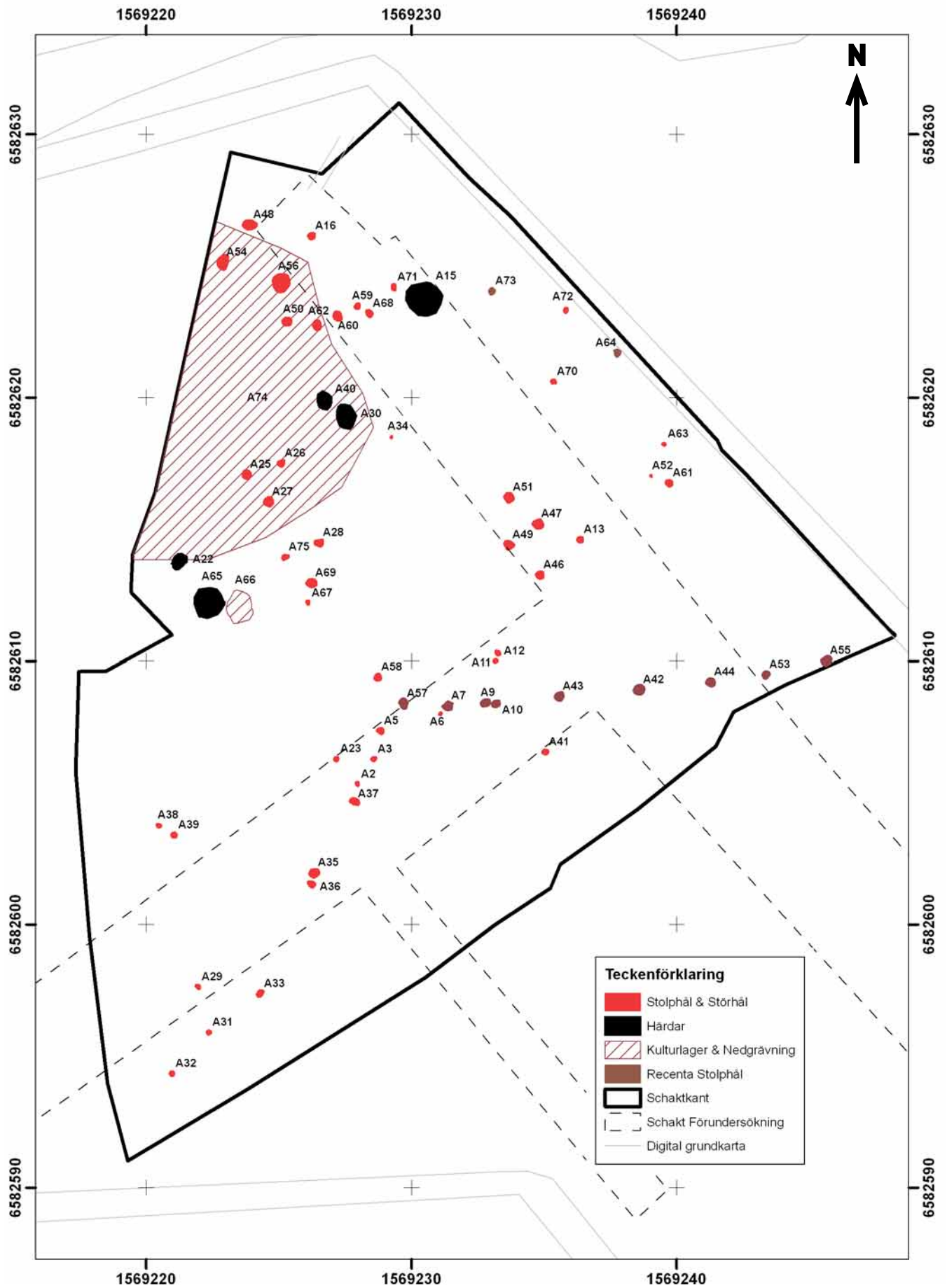
Inga fynd av förhistorisk karaktär påträffades inom undersökningsområdet. Det enda fyndmaterial som kunde iaktas utgjordes av ett par recenta spikar i järn, vilka påträffades i ett av de stolphål som ingick i stängslet från historisk tid. Därutöver noterades enstaka bitar bränd lera spridd över ytan. Fyndmaterialet tillvaratogs ej.

Datering

Som tidigare omnämnts (se *Ambitionsnivå & prioriteringar*) prioriterades redan i planeringsstadiet fornlämningslokalen Strängnäs 443 framför Strängnäs 442. Då de påträffade anläggningarna inom Strängnäs 442 inte bildade några tolkningsbara strukturer och inga säkra konstruktioner kunde lokaliseras inom undersök-

Figur 8. En av de undersökta härdarna (A15) och ett av de recenta stolphålen (A64) i plan. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

Figur 9. Plan över anläggningar inom fornlämning Strängnäs 442. Skala 1:200.

ningsytan, förändrades ambitionsnivån också under den pågående undersökningen och i samband med efterarbetet. Att lokalen var relativt starkt påverkad av sentida aktiviteter bidrog också. Det innebar bland annat att dateringen från den tidigare genomförda arkeologiska förundersökningen bedömdes som tillräcklig, till förmån för ytterligare ¹⁴C-analyser på insamlat material från Strängnäs 443. Omprioriteringen genomfördes efter samtal med länsstyrelsen. Den datering som föreligger från den arkeologiska förundersökningen utgörs av en ¹⁴C-analys av träkol från en härd (A1). Anläggningen daterades genom analysen till 240 f. Kr – 20 e. Kr (kalibrerad ålder 2 sigma), det vill säga till förromersk/romersk järnålder med tyngdpunkt i förromersk järnålder (Svensson 2007).

Resultat Strängnäs 443

Områdesbeskrivning

Undersökningsområdet utgjordes av en naturligt flack plåtå i åkermark som övergick i en svag sluttning åt söder. Markanvändningen inom området har skiftat och förändrats över tid. Under sent 1700-tal utgjordes den norra delen av ”backar uti båda gårderna hwaruti endast litet bete kan nyttjas” medan den södra delen omfattade en del av *Oliwehälls Norra gårde* och utgjordes av ”stadig mo och jäsaktig lera” (se figur 10). I slutet av 1800-talet är backen uppodlad och sedan dess har marken nyttjats som åkermark fram till i våra dagar (LMS akt C72-10:1 år 1785, RAK id J112-74-19 år 1897-1901).

Den avbanade ytan uppgick till sammanlagt 1463 m² och matjordslagret var mellan 0,25 och 0,30 meter tjockt. Undersökningsytan var belägen mellan 22 och 27 meter över havet. Den naturligt flacka plåtån inom den norra delen av undersökningsytan utgjordes av ett moränparti med inslag av stenblock. Ytan planade sedan ut mot söder och övergick i glacial lera. Centralt inom den avbanade ytan fanns ett större parti med naturlig sand som svallats ur moränen. Skiftet mellan den steniga moränbacken och leran var tydlig under schaktningsarbetet och motsvarade troligen gränsen mellan de beskrivna ”backarna” och den ”jäsaktiga leran” i texterna till 1700-talets karta (LMS akt C72-10:1 år 1785).

Spår efter borttagna stenar och stenblock kunde noteras inom den norra delen, ett resultat av när backen bröts upp till åkermark någon gång under 1800-talet. Ett mer sporadiskt röjningsarbete har med all säkerhet pågått under hela den tid som marken brukats. Det faller sig naturligt att områdets markanvändningshistoria påverkat anläggningarnas bevarandegrad. Nedanför den flacka plåtån, där marken började slutta och övergå i lera, återfanns endast ett fåtal anläggningar som ett resultat av överplöjning. De mer välbevarade anlägg-

ningarna och samtliga huskonstruktioner påträffades inom den något högre belägna flacka ytan. Även här hade dock åkerbruk och stenröjning påverkat möjligheten att urskilja konstruktioner och anläggningar. Att bopplatsen var överplöjd vittnar också den relativt ringa mängden fynd och frånvaron av bevarade kulturlager.

Anläggningar

Inom den avbanade ytan påträffades och registrerades sammanlagt 199 stycken anläggningar. Av dessa hade 18 stycken undersökts vid den tidigare arkeologiska förundersökningen A1-13, A15-A17, A18 & A43 (Svensson 2007). Av det sammanlagda antalet utgick 108 stycken mörkfärgningar. Det stora antalet anläggningar som utgick berodde till en del på att många av de anläggningar som hade iakttagits vid förundersökningen inte gick att återfinna (se *Försvårande omständigheter*). De övriga utgick på grund av att de efter undersökning inte bedömdes vara anläggningar.

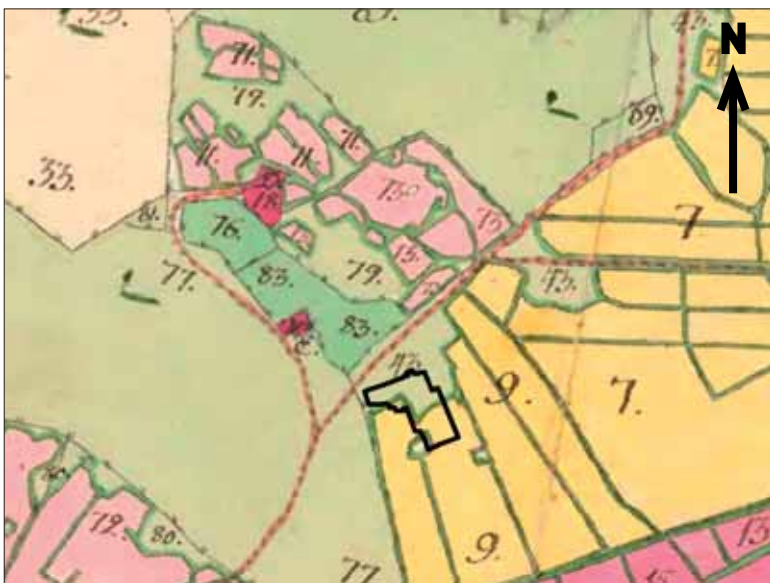
Av de resterande 91 stycken anläggningarna utgjordes majoriteten av stolphål. Därutöver påträffades härdar, härdgropar, kokgropar, nedgrävningar och ett avfallslager. Anläggningarna fördelade sig enligt följande:

Anläggningstyp	Antal
Härd	10
Härdgrop	3
Kokgrop	2
Nedgrävning	11
Stolphål	63
Ränna	1
Avfallslager	1

Stolphål

Sammanlagt påträffades 63 stycken stolphål inom undersökningsområdet. Av dessa kunde nitton av stolphålen knytas till någon av de konstaterade huskonstruktionerna inom boplatssytan (se *Huskonstruktioner*).

Därutöver fanns en prydlig något konvext formad rad med femton stycken stolphål (A1-A11 & A104-A107) som gick i nordöst-sydvästlig riktning inom den södra delen av undersökningsytan. Raden av stolphål uppmärksammades redan vid förundersökningen och sågs då som en möjlig vägglinje till ett hus, alternativt någon form av hägnad. Förhoppningen var att vid den särskilda undersökningen schakta fram en komplett huskonstruktion med takbärande stolpar och två tydliga vägglinjer. Så blev dock inte fallet. Trots stor uppmärksamhet vid avbaningen och ett idogt rensande blev resultatet endast att stolpraden förtätades åt söder med ytterligare fyra stolphål. Inom ytan öster om stolphålsraden påträffades endast två stycken anläggningar och åt söder framkom inga ytterligare anläggningar. Stolphålsraden utgjorde dock en gräns mellan den mer anläggningstätta ytan i

Figur 10. Utdrag ur äldre ägomätning från år 1785, LMS akt C72-10:1. Den avschaktade undersökningsytan är markerad med svart linje. Skala 1:5000.

Figur 11. Fornlämning Strängnäs 443 före avbanning. Bilden är tagen från sydsydväst. Foto: Ingeborg Svensson 2007, Sörmlands museum.

Figur 12. Den norra delen av Strängnäs 443 efter avbanning. Bilden är tagen från sydväst. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

nordväst och ytan i sydöst som var i stort sett tom på anläggningar. En tolkning av stolphålsraden som någon form av hägnad anses därför inte helt omöjlig (se figur 13). Det bör dock påpekas att raden med stolphål låg inom den yta som brukats längst som åkermark, vilket är en källkritisk aspekt som bör beaktas i sammanhanget.

Stolphålen som ingick i hägnaden var lika till sin karaktär. Samtliga var runda och mellan 0,16 och 0,34 meter stora i plan. Djupet varierade mellan 0,04 och 0,18 meter. Majoriteten var dock 0,30 meter i diameter i plan och cirka 0,10 meter djupa. Formen i profil var till största delen rundad. Två av stolphålen i hägnaden daterades i samband med den arkeologiska förundersökningen till folkvandringstid-vendeltid. De båda dateringarna var så gott som identiska (Svensson 2007).

De stolphål som inte kunde knytas till några urskiljbara strukturer eller konstruktioner var framförallt belägna i området mellan Hus 2 & Hus 3 och strax norr om Hus 2. Spridda stolphål fanns också söder och norr om Hus 4. Stolphål som uppträdde parvis kan ha ingått i någon typ av enklare konstruktion som till exempel torkställningar, vindsydd eller dylikt.

Härdar, Härdgropar & Kokgropar

Vad gäller anläggningskategorierna härd, härdgrop och kokgrop behövs ett förtydligande av hur begreppen kommer att användas i följande text. En härd åsyftar en grund eldstad som innehåller kol och/eller sot samt ett eventuellt inslag av skärvsten. Anläggningen har en flack profil och ett djup som inte överstiger 0,25 meter. En härdgrop däremot är tydligt nedgrävd, med ett djup som överstiger 0,25 meter. Kokgropen är liksom härdgropen nedgrävd i markytan, men har till skillnad från härdgropen ett litet eller inget inslag av sot och kol. Däremot innehåller kokgropen en stor mängd skärvig och/eller skörbränd sten.

Sammanlagt påträffades tio stycken härdar, tre stycken härdgropar och två kokgropar. Härdarna var mellan 0,60 och 1,84 meter stora i plan och rundade samt något ovala till formen. Samtliga innehöll sot, kol och rikligt med skärvig och skörbränd sten. En del hade också inslag av bränd lera. Djupet på härdarna varierade mellan 0,04 och 0,20 meter. I profil var härdarna flacka och skålade till formen. Härdgroparna var liksom härdarna rundade och ovala i plan och varierade i storlek mellan 0,90 och 1,4 meter. Djupet varierade mellan 0,25 och 0,60 meter och i profil hade de rundad form. Två av härdgroparna (A14:1 & A77) påträffades i huskonstruktioner. A14:1 låg i Hus 1 och var placerad i grophusets nordöstra hörn. I samma byggnad påträffades också en kokgrop (A14:5). Kokgropen låg mitt emot härdgropen och var placerad i byggnadens nordvästra hörn.

A77 var belägen i Hus 2 och utgjordes av en urgrävd härdgrop som återfyllts med ett annat material. Det som återstod var en 0,10 meter tjock lins i botten och längs

med den ena kanten av anläggningen. Den återstående fyllningen innehöll skörbränd sten, sot och inslag av kol. Anläggningen var placerad mittemellan två av de takbärande stolphålen i det näst längsta spannet i byggnaden.

Två av härdarna låg för sig själva medan ett större antal härdar och en härdgrop låg väl samlade och koncentrerade till ett område väster och söder om Hus 3. Slutligen återfanns en härd (A87) i anslutning till en av de påträffade kokgroparna (A86) i området. Båda anläggningarna låg strax öster om Hus 2. Anläggningarna tolkades i fält som att de hörde ihop. I härden har stenarna hettats upp för att sedan användas som värmekälla i den intilliggande kokgropen.

Nedgrävningar

Sammanlagt påträffades och undersöktes 11 stycken nedgrävningar inom undersökningsområdet.

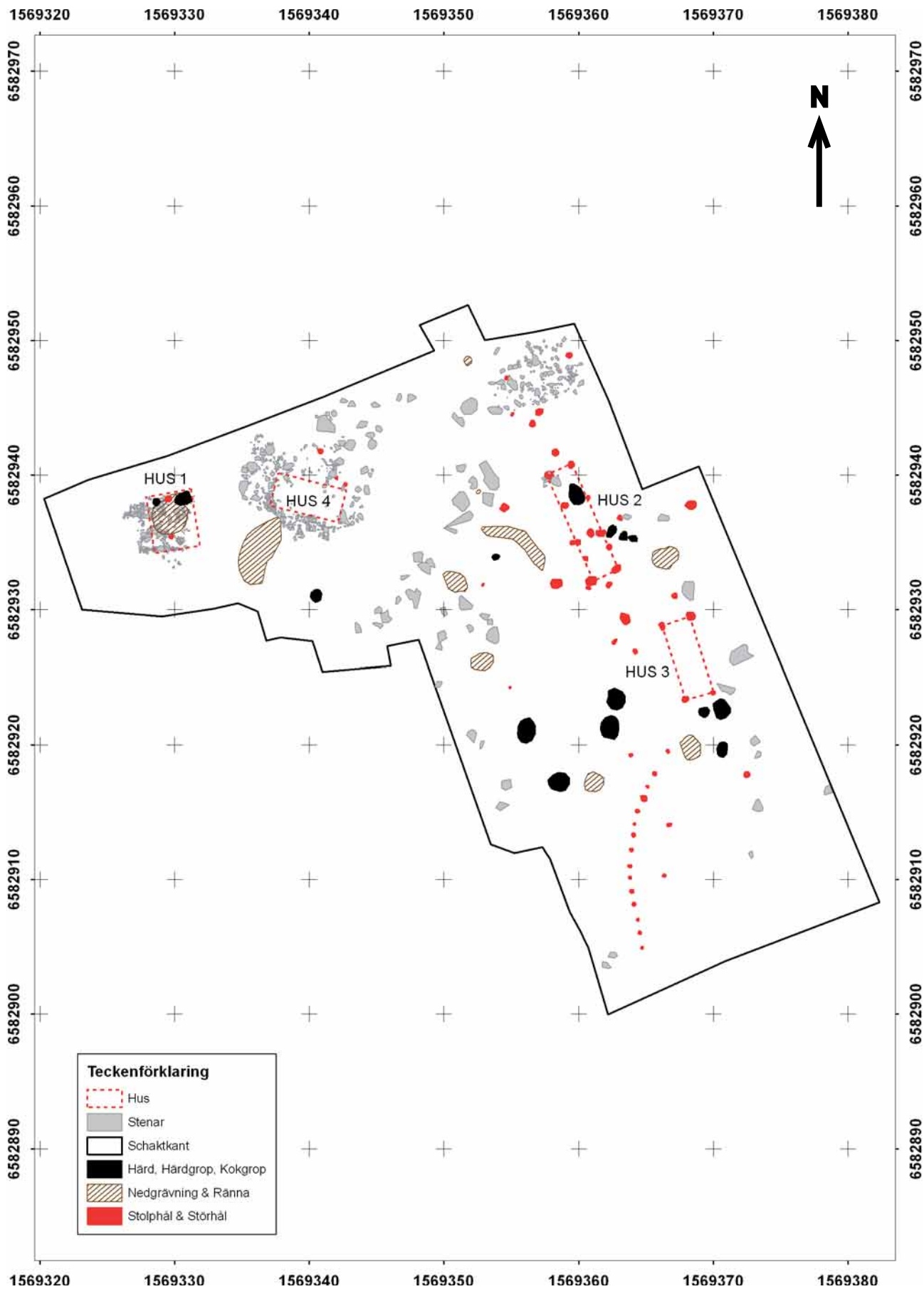
Två av nedgrävningarna ingick i grophuset, Hus 1. De utgörs dels av själva nedgrävningen för grophuset (A14), dels av en mindre nedgrävning (A14:8) som påträffades centralt i grophuset under den försänkta golvnivån. För mer detaljerad information se under beskrivningen av Hus 1 (*Huskonstruktioner*).

De resterande nedgrävningarna var spridda över hela den undersökta ytan och ingick inte i några urskiljbara strukturer eller konstruktioner. Anläggningarna var runda, ovala och ibland oregelbundna i plan och skiftade i storlek mellan 0,36 och 1,98 meter. Likaså hade anläggningarna varierad form i profil. Majoriteten var skålade, men det fanns också exempel på flacka och oregelbundna nedgrävningskanter. Djupet varierade mellan 0,06 och 0,30 meter.

Avfallslager

Strax sydväst om Hus 4 påträffades och undersöktes en anläggning, vilken tolkades som ett avfallslager (A147). Lagret var beläget i anslutning till det sydvästra hörnet av den syllstensliknande konstruktionen.

Anläggningen var oval till formen i plan och 4,7 x 2,8 meter stor. Lagret var 0,14 meter tjockt och hade en flack form i profil. Fyllningen utgjordes av brungrå sandig lera med inslag av kol. Från ytan och ned mot botten av lagret påträffades brända och obrända ben. Lagret innehöll även fynd av keramik och lerklining. Av den totala mängden ben som samlades in vid undersökningen härrör den största delen från A147 (se bilaga 9). Det benmaterial som kunde bestämmas till art utgjordes av nöt, svin samt får/get. Den osteologiska analysen visade bland annat att det påträffade benmaterialet kom från köttrika regioner på djuren. Inga köttfattiga regioner fanns representerade, vilket kan stämma överens med anläggningens antagna användningsområde, det vill säga att man grävt ner matavfallet i marken en bit utanför husen (se bilaga 9).

Figur 13. Plan över anläggningar och huskonstruktioner inom Strängnäs 443. För anläggningsplan i större skala och med anläggningsnummer se bilaga 10. Skala 1:400.

Huskonstruktioner

Sammanlagt påträffades fyra hus inom det norra området. Konstruktionstyperna utgjordes av ett grophus, ett treskeppigt hus, ett rektangulärt hörnstolphus och en syllstensliknande konstruktion. Grophuset iaktogs redan under förundersökningen (Svensson 2007), medan resterande hus identifierades under fältarbetet. Konstruktionerna betecknas i följande text med nummer 1-4.

HUS 1

Objektet: Grophus i något sandig och grusig lera cirka 21 meter över havet. NNV-SSO.

Yttre form: Rundat rektangulärt kulturlager 4,49 x 3,25 meter stort. Nedgrävningen (A14) var rundad och 2,60 x 2,90 m stor och 0,25 m djup. I anslutning till nedgrävningen fanns en något gles stenpackning med stenar i storlek 0,10 - 0,70 meter. Stenpackningen utgjorde en del av konstruktionen. Åt väster fanns en öppning i stenpackningen, vilken har tolkats som ingången till huset.

Vägg: -

Tak: Två stenskodda stolphål (A14:6 & 14:7) efter motställda takbärande stolpar vid kortsidorna i anslutning till nedgrävningens kant.

Takkonstruktion: Sannolikt har huset haft ett brutet tak (sadeltak), där mittåsen har burits upp av två motställda stolpar centralt placerade vid kortsidorna.

Stolphålmått: Diameter i plan: 0,40-0,50 meter. Djup: 0,16-0,20 meter.

Fynd: Fyndmaterialet påträffades i nedgrävningen (A14) och utgjordes av brända och obrända ben, lerklining, keramik och en pilspets. I stenpackningen vid ingången till huset påträffades två löpare/malstenar av bergart. Därutöver påträffades tegel (i ytan) och ett oidentifierat järnföremål. F23, 24, 25, 26, 71-96, 142, 143, 146, 147, 148, 149, 153, 154, 157, 168. En av löparna påträffades vid den arkeologiska förundersökningen (Svensson 2007). Det benmaterial som har kunnat artbestämmas härrör från häst, nöt och får/get (bilaga 9).

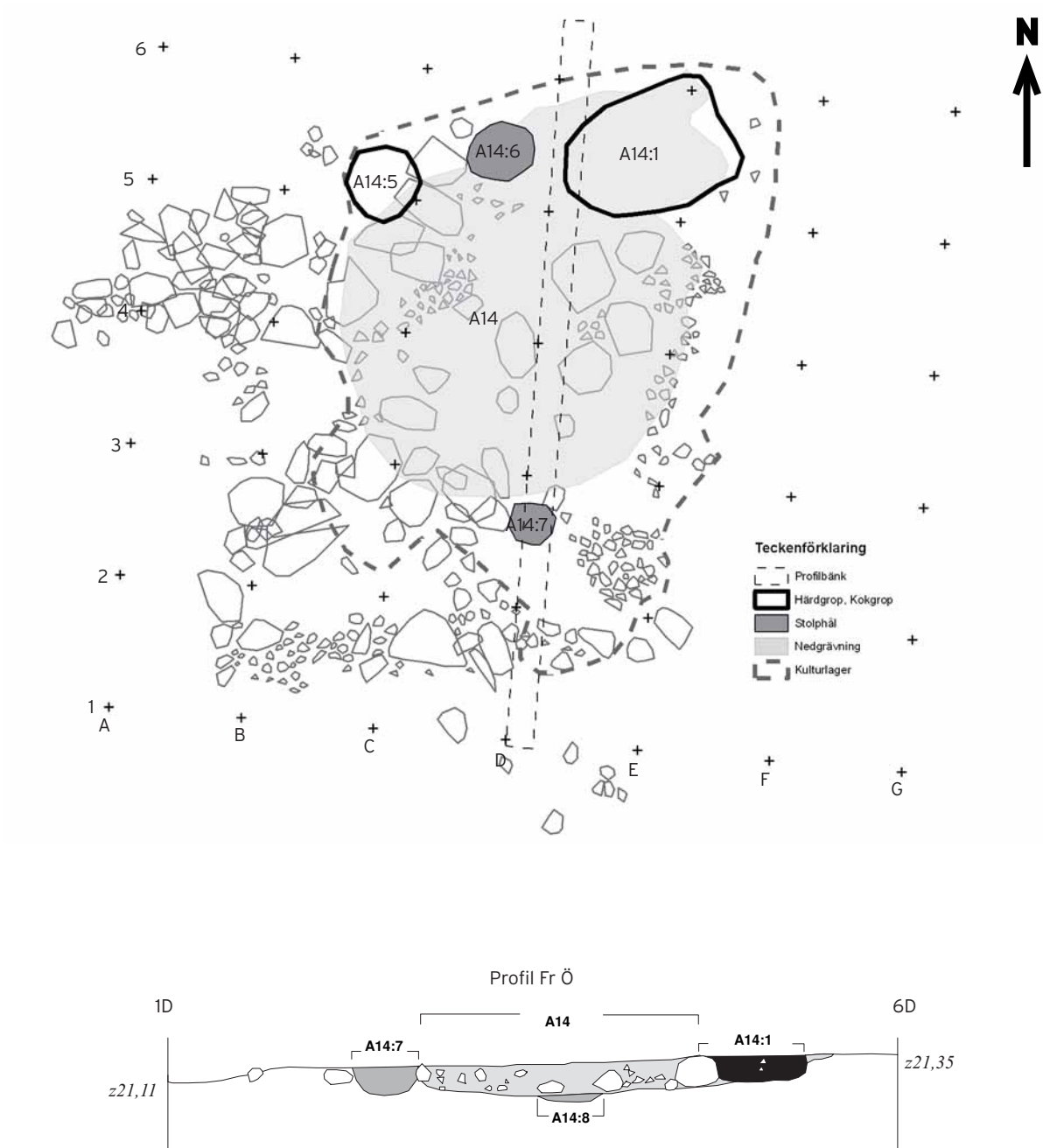
Analys: *Vedartsanalys:* Prov Nr 29. Provet togs ifrån härdgropen i huset, A14:1 och resulterade i ek och tall. *Arkeobotanisk & markkemisk analys:* Prov Nr 9, 10, 11, 12, 13, 14 & 15. *¹⁴C-analys:* Ua-35988, Ua-33422 (FU).

Datering: Vikingatid genom ¹⁴C-analys av kol från A14:1 (Ua-35988, 1100±30 BP, 880-1020 e. Kr, 95,4%, kalibrerad ålder 2 sigma). Vid förundersökningen genomfördes en ¹⁴C-analys av ett obränt ben från A14, vilket gav en liknande datering (Ua-33422 1155±40 BP, 770-980 e. Kr, 95,4 %, kalibrerad ålder 2 sigma).

Övrigt: I husets nordöstra hörn påträffades en härdgrop (A14:1) och i det nordvästra hörnet påträffades en kokgrop (A14:5). I A14:1 påträffades fynd av brända ben (F71 & 95) och i anslutning till A14:5 påträffades en löpare/malsten i bergart (F25). Under den försänkta golvnivån (A14) påträffades en mindre nedgrävning (A14:8), vilken innehöll en obränd kåke från en häst (F23). Fyndet tolkades som ett husoffer, (se *Fyndmaterial*).

Figur 14. Hus 1 uppstolpat och fotograferat från sydväst. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

A14 - Sandig humös gråsvart lera med rikligt inslag av sot, kol och skärviga samt skörbrända stenar. I nedgrävningen fanns också ett stenmaterial som inte var eldpåverkat. Det utgjordes av rundade stenar i storlek 0,05 - 0,15 meter.

A14:1 - Stora mängder skärvig och skörbränd sten, gråsvart sandig lera samt rikligt med kol och sot.

A14:5 - Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad samling av skörbränd och skärvig sten. Fyllningen utgjordes av skärvig/skörbränd sten och grå sandig lera. Inget inslag av kol och sot.

A14:6 - Anläggningen syntes i plan som en skarpt avgränsad ljus brun rund färgning. Fyllningen utgjordes av ljus brun homogen humös lera.

A14:7 - Anläggningen syntes i plan som en skarpt avgränsad ljus brun rund färgning. Fyllningen utgjordes av ljus brun homogen humös lera med inslag av sot.

A14:8 - Anläggningen framkom i botten av grophuset, centralt och under A14. Fyllningen utgjordes av något humös gråbrun lera.

Anläggningarna var nedgrävda i grågul lera.

Figur 15. Hus 1 i plan och profil. Skala 1:50.

HUS 2

Objektet: Treskeppigt hus i något sandig lera, 23,5-24 meter över havet. NV-SO.

Yttre form: Rektangulär, minst 9,1 x 2,87 meter.

Vägg: -

Tak: 10 stolphål efter 5 x 2 parställda stolpar. Ett dubblerat. Stolphålen i hörnen något kraftigare. Bockbredd: 1,87-2,05 meter. Spännbredd: 1,71-2,94 meter.

Takkonstruktion: Underbalanserad?

Stolphålmått: Diameter i plan: 0,43-0,70 meter. Djup: 0,16-0,30 meter.

Fynd: Ett fåtal fynd i form av lerklining, bränd lera, keramik samt brända och obrända ben påträffades i de stolphål som ingick i den västra stolphålsraden. F47, 131, 150, 151 (tegel), 53, 54, 119 (rödgoods), 112, 113. Det benmaterial som har kunnat artbestämmas härrör från nöt och svin (se bilaga 9).

Analys: *Vedartsanalys:* Prov Nr 1, 2 & 3. Proverna togs i tre av stolphålen (A53, 55 & 58) och resulterade i al, ek, tall & björk. *Arkeobotanisk & markkemisk analys:* Prov Nr 1, 2, 3, & 4. Provmaterialet samlades från A17, A55, A83 & A173. *¹⁴C-analys:* Ua-35896.

Datering: Vendeltid genom ¹⁴C-datering av kol från ett av stolphålen, A55 (Ua-35896 1455±35 BP, 550-660 e. Kr, 95,4 %, kalibrerad ålder 2 sigma).

Övrigt: Huset var beläget på den nordöstra delen av undersökningsytan. Strax norr om huset vidtog ett område med stenbunden mark. Öster och väster om huset påträffades ytterligare stolphål. En del av stolphålen kan ha ingått som en del i en väggkonstruktion till huset, men inga tydliga vägglinjer kunde med säkerhet urskiljas vid fältarbetet. Av den anledningen kan inget med säkerhet sägas om husets konstruktionstyp, det vill säga om huset har haft en balanserad, respektive en över- eller underbalanserad konstruktion.

I anslutning till de yttersta bockparen i respektive kortsida fanns stolphål (A57 & A72) som kan ha ingått i någon form av gavelkonstruktion. Stolphålen var placerade mitt emellan respektive bockpar och var i förhållande till bockparen förskjutna åt norr respektive söder. Tillsammans bildade respektive bockpar och mittstolpen en något rundad triangulär form i plan (se figur 17). Stolphålen i de yttersta bockparen var också något kraftigare än de övriga stolphålen som ingick i huskonstruktionen. Förekomsten av en gavelkonstruktion skulle kunna tala för att huset har haft en underbalanserad konstruktion, då stolphål efter gavelkonstruktioner sällan är bevarade i överbalanserade eller balanserade konstruktioner (Wikborg & Onsten-Molander 2007, s. 110). Ytterligare en aspekt som talar för en underbalanserad konstruktion är bockbredden i huset. Enligt Göthberg varierar mittskeppets bredd i ett underbalanserat hus mellan 1,3 och 2,8 meter, vilket överensstämmer med det aktuella husets mått (Göthberg 1995, s. 73). I botten av ett av stolphålen (A83) påträffades en obränd griskäke (F53). Fyndet har tolkats som ett möjligt husoffer (se *Fyndmaterial*).

Figur 16. Hus 2 uppstolpat och fotograferat från sydsydost. Foto: Lars Norberg, Sörmlands museum 2007.

Figur 17. Hus 2 i plan och profil. Skala 1:100.

HUS 3

Objektet: Hörnstolpshus i något sandig lera 23-23,5 meter över havet. NNV-SSO.

Yttre form: Rektangulärt minst 6,2 x 2,84 meter.

Vägg: -

Tak: Stolphål efter fyra takbärande hörnstolpar, varav tre stenskodda. Bockbredd: 2,14 och 2,26 meter. Spännbredd: 5,65-5,90 meter.

Takkonstruktion: -

Stolphålmått: Diameter i plan: 0,35 - 0,75 meter. Djup: 0,21 - 0,40 meter.

Fynd: Fyndmaterialet påträffades i tre av de fyra stolphålen och utgjordes av en stor mängd fragment av vävtyngder, keramik, obrända och brända ben samt en löpare/malsten av bergart. Därutöver påträffades fynd av lerklining och tegel. F15 & 16 (FU), 48, 129, 115, 116, 117, 120, 155, 156, 160, 212, 97, 159, 161, 162. Det benmaterial som har kunnat artbestämmas härrör från svin och liten idisslare troligen får/get (se bilaga 9).

Analys: *Vedartsanalys:* Prov Nr 10 & 12. Proverna togs i två av stolphålen (A92, & 93) och resulterade i

tall. *Arkeobotanisk & markkemisk analys:* Prov Nr 5, 6 & 7. Provmaterialet samlades från A63, A92 & A93. *¹⁴C-analys:* Ua-35897.

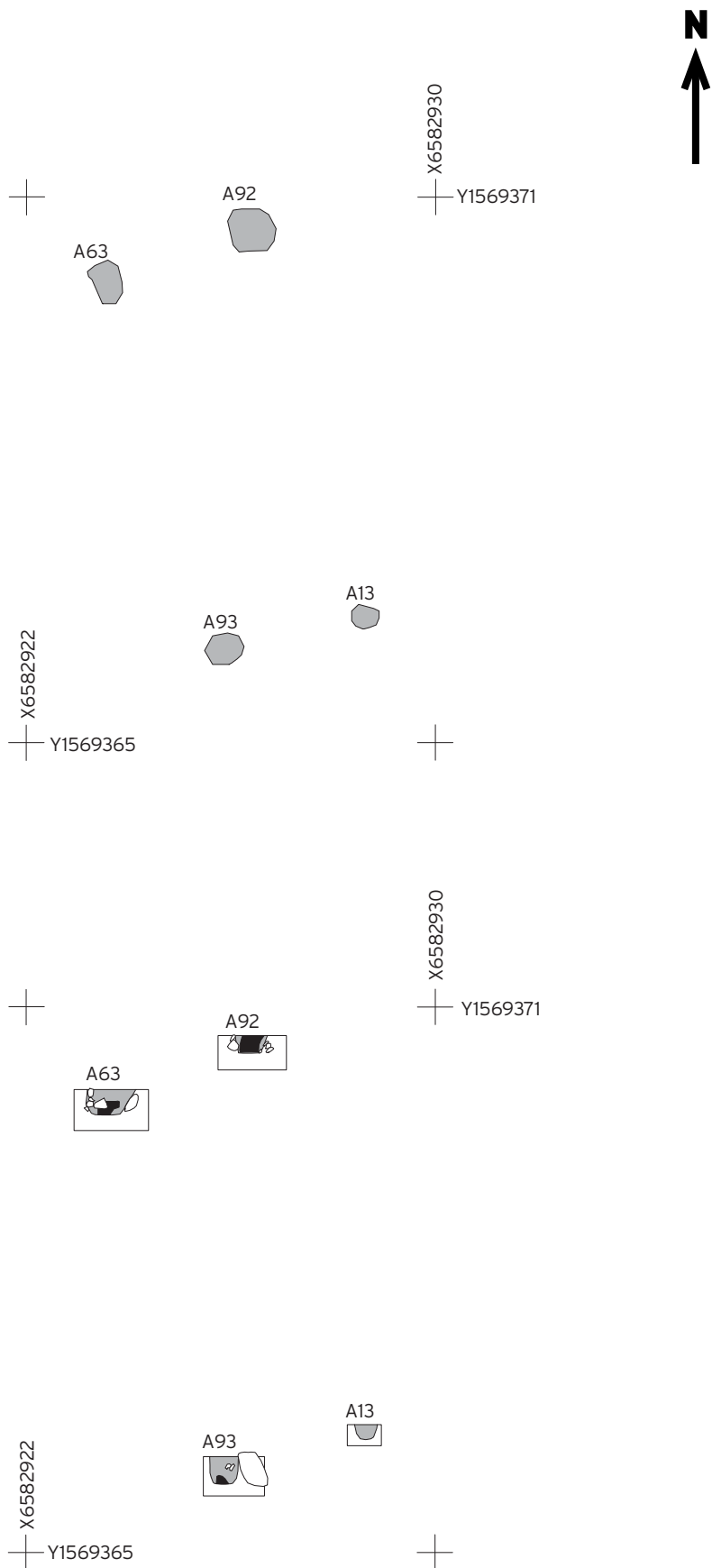
Datering: Folkvandringstid/Vendeltid genom ¹⁴C-datering av kol från ett av stolphålen, A93 (Ua-35897 1575±30 BP, 410-560 e. Kr, 95,4 %, kalibrerad ålder 2 sigma).

Övrigt: Huset var beläget strax sydöst om Hus 2, och låg i samma längdriktning med kortsidorna i nordnordväst respektive sydsydöst. Söder och väster om huset fanns ett område med en koncentration av större härdar. Sydväst om huset sträckte sig en konkav rad med stolphål, vilka kan ha ingått i någon form av hägnad eller staket. Hägnaden är sedan tidigare daterad till folkvandringstid-vendeltid (se *Anläggningar: Stolphål*).

Den rektangulära formen på huset gör att det i princip också skulle kunna utgöra resterna efter en mindre treskeppig byggnad, där spåren efter fler ingående stolphål har försvunnit genom odling och plöjning. Den arkeobotaniska och markkemiska analysen visar bland annat att huset har brunnit, vilket även kunde konstateras vid undersökningen av stolphålen. De förkolnade resterna efter stolparna fanns kvar i tre av de fyra stolphålen. Analysen visade också på ett stort inslag av sädeskorn och ett mindre inslag av ogräs (se bilaga 6).

Figur 18. Hus 3 uppstolpat och fotograferat från sydsydöst. I bakgrunden syns Hus 2. Foto: Lars Norberg, Sörmlands museum 2007.

Figur 19. Hus 3 i plan och profil. Skala 1:100.

HUS 4

Objektet: Enskeppigt hus i morän, 24, 5 meter över havet. VNV-OSO.

Yttre form: Rektangulär minst 3,80 x 5,30 meter. Det västra hörnet samt den södra långsidan syns som en rektangulärt formad stensyllsliknande konstruktion. Stenarna var mellan 0,10 och 0,50 meter stora. Stenformationen bildade en sydsydväst vänd terrasskant.

Vägg: Stensyllsliknande konstruktion.

Tak: se Vägg.

Takkonstruktion: -

Fynd: Innanför stenkonstruktionen påträffades en relativt stor mängd fynd vid handrensning. Fyndmaterialet utgjordes till stor del av tegel och var således inte av förhistorisk karaktär. Därutöver påträffades en bit föns-terglas, ett par oidentifierade föremål av järn, brända och obrända ben, lerklining samt ett par små fragment av keramik F5-8, 10-19, 27-44.

Analyser: -

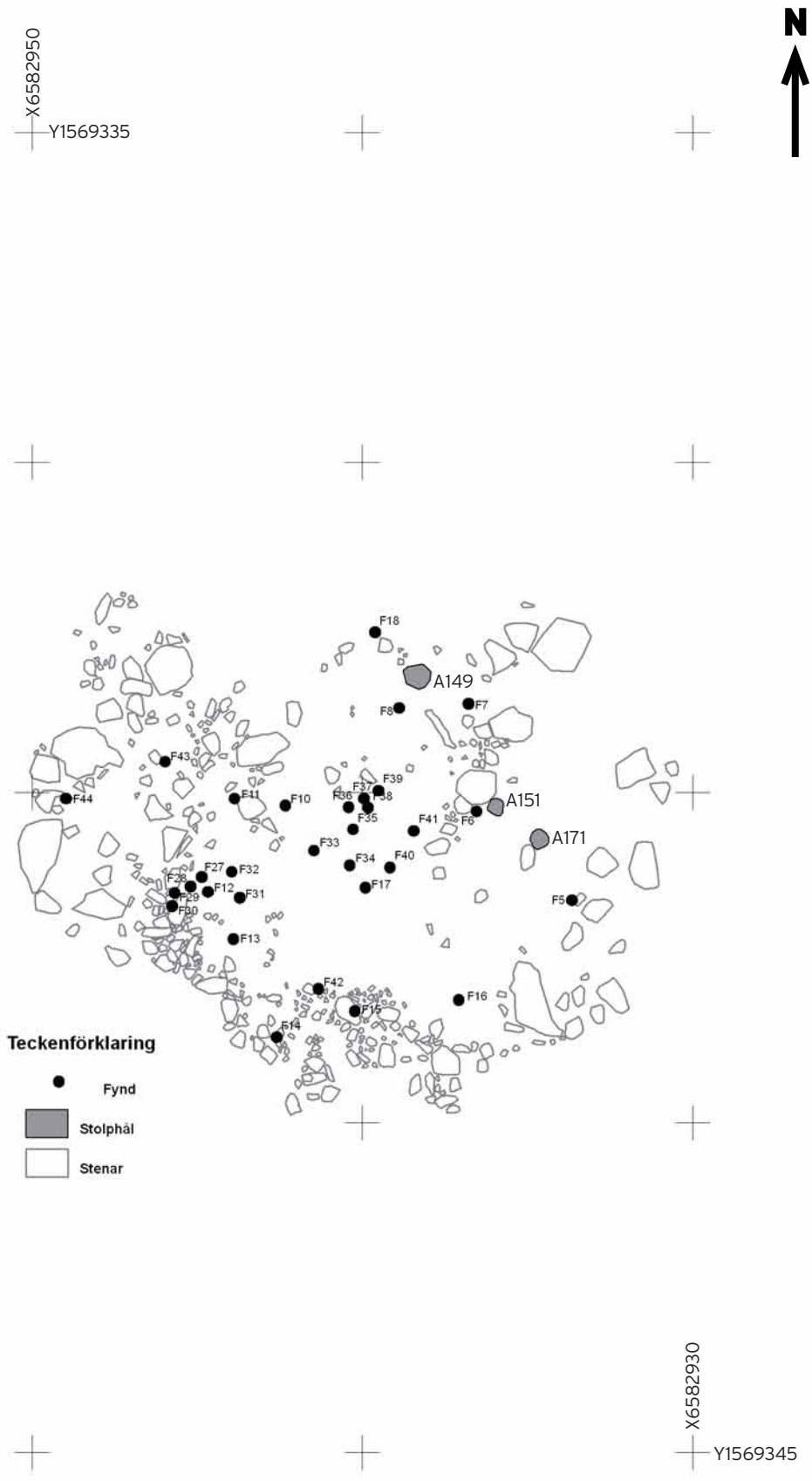
Datering: -

Övrigt: Huset var beläget inom den mer stenbundna delen av undersökningsområdet, strax öster om Hus 1. Stensyllarna som utgjort grunden till huset var skadade av plöjning, vilket gör att tolkningen försvåras. Inga lager eller anläggningar som med säkerhet kunde knytas till husets konstruktion kunde konstateras vid undersökningen. Möjligen skulle de två stolphålen (A151 & A171) kunna utgöra resterna efter en ingång/dörr till huset. Inget material påträffades som kunde samlas in för en ¹⁴C-analys, varför ingen absolut datering av byggnaden har kunnat göras. Fyndmaterialet som påträffades innanför konstruktionen var av varierande karaktär och ålder och gav inget enhetligt intryck. Utifrån de påträffade fynden kan huset likagärna vara från förhistorisk tid som från medeltid eller nyare tid. Fynden behöver egentligen inte heller höra i hop med huset utan kan vara spår efter andra aktiviteter på platsen som har skett under nämnda tidsintervall.

I anslutning till huset, strax sydväst om den synliga delen av syllstensgrunden påträffades ett lager som vid undersökningen tolkades som ett avfallslager (A147). Anläggningen innehöll avfall i form av ben och enstaka bitar av keramik. Avfallslagret har genom ¹⁴C-analys av kol daterats till folkvandringstid/vendeltid (Ua-35899 1515±335 BP, 430-620 e. Kr, 95,4 %, kalibrerad ålder 2 sigma).

Figur 20. Hus 4 efter rensning. Till vänster i bild syns kryssprofilen genom A147, ett avfallslager. Bilden är tagen från söder. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

Figur 21. Hus 4 i plan. Skala 1:100.

Fyndmaterial

I fältarbetets inledning genomfördes en metalldetektering av ytan. Det material som påträffades i samband med detekteringen var så gott som genomgående från nyare tid och inget av metallfynden kunde med säkerhet knytas till vare sig förhistorisk tid eller medeltid. Två av de påträffade fynden utgjordes av mynt från 1600-talet. Fyndspridningen var jämn över ytan och inga särskilda koncentrationer kunde urskiljas. Fynden samlades in och registrerades men ingår inte, med undantag från mynten, i den nedanstående redovisningen. Likaså påträffades en del fyndmaterial från historisk tid/nyare tid i form av tegel, porslin, yngre rödgods och glas vid handrensning. Materialet registrerades, men ingår inte heller i den följande redovisningen (se bilaga 5).

Med undantag från det recenta fyndmaterialet (se ovan), har sammanlagt 129 stycken fyndposter registrerats i samband med den särskilda undersökningen (se bilaga 5). Fyndmaterialet utgörs av obrända ben och brända ben, bränd lera, lerklining, keramik, vävtyngder, malstenslöpare, en pilspets av järn och en eventuell tånge av järn. Ett litet fragment av ett skifferbryne påträffades också som lösfynd men har tyvärr inte kunnat knytas till någon närmare kontext. Detsamma gäller för ett par bitar slagg. I redovisningen ingår även de två mynten från 1600-talet.

Fyndkategori	Antal Fyndposter
Lerklining	18
Bränd lera	11
Vävtyngder	3
Keramik	23
Stenföremål	5
Ben	61
Metall	5
Övrigt	3

Lerklining

Sammanlagt har 18 stycken fyndposter med en total vikt om 147,38 gram registrerats. Fyra av fyndposterna utgjordes av rensfynd, medan alla de övriga kan knytas till någon av anläggningarna eller huskonstruktionerna inom boplatsoområdet. Fynd av lerklining gjordes i samtliga av de konstaterade husen. Den enskilt största mängden lerklining (F129) påträffades i ett av stolphålen (A63) i Hus 3. Fynd av lerklining gjordes också i grophuset (Hus 1) och i ett av stolphålen (A55) som ingick i Hus 2. Därutöver påträffades ett antal bitar i avfallslagret (A147) i anslutning till Hus 4, i två spridda stolphål (A88 & A186) samt i en härd, A65 som låg strax söder om Hus 3.

Bränd lera

Den brända leran uppgår till 8 stycken fyndposter och väger sammanlagt 35 gram. Det tillvaratagna materia-

let påträffades som rensfynd över boplatssytan samt i en härdgrop (A77) och i ett av stolphålen (A173) i Hus 2.

En del av den brända leran är så hårt bränd att den blivit försintrad. Den sintrade leran uppgår till tre stycken fyndposter och väger sammanlagt 21,4 gram. Fragmenten (F117 & F155) påträffades i ett av stolphålen (A92) som ingick i Hus 3 samt som rensfynd (F133).

Vävtyngder

Antalet vävtyngdsfragment uppgår till 77 stycken och väger sammanlagt 1356,8 gram det vill säga drygt ett kilo. Samtliga fragment påträffades i ett av stolphålen (A93) som ingick i Hus 3. Stolphålet var beläget i det sydvästra hörnet av byggnaden (F161 & 162). En av vävtyngderna var hel när den påträffades (F162). Andra fragment har passning och har till en del kunnat sättas ihop i efterhand.

Samtliga vävtyngdsfragment är brända och påträffades i den sekundära fyllningen i stolphålet. Vissa av bitarna är så hårt brända att de delvis är sintrade. Påträffade fynd av brända vävtyngder i huskonstruktioner är vanligtvis resultatet av en eldsvåda (Stilborg 2002, s. 142). Intrycket förstärks med anledning av att samtliga stolphål som ingick i huset visade tydliga tecken på att ha brunnit (se beskrivning för Hus 3). Den markkemiska analysen av fyllningen i stolphålen talar också för att huset varit utsatt för en kraftig brand (se bilaga 6). Vävtyngdsfragmenten är flammiga till färgen och nyanserna varierar från svartgrå till gulgrå. En del har en beige till något brungul färgton. Vävtyngderna är runda och bulliga till formen och ganska tjocka. Den hela vävtyngden är 80 x 75 millimeter i diameter, 41 millimeter tjock och väger 221,10 gram (se figur 22). Det centralt placerade hålet är 6 x 6 mm stort. Vid en genomgång av materialet synes diametern variera mellan 60 och 80 millimeter och tjockleken mellan 33 och 42 millimeter.

Vävtyngderna har använts i en varptyngd upprättstående vävstol, där tyngderna använts för att sträcka varpen (Andersson 1998, s. 14f). Den påträffade koncentrationen av vävtyngder invid husets norra gavel kan tolkas som att en väv varit uppspänd i den aktuella delen av byggnaden. En tolkning av fynden som någon form av husoffer låter sig inte göras då fyndmaterialet påträffades i stolphålets övre delar och brända stolprester påträffades under vävtyngderna.

Diskusformade vävtyngder förekommer från 200 e. Kr och används in i medeltid. Man kan säga att de diskusformade vävtyngderna efterträder de pyramidformade, men under en tid verkar de ha existerat parallellt. De pyramidformade vävtyngderna verkar gå ur bruk omkring övergången till vendeltid (Ljungkvist i manus).

Keramik

Sammanlagt tillvaratogs 372,1 gram keramik fördelat på 75 stycken fragment.

Figur 22. Bilden visar den hela vävtyngd (F162) som påträffades i ett av stolphålen i Hus 3. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

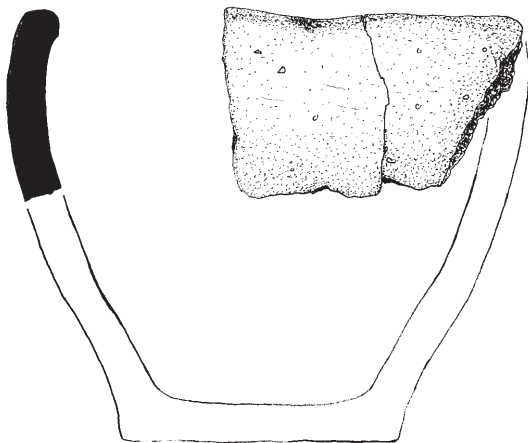
Figur 23. Keramiken (F160) som påträffades i ett av stolphålen i Hus 3. Foto: Anki Lütz 2008, Sörmlands museum.

Figur 24. Två av de malstenslöpare som påträffades i ett par av husen (Hus 1 & 3). Till vänster F212 och till höger F25. Foto: Anki Lütz 2008, Sörmlands museum.

Den enskilt största mängden keramik påträffades i det nordöstra stolphålet (A92) inom Hus 3 (F116 & 160). Antalet fragment uppgår till 19 stycken och väger sammanlagt 200,54 gram. Keramiken i stolphålet utgör således cirka 54 procent av den totala mängden från undersökningen. Keramikskärvorna utgörs av ett par bukbitar, en större mynningsbit samt några mindre obestämbara fragment. Mynningen är inåtböjd med en avsmalnande profil (se figur 23). Diametern har uppskattats till mellan 10 och 12 centimeter. De påträffade fragmenten härrör troligen från minst tre kärl. Magringen består av krossad bergart (granit, kvarts & fältspat) och andelen magring i godset bedöms vara medium. Keramiken är bränd i en oxiderad atmosfär och skiftar mellan gulbrun och rödgul till färgen. Skärvorna har ingen dekor utan är strukna. Storleken på fragmenten varierar mellan 75 och 15 millimeter och tjockleken varierar mellan 4 och 11 millimeter.

Den näst största samlingen (26 procent) av keramik framkom i A147, ett avfallslager i anslutning till Hus 4. I anläggningen påträffades sammanlagt 96,44 gram keramik fördelat på 32 stycken fragment. Keramiken härrör från minst fyra stycken kärl. Fragmenten varierar mellan 43 och 13 millimeter i storlek och tjockleken ligger mellan 10 och 4 millimeter. Skärvorna har ingen dekor utan är strukna. Ungefär hälften av bitarna är små och spjälkade. De fragment som kan bestämmas utgörs av bukbitar. Magringen består av krossad bergart (granit, kvart & fältspat) och andelen magring i godset bedöms överlag som medium. Keramiken är bränd i en oxiderad atmosfär och skiftar i olika rödgula (tegefärgade) nyanser. En av bitarna sticker ut färgmässigt och har en brungrå färgton.

Figur 25. Rekonstruktion av ett kärl (F160) som påträffades i Hus 3. Skala 2:1. Teckning av Patrik Gustafsson 2008, Sörmlands museum.

Den återstående delen utgörs av enstaka fragment och bitar som till största delen kan knytas till anläggningar som ingår i Hus 1 & Hus 2. Ett fragment påträffades i Hus 1 och enstaka fragment framkom i stolphålen (A173, A57 & A172) och i härdgropen (A77) i Hus 2. Karaktären på keramiken överensstämmer väl med den som i övrigt påträffades på bopplatsen. Inga mynnings eller bottenbitar återfanns i materialet.

Därutöver påträffades en bit keramik i en härd (A122) och enstaka fragment i två spridda stolphål (A186 & A69). I A186 påträffades också ett fragment av ett sil eller glödkärl (F122). Fragmentet är 26,2 x 14 millimeter i storlek och 12,2 millimeter tjockt samt perforerat med tre hål. Fragmentet var helt genomoxiderat och tegelfärgat. Ett mindre antal keramikfragment påträffades också som rensfynd.

Sammanfattningsvis ger det insamlade keramikmaterialet ett enhetligt och homogent intryck. Materialet är relativt fragmenterat och utgörs till största delen av bukbitar. Samtlig keramik är bränd i en oxiderad atmosfär och har en färg som varierar i röda och gula nyanser, med en kärna som är grå till gråsvart. Magringen utgörs av relativt grovkornig krossad bergart. Ingen av de påträffade skärvorna är dekorerad utan ytorna är strukna.

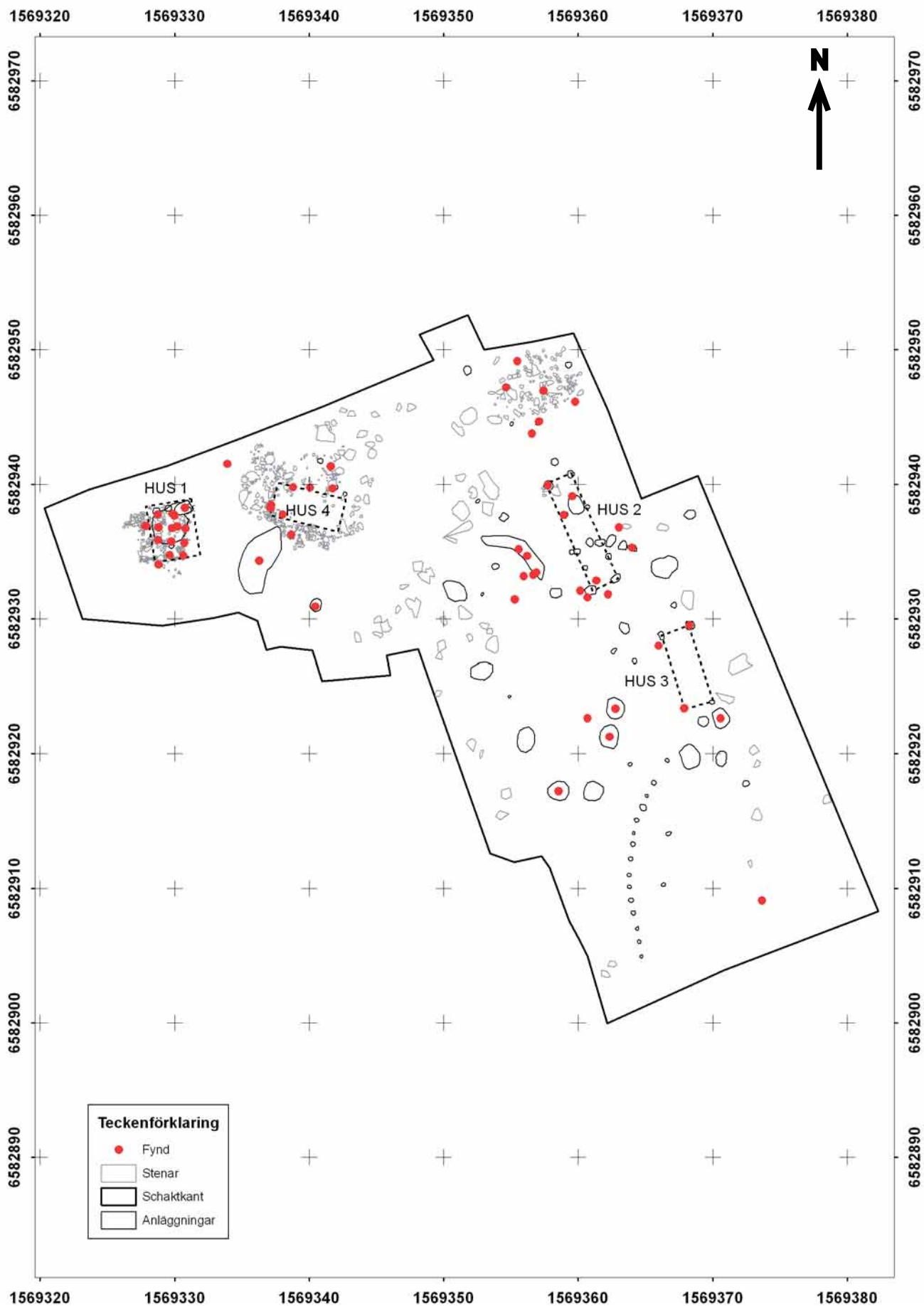
Keramiken är relativt fragmenterad och saknar specifika särdrag som skulle kunna vara till hjälp för en närmare datering. Det finns dock inget som motsäger att keramiken kan tillföras vendeltid-vikingatid. Avsaknaden av dekor, inåtböjda avsmalnande mynnings, samt grov bergartsmagring är drag som återfinns i inhemskt producerade hushållskärl från den tiden (Brorsson 2002a s. 113-115 & 2002b, s. 116-118). Den omgivande kontexten avseende fyndmaterial och huskonstruktioner talar också för dateringen.

Sten

På bopplatsen påträffades sammanlagt fem föremål av sten. De utgörs av fyra stycken malstenslöpare (F25, 158, 159 & 212) samt ett fragment av ett skifferbryne (F138). Samtliga malstenslöpare utom en kan knytas till någon av huskonstruktionerna på boplatstytan.

Malstenar, eller gnidkvarnar, återfinns från neolitikum genom bronsåldern och under hela järnåldern. Malstenarna brukades till att mala eller krossa sädeskorn, frön, ben etc och användes även långt in i modern tid (Pedersen & Widgren 1998, s. 394).

En av malstenslöparna (F25) påträffades i anslutning till en kokgrop (A14:5) i grophuset (Hus 1). Löparen är av rödgrå gnejs och facetterad (se figur 24). Fyndet var det andra i ordningen. Redan vid den arkeologiska förundersökningen påträffades en malstenslöpare i bergart inom samma område i grophuset (Svensson 2007).

Figur 26. Fyndspridningen inom Strängnäs 443. Skala 1:400.

Ytterligare malstenslöpare påträffades i två av stolphålen i Hus 3. Den ena framkom ytligt i det nordöstra stolphålet (A92) och är av rödaktig granit. Löparen är rundat facetterad med nednötta kanter (F212). Den andra påträffades som en del av stenskoningen i det sydvästra stolphålet (A93) i samma hus. Fyndet (F159) utgörs av ett fragment som i sin tur var sprucket i tre delar. På vissa partier syns spår av nednötning. Malstenslöparen var av grå granit. Stenen var skörbränd och starkt påverkad av eld. Formen uppskattas till att ha varit rundat rektangulär.

Slutligen framkom en del av en malstenslöpare (F158) i en av härdgroparna (A115) inom härdområdet strax väster om Hus 3. Löparen var av grå granit och kraftigt skörbränd. Till formen var den rundad med en naturligt plan sida.

Skifferbrynet påträffades som ett rensfynd på bopplatsen och kan därför inte knytas till någon närmare kontext. Fragmentet är 25,3 x 10 mm stort och 5 mm tjockt och tillverkat av grå skiffer (F138).

Ben

Sammanlagt tillvaratogs 574,24 gram brända och obrända ben inom undersökningsområdet. Det totala antalet fragment uppgår till 963 stycken. Det obrända benmaterialet utgörs av 810 fragment och det brända benmaterialet uppgår till 153 fragment. Den övervägande delen av benmaterialet är således obränt. De påträffade benmaterialet hade en relativt dålig bevarandegrad och föll ofta sönder i bitar vid insamlandet. Materialets skörhet gjorde att fragmenteringsgraden var hög och många fragment föll sönder ännu mer vid den osteologiska analysen. De till art identifierade benen

kommer från får/get, häst, nöt och gris. En stor del av materialet kunde dock varken art- eller benslagsbestämmas på grund av den höga fragmenteringsgraden (bilaga 9).

Två benfynd som kan nämnas i sammanhanget och som uppmärksammades i samband med fältarbetet är F23 och F53. Fynden påträffades i två av huskonstruktionerna inom boplatsoområdet. Det ena fyndet (F23) utgörs av en hästkäke och påträffades i en nedgrävning (A14:8), under den försänkta golvnivån i grophuset (Hus 1). När fyndet plockades in föll det sönder i flera mindre delar, varför det i den osteologiska analysen har blivit uppdelat på flera fyndposter (bilaga 9). Det andra fyndet var en griskäke (F53). Käken var placerad i botten av ett av stolphålen (A83) som ingick i Hus 2. Liksom det tidigare nämnda fyndet, föll käken sönder i flera mindre delar och har i den osteologiska analysen registrerats som flera fyndposter (se bilaga 9)

De obrända nedlagda käkarna tolkades vid fältarbete som eventuella husoffer. Karaktären på fynden - hela käkar, och de säkra slutna kontexterna inom respektive hus talar för tolkningen. Fynden skiljer sig också från den allmänna fyndbilden på bopplatsen. Att deponera/offra något i anslutning till att man uppför en byggnad är en utbredd tradition. Ofta finns offren i väggarna, under golven, i anslutning till eldstaden eller vid tröskeln (Bohrna Almqvist 2002 s. 89f). Variationen beträffande föremålen är stor. Det kan röra sig om keramik, amuletringar, knivar och malstenar, men också ben från djur och människa förekommer (Eklund m. fl 2007a, s. 461). Det finns flera exempel i det arkeologiska materialet på djurben som har tolkats som husoffer. Till exempel så har fynd av gris och koskal-

Figur 27. Det konserverade kopparmyntet (F190) från år 1681. Foto: Anki Lütz 2008, Sörmlands museum.

lar under golven i tre av grophusen i Hämringe tolkats som husoffer samt fynd av en kokäke i ett av stolphålen i en huskonstruktion vid Trekanten (Eklund m.fl 2007a, s. 492f). Boplatserna är daterade till vendeltid/vikingatid respektive romersk järnålder-vikingatid och ligger i Uppland (Nordström & Evanni 2007, Onsten-Molander & Wikborg 2006).

Metall

Inför den särskilda undersökningen av Strängnäs 443 genomfördes en metalldetektering av ytan. Genom metalldetekteringen påträffades ett fyrtiotal metallfynd av varierande karaktär. Recenta föremål som till exempel muttrar, spikar, lock, knivar, skospännen, kulor var i majoritet. Därutöver påträffades fynd som tidsmässigt är något obestämbara. Det rör sig om en nit, hästkosöm, en handsmidd spik och en hake, allt i järn (F195, 178, 198 & 177). Inget av föremålen kunde dock med säkerhet knytas till förhistorisk tid eller medeltid.

Av de fynd som gjordes i samband med den inledande metalldetekteringen ingår två i den nedanstående redovisningen (F184 & 190). De utgörs av två kopparmynt från 1600-talet. I samband med den arkeologiska undersökningen tillvaratogs sammanlagt tre stycken fynd av järn som kunde knytas till den förhistoriska boplatserna. Två av fynden påträffades i samband med undersökningen av grophuset (Hus 1). Fynden påträffades i nedgrävningen (A14) för huset och utgjordes av en pilspets (F26) och ett föremål av järn som har tolkats som en tånge (F168), förmodligen till en kniv. Det tredje fyndet utgjordes av ett fragmenterat oidentifierat föremål i järn (F163) och påträffades i härdgropen A77 i Hus 2.

Mynt

Två mynt (F184 & F190) från 1600-talet togs tillvara och har konserverats inom ramen för undersökningen. Mynten kan knytas till den historiska period då Larslunda säteri med omgivande bebyggelse etablerades i området.

Det första myntet (F190) är av koppar och har valören 1/6 öre SM och är präglad år 1681 under Karl XI regeringstid. Myntet är 25 x 25 mm stort, 0,02 mm tjockt och väger 5,78 gram. Endast den ena sidan var så pass välbevarad att prägningen tydligt kunde urskiljas (se figur 27). En motsvarighet till myntet finns i Svensk numismatisk uppslagsbok där det framgår hur den andra sidan av myntet varit utformad (Tingström 1963, s. 156, fig 63).

Det andra myntet (F184) är i betydligt sämre skick och inget fullständigt årtal kunde urskiljas. Efter konservering kunde dock delar av prägningen urskiljas. Vid en jämförelse med avbildade mynt från år 1521-1962 framgår det att myntet utgörs av ett 1/4 öres kopparmynt från Drottning Kristinas (1632-1654) regeringsperiod (Tingström 1963, s. 147, fig 35). Myntet är något större än det föregående och är 29 x 29 millimeter stort, 2 millimeter tjockt och väger 9,3 gram.

Pilspets

Pilspetsen (F26) är av järn och försedd med holk. Bladet är lancettformat, något asymmetriskt och ryggt på båda sidorna. Holken är sluten men utan synbar söm. Pilspetsens totala längd är 78 millimeter, medan längden på bladet uppgår till 37 millimeter. Bredden uppgår till 15 millimeter och holkens diameter är 9 millimeter. Pilspetsens sammanlagda vikt efter konservering uppgår till 9 gram (figur 28).

Holkförsedda pilspetsar av järn förekommer från yngre romersk järnålder och in i medeltid. Utformningen av holken och bladet varierar dock över tid. Holken kan ha olika form och varierande längd. Bladet kan vara utformat på olika sätt och kan till exempel vara rakt, rombiskt, rektangulärt, vinklat, triangulärt, ovalt och lancettformat (Lindbom 1996, s. 146f & Lindbom 2006, s. 159 och 165).

I *Historiska museets samlingar* finns en pilspets som både till mått och form nästan är identisk med den påträffade pilspetsen i Larslunda (www.historiska.se/data/?invnr=27761). Pilspetsen ingår i ett depåfynd som påträffades vid Estuna kyrka i Uppland åren 1964/65. I fyndet ingick bland annat 257 stycken

Figur 28. Pilspetsen (F26) efter konservering. Foto: Anki Lütz 2008, Sörmlands museum.

spjut- och pilspetsar av järn, varav 153 stycken var försedda med tånge (endast pilspetsar) och 92 stycken med holk. För tolv stycken kunde skaffningssättet inte bestämmas (Rydh 1969, s. 160 & 162). Mot-svarigheten till pilspetsen i Larslunda återfinns i en grupp av 17 stycken små holkförsedda pilspetsar av järn med lancettformade blad (www.historiska.se/data/?foremal=371902). En relativ typologisk datering av hela depåfyndet spänner mellan 600 talet och 1000 e. Kr det vill säga mellan vendel och vikingatid (Rydh 1969, s. 178). Angående de holkförsedda pil- och spjutspetsarna bedöms dom i huvudsak tillhöra vikingatiden, men de utesluts inte att en del kan härröra från vendeltid (Rydh 1969, s. 170). Pilspetsar som påminner om fyndet i Larslunda och de mindre holkförsedda pilspetsarna i Estuna kan också ses i verket *Die Vendelzeit Gotlands*. Här dateras fyndtypen till Period VII:1 det vill säga cirka 550-600 e. Kr (Nerman 1969, Taf. 63, 590).

Pilspetsen i Larslunda har också typologiska likheter med en typ som benämns A02 (Lindbom 1996, s. 434). Typen utgörs av en holkförsedd så kallad universalspets, vilka typologiskt kan tillföras vendeltid. Universalspetsen har en bredd som ligger mellan 14 och 18 millimeter och kan ha fungerat som både jakt- och stridspets. Medelvikten för den här typen av pilspetsar ligger runt 10 gram. Den här sortens pilspets har bland annat påträffats i gravarna i Ulltuna, Valsgårde 5, 6, 7, 8 och Vendel XII i Uppland (Lindbom 1996, s. 436 & 439).

Pilspetsen från grophuset i Larslunda bör, med anledning av det ovanstående, tillföras tidsperioden vendeltid - vikingatid, med en tyngdpunkt i vendeltid.

Tånge?

Järnföremålet (F168) påträffades relativt ytligt i kulturlagret i grophuset (R4B, stick 1) och kan därför också härröra från ett senare tidsskede än själva huset. Det kan dock inte helt uteslutas av fyndet är samtida med grophuset. Fyndet utgörs av en avbruten smal järnten med ett rundat rektangulärt tvärsnitt. I ena änden är tenen svagt böjd och avslutas med en något trubbig spets. Föremålet är 40 millimeter långt, 7,8

millimeter brett och 3,4 millimeter tjockt. En tanke är att fyndet skulle kunna utgöra den yttersta delen av en tånge på till exempel en kniv (se figur 29).

Övrigt

De övriga fyndmaterialet är fåtaligt och utgörs av två lösfynd i form av slagg (F136) och ett oidentifierat förglasat föremål (F19). Därutöver påträffades en minimal bit harts (F111) i A122, en härdgrop.

Datering

Sammanlagt har fem stycken prover genomgått ¹⁴C-analys för att datera boplatsen. Proverna utgjordes genomgående av träkol och samlades in från en härd, en härdgrop, tre stolphål och ett avfallslager. Ett försök gjordes också att datera obrända tänder från häst respektive gris från Hus 1 och Hus 2. Mängden kollagen var dock för liten, varför det inte gick att genomföra någon analys (se bilaga 8).

Urvalet av prover för datering gjordes främst i syfte att datera husen inom boplatsen. De övriga proverna valdes ut från skilda områden på ytan för att få en uppfattning om boplatsaktiviteternas allmänna datering. Från den sedan tidigare genomförda arkeologiska förundersökningen föreligger ytterligare tre dateringar. Dateringarna genomfördes med hjälp av ¹⁴C-analys av ben och träkol från kulturlagret/nedgravningen i Hus 1 och två stolphål, A8 och A11. Resultatet av analysen ingår också i den följande redovisningen (se figur 30).

Resultatet visar en relativt sammanhållen tidsmässig kronologi. Tyngdpunkten ligger mellan 400 e. Kr-650 e. Kr, det vill säga folkvandringstid och vendeltid. Inom det intervallet återfinns fem stycken dateringar med en viss variation, där dateringen av Hus 3 ligger i början av intervallet och dateringen av Hus 2 i slutet. Däremellan finns tre nästan helt tidsmässigt överensstämmande dateringar. En datering av en härd (A114) till i huvudsak romersk järnålder föregår dock den huvudsakliga tidsbestämningen av boplatsen och vittnar om att tidigare aktiviteter på platsen har förekommit. Den sista fasen på boplatsen utgörs av Hus 1 som genom två prover har daterats till i huvudsak vikingatid (se figur 30).

Figur 29. Rekonstruktion av en järnkniv med utgångspunkt i den förmodade tången (F168) som påträffades i Hus 1. Skala 2:1. Teckning av Patrik Gustafsson 2008, Sörmlands museum.

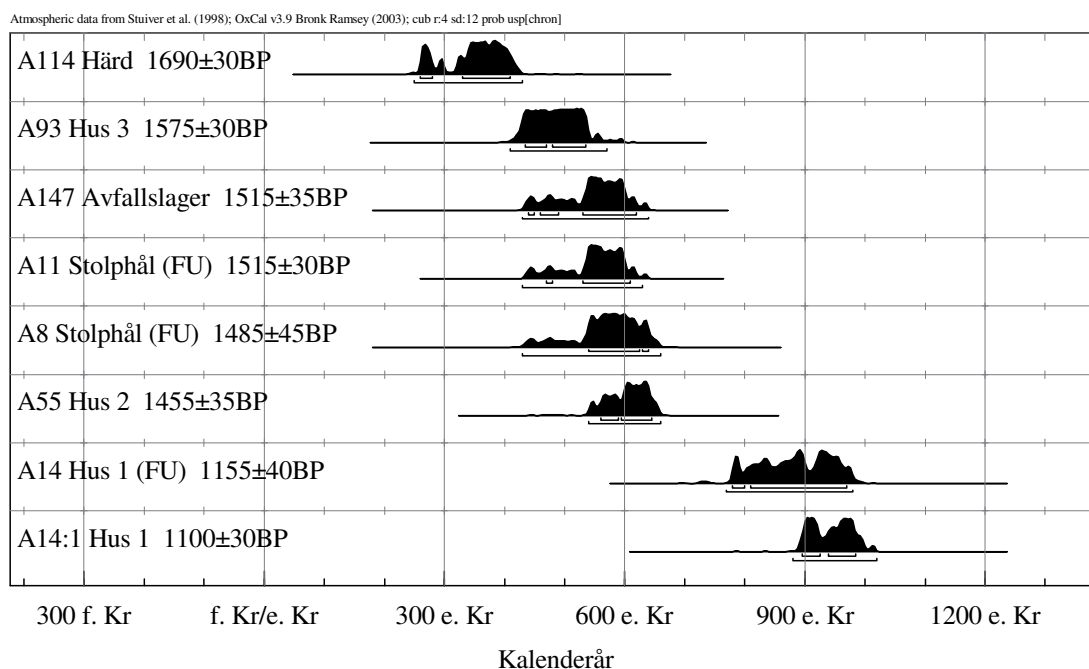
Avslutande diskussion

Inledning

I Vetenskapligt program för Södermanlands län (Norberg 2004, s. 47 ff) lyfts frågan om bebyggelsens lokalisering och struktur under yngre järnålder fram som ett område där kunskapen är ofullständig. Endast ett fåtal undersökningar av enskilda boplatser från tidsperioden har genomförts i Södermanlands län. Ett exempel finns utanför Eskilstuna där en huskonstruktion med vikingatida datering undersöktes vid Frövik i Fors socken (Hamilton 2001 & 2007). Ett i sammanhanget närmare geografiskt exempel är undersökningen av ett boplatsoområde vid Lunda cirka fyra kilometer väster om Strängnäs. Här låg den tidsmässiga tyngdpunkten för bebyggelsen i folkvandringstid och vendeltid (Skjellberg 2008, s. 15). Sett till det undersökta materialet här spelade dock den bebyggelsen ut sin roll under vendeltid. Inslagen från sen vendeltid och vikingatid inskränker sig, utöver gravar i området, till ett fåtal fynd och två mindre byggnader. Efter vikingatidens första hälft finns inte längre några spår kvar efter bebyggelsen (Skjellberg 2008, s. 17). Inslagen av yngre järnålder på undersökta boplatser i länet, utgörs i de fall de förekommer, ofta av en eller ett par huskonstruktioner som kan knytas till folkvandringstid och vendeltid. Den tidsmässiga tyngdpunkten på flera av de boplatserna ligger ofta i äldre järnålder. De

vikingatida inslagen begränsar sig ofta till enstaka daterade anläggningar, som i Kumla Härads socken, Lida i Åkers socken och Valtomta, Tumbo socken (Ericsson m.fl. 2000, Hallesjö & Persson 2000 & Appelgren m.fl. 2002).

Under det senaste året har också resultaten från undersökningarna av ett stort fornlämningskomplex vid Barva publicerats. Här undersöktes, bland mycket annat, en gårdsplats (RAÄ 36) som innehöll resterna efter sex långhus, ett mindre stolphus samt ett grophus. Endast två av husen daterades genom ¹⁴C-analys, det ena till äldre romersk järnålder och det andra till folkvandringstid. Gropuset daterades genom fyndmaterialet till yngre järnålder. Hela gårdsplatsen har tillförts tidsperioden mellan år 0 och 600 e. Kr (Dunér & Vinberg 2008, s. 38ff & 47ff). Ytterligare en boplatz med sammanlagt sju hus undersöktes vid samma tillfälle (RAÄ 55-56). Husen utgjordes av sju treskeppiga hus, fyra hörnstolphus, fem grophus och ett syllstenshus. Endast två av stolphusen identifierades dock vid själva fältarbetet. Husen har delats in och tolkats som två gårdslägen från äldre järnålder (romersk järnålder – folkvandringstid). Ingen tydligt identifierbar gård från yngre järnålder kunde urskiljas. De hus som har daterats till vendel- och vikingatid knyts i diskussionen istället ihop med hantverksaktiviteter som smide och bronsgjutning (Dunér & Vinberg 2008, s. 111 ff & 141ff).

Figur 30. Dateringar från den särskilda undersökningen & den arkeologiska förundersökningen (FU) av fornlämnning Strängnäs 443. De kalibrerade värdena visas i kalenderår.

Undersökningen i Larslunda sågs därför som ett utmärkt tillfälle att utöka kunskapen om den yngre järnålderns bebyggelse. Ytterligare en förhoppning var att kunna belysa relationen mellan den yngre järnålderns bebyggelse och den medeltida etableringen i området, här i form av Finninge by.

Husens funktion

Den undersökta bebyggelsen i Larslunda utgjordes av fyra stycken huslämningar som låg väl samlade inom ett mindre område. Inget av husen var det andra likt, utan byggnadsskicket varierade. Här fanns ett grophus, ett treskeppigt hus, ett hörnstolpshus och ett enskeppigt hus med en stensyllsliknande grund.

Hus 1. Grophus förekommer från yngre bronsålder och under hela järnåldern, men har en tydlig tyngdpunkt i yngre järnålder. De brukar i allmänhet tolkas som någon form av ekonomibyggnader (Göthberg 2000, s. 87f, Schütz & Frölund 2007, s. 159). Husen har också förknippats med olika slags hantverk, till exempel smidesverksamhet och vävning. Ibland har de tolkats som förråd eller källare (Evanni 2007, s. 205). Förekomsten av en härd eller ugn, i synnerhet under yngre järnålder, har medfört att en del grophus ibland har tolkats som kokhus eller rökbastu (Göthberg 2000, s. 88). Husen är ofta relativt små och den gemensamma nämnaren är den försänkta golvnivån.

Grophuset i Larslunda hade en rundad till oval form och ingången till huset var placerad på den västra långsidan. Huset har troligen varit försett med sadeltak och fynd av lerklining talar för att det haft flätade väggar täckta med lera. I huset fanns både en härdgrop och en kokgrop, vilka var placerade i det nordöstra respektive

det nordvästra hörnet av byggnaden. Den arkeobotaniska analysen av material från härdgropen (A14:1) visade att det fanns rester efter spannmål, där hälften utgjordes av kubbvete. Tillsammans med resultatet av den markkemiska analysen kan det tolkas som att det rör sig om en härdgrop som använts för matlagning vid ett flertal tillfällen. I kokgropen (A14:5) påträffades också brända sädeskorn, här i form av havre och korn (se bilaga 6). Matavfall i form av brända och obrända ben påträffades delvis i härdgropen, men till största delen i själva nedgrävningen för huset. Det benmaterial som har kunnat bestämmas utgjordes av får/get samt nötkött. Både köttrika och köttfattiga regioner på djuren fanns representerade (se bilaga 9). Fyndmaterialet var annars relativt fåtaligt och utgjordes av malstenslöpore, keramik och en pilspets.

Karaktären på anläggningarna i huset, resultaten av analyserna samt fyndmaterialets sammansättning talar för att huset kan ha haft en funktion som *kokhus*. Av intresse i tolkningssammanhanget är att den största benmängden, med undantag från grophuset, påträffades i ett avfallslager strax sydöst om huset. Det här stärker bilden av att byggnaden använts för matlagning och antyder även att det kan ha funnits en slaktplats i området (bilaga 9).

Hus 2. De treskeppiga husen har en dominerande ställning i byggnadstraditionen från äldre bronsålder till vikingatid (Göthberg 2007, s. 405). Då längden på huset i Larslunda endast uppgick till nio meter är begreppet långhus inte aktuellt i sammanhanget. En källkritisk aspekt är naturligtvis att den undersökta boplatsen är överplöjd, något som medför att endast ett mindre antal anläggningar bevarats på platsen. Möjligheten

Figur 31. Ivonne Dutra Leivas och Ingeborg Svensson banar av Strängnäs 443 med hjälp av Lars Eriksson. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

att bestämma husets funktion påverkas också, då spår efter de aktiviteter som förekommit på platsen till stora delar försvunnit. För att bedöma funktionen kan karaktären på fyndmaterialet från nedgrävningarna för stolparna vara till hjälp liksom miljöarkeologiska analyser av material från de stolphål som ingått i byggnaden. Vad gäller rumsindelning av ett hus, vilket även kan förekomma i andra byggnader än i långhus, kan slutsatser dras utifrån stolpsättningen i huset. Placeringen av stolparna kan vara oregelbunden eller regelbunden, de kan var placerades tätt och långt ifrån varandra (Göthberg 1995, s. 77, Wikborg & Onsten-Molander 2007, s. 109f).

Huset i Larslunda verkar utifrån stolpsättning varit uppdelat i två rum, då stolparna har en tätare placering i den södra delen. I den norra delen var spannlängden större och här påträffades också en härdgrop (A77). Anläggningen låg något förskjutet, men ändå centralt placerad mellan ett av bockparen. Spår efter en eldstad i en byggnad brukar vid boplatsundersökningar tas som en intäkt för att huset haft en bostadsfunktion (Göthberg 2000, s. 200). Det nordliga rummet skulle därför kunna tolkas som en köksdel och den södra delen kanske som en mer allmän bostadsdel. Huset som helhet antas ha fungerat som ett *bostadshus*. Vid undersökningar av långhus brukar en tätare stolpsättning i en del av byggnaden tas som intäkt för att utrymmet har använts för boskap (Göthberg 1995, s. 89 & 2000, s. 200, Olausson 1998, s. 43). Husets storlek behöver egentligen inte i sig tala emot en sådan tolkning, däremot finns det inget ytterligare i det arkeologiska materialet (till exempel den miljöarkeologiska analysen) som talar för en sådan användning av rummet. Möjligheten kan dock inte helt uteslutas. Några spår efter en ingång till huset kunde

inte med säkerhet urskiljas, men den bör ha varit placerad på någon av långsidorna. En kvalificerad gissning är den västra långsidan som varit vänd mot det område, som utifrån anläggningarnas antal, verkar ha varit den huvudsakliga aktivitetsytan.

Det fyndmaterial som påträffades var fåtaligt och återfanns företrädesvis i de stolphål som ingick i den västra stolphålsraden samt i härdgropen. Materialet var av allmän hushållskaraktär och utgjordes av keramik, lerklining samt brända och obrända ben. Fynd av lerklining talar för att huset har haft flätade väggar som varit täckta av lera. Vad gäller benmaterialet så hittades en obränd griskäke i botten på ett av stolphålen (A83). Käken tolkades vid fältarbetet som ett eventuellt husoffer (se Fyndmaterial). Det övriga benmaterialet var från nöt och ett av fragmenten hade huggspår. Båda fragmenten var från köttrika regioner på djuret, vilket talar för att de kan ses som matavfall (bilaga 9). Den miljöarkeologiska analysen var inte till någon hjälp avseende husets funktion, utan visar bara på en allmän mänsklig påverkan och fynd av ett par sädeskorn. Analyserna indikerar också att huset inte har brunnit (bilaga 6).

Hus 3. Den tredje byggnaden på boplatsen utgjordes av ett möjligt hörnstolpshus. En allmän tolkning av hörnstolpshus är att de har fungerat som någon form av ekonomibyggnader. De har bland annat setts som förråd för till exempel spannmål och mat eller tolkats som enklare skydd för hö och halm (Göthberg 2000, s. 86f). Den rektangulära formen gör att det i princip också skulle kunna utgöra resterna efter en mindre treskeppig byggnad, eller möjligen ett enskeppigt hus (Schütz & Frölund 2007, s. 157, Göthberg 2000, s. 81f).

Figur 32. Lars Norberg grovrensar Strängnäs 443 en särskilt lerig dag. Foto: Ingeborg Svensson 2007, Sörmlands museum.

En stor del av det tillvaratagna fyndmaterialet på boplatsen påträffades i huset, vilket talar emot en tolkning av byggnaden som någon form av förråd eller lada. Någon ingång kunde inte identifieras. Fyndmaterialet var av hushållskaraktär och påträffades i tre av de fyra stolphålen. Materialet utgjordes av vävtyngder, keramik, malstenslöpore, lerklining samt brända och obrända ben. Vävtyngderna var både hela och fragmenterade och samtliga påträffades i det sydvästra stolphålet, medan stora delar av keramiken framkom i det nordöstra. Fynd av lerklining talar för att husets väggar varit tätade med lera. Benmaterialet utgjordes både av delar från köttfattiga och köttrika regioner från svin samt får/get (bilaga 9). Den arkeobotaniska analysen av material från stolphålen visar på ett rikligt förkolnat växtmaterial, där huvuddelen utgjordes av flera olika sädeslag, framförallt korn. Resultatet av den markkemiska analysen talar för att huset har brunnit (bilaga 6), vilket även kunde konstateras vid undersökningen av stolphålen. I tre av fyra av stolphålen fanns förkolnade rester kvar efter stolparna.

Spår efter hantverk och matlagning talar för att huset kan ses som ett *bostadshus*, som kanske ursprungligen varit av större storlek. Det som talar emot en bostadsfunktion är frånvaron av en eldstad.

Hus 4. Enskeppiga hus förekommer från slutet av 700-talet och kan vara utformade på olika sätt. Grunden kan utgöras av antingen stolpar eller stensystrar, ibland i kombination. Byggnadstekniken varierar och kan utgöras av skiftesverksteknik, stavverk eller flätverk. Byggnader uppförda på stengrund kan också ha varit knuttimrade. Generellt brukar enskeppiga hus tolkas som enfunktionshus på grund av sin blygsamma storlek. De kan därför ha haft mycket varierande funktioner (Göthberg 2000, s. 85f).

Vad gäller dimensionen på huset i Larslunda, överensstämmer det med det gängse mönstret, då det var litet i storlek. Den förmodade stengrunden var kraftigt skadade av plöjning liksom de omgivande ytorna, både innanför och utanför syllstenarna. Ett par mindre stolphål som var placerade i den nordöstra delen av den norra långsidan kan eventuellt ha ingått i konstruktionen. Möjligen kan de markera ingången till huset. Inga ytterligare anläggningar som kunde knytas till huset påträffades vid undersökningen. Det fyndmaterial som påträffades låg spritt innanför syllstenskonstruktionen och var av varierad ålder och karaktär, vilket också kan ses som ett resultat av att boplatsen som helhet är överplöjd. Tegel och fönsterglas samsades med lerklining, keramik samt brända och obrända ben. Vad huset har haft för funktion är därför oklart. Frånvaron av en eldstad, men framför allt husets ringa storlek talar möjligen emot att byggnaden ska ses som ett bostadshus. Någon form av *ekonomibyggnad* bör vara den mest troliga tolkningen.

Byggnaden ligger i anslutning till Hus 1 som har tolkats som ett kokhus samt i anslutning till ett avfallslager som innehöll den största mängden ben på boplatsen. Området kan eventuellt ses som en yta som har utnyttjats för mat- och slakthantering, där byggnaderna samt anläggningen kan ses i samband med aktiviteter som har att göra med djurhållning, samt beredning och tillagning av mat (bilaga 9).

Boplatsens struktur

För att kunna diskutera boplatsens struktur är det givetvis av vikt att ta reda på om husen på boplatsen existerat samtidigt. Tre av byggnaderna har daterats genom ¹⁴C-analys av ben och träkol. I det fjärde huset (Hus 4) påträffades inget provtagningsmaterial i någon säker kontext, varför byggnaden inte kunde dateras. Det träkol som analyserats utgörs dessvärre av trädslog med hög egenålder, vilket är en källkritisk aspekt som bör tas i beaktande. I det här fallen utgörs provmaterialet framför allt av tall, ett trädslog som ofta använts som byggnadsmaterial. Dateringarna av byggnaderna får därför ses som något kronologiskt osäkra, men de eventuella felaktigheterna borde, så att säga, ge utslag åt rätt håll, det vill säga ge en bakre gräns för när husen tidigast kan ha uppförts. Det finns således också en möjlighet att anläggningstiden för byggnaderna kan ligga i ett senare tidsskede.

I generell mening kan samtliga daterade byggnader (Hus 1, 2 & 3) sägas vara från samma tidsperiod, nämligen yngre järnålder. Om man bortser från den källkritiska aspekten vad gäller överplöjda boplatser, ger den undersöka lokalen också ett relativt rent intryck i den meningen att inga av de påträffade huskonstruktionerna skär varandra stratigrafiskt. Att så är fallet talar för att bebyggelsen inte haft kontinuitet i vid bemärkelse, utan bör ha existerat samtidigt under en begränsad tidsperiod. Samtliga byggnader, med undantag för Hus 4, har samma orientering i förhållande till varandra, vilket kan ge en fingervisning om viss samtidighet. De indikationer som finns vad gäller ingångar i två av husen, antyder en exponering mot det i väster liggande impedimentet, där det sedan tidigare finns en bygårdstomt registrerad (Strängnäs 270:1). Platsen har tidigare omnämnts som en möjlig lokalisering för Finninge by (FMIS).

Vid en närmare betraktelse kan dock en viss differentiering ses inom det aktuella tidsavsnittet. Med utgångspunkt i resultatet av ¹⁴C-analysen uppfördes Hus 3 någon gång under folkvandringstid (410–560 e. Kr 2 sigma). Det kol som daterades är med säkerhet från en av de takbärande stolparna i huset och utgjordes av tall, vilket utgör en källkritisk aspekt (se ovan). Då typen av byggnad är osäker kan inga säkra kronologiska slutsatser dras utifrån husets konstruktion. Utifrån datering av omgivande anläggningar och konstruktioner, samt fyndmaterialets karaktär, finns det dock inget som direkt talar emot att byggnaden har använts in i ven-

deltid. Byggnaden har tolkats som ett bostadshus och antas vara det äldsta huset på platsen. Efter det att huset brunnit ned uppförs ett nytt bostadshus (Hus 2) strax nordväst om det gamla.

Utifrån ¹⁴C-analysen uppfördes Hus 2 någon gång under vendeltid (550-660 e. Kr 2 sigma). Även här utgjordes provmaterialet av tall från en av stolparna i huset och de ovan nämnda källkritiska aspekterna bör tas i beaktande. Vad gäller uppbyggnad så talar bland annat förekomsten av en gavelkonstruktion samt bockbredden i huset för att byggnaden har haft en underbalanserad konstruktion, vilket förekommer under tidsperioden i fråga (Göthberg 2000, s. 91f). Hur länge huset sedan har använts är inte en helt enkel fråga att besvara. Spår efter ombyggnationer i form av omstolpningar talar för att huset haft en längre användningstid. Vid tidigare genomförda beräkningar av undersökta hus från järnålder, varierar den uppskattade livslängden mellan 30 och 300 år (Göthberg 2000, s. 108f). Hus 2 skulle alltså i princip kunna ha brukats som bostad in i vikingatid.

I anslutning till det äldsta huset finns spår efter någon form av hägnad i trä. Spåren utgörs av ett tiotal stolphål som sträcker sig i nordöst-sydvästlig riktning. Hägnaden har en något konvex form och byggnadsmaterialet utgörs av tall. Två av stolphålen har daterats genom ¹⁴C-analys och resultatet talar för att stängslet uppfördes någon gång under folkvandringstid-vendeltid (430-660 & 430-630 e. Kr 2 sigma). Hägnaden kan följaktligen ses som samtida med de båda bostadshusen. Hur länge den sedan varit i bruk får vara osagt. Vad som har hägnats in eller vad som har hägnats ute är svårt att säga, då spåren är vaga i området. Det som kan sägas är att stängslet utgör en gräns mellan två till karaktären olika ytor. På ena sidan av hägnaden finns nästintill inga anläggningar, medan det på den andra sidan finns en relativt stor mängd. Anläggningarna utgörs i första hand av en grupp med större härdar, men också av ett par nedgrävningar. Hur den tomma respektive anläggningstätta ytan ska tolkas är en annan fråga. Ska stängslet ses som en gräns mellan ett hantverksområde och en gårdsplan eller kanske som ett staket mellan tomt och trädgård. Hägnaden kan också utgöra en gräns mellan gårdstomten och produktionsmarken. Det som rent allmänt kan sägas om trähägnader är att de har fyllt en funktion vad gäller struktureringen av rummet och de aktiviteter som skett i anslutning till bebyggelsen (Eklund 2007, s. 367f).

Det undersökta grophuset (Hus 1) kan knytas till perioden vendeltid-vikingatid, men har sin tyngdpunkt i det senare skedet. Byggnaden har tolkats som ett möjligt kokhus och är beläget en bit bort från bostadshuset. Huset har daterats genom ¹⁴C-analys av ett obränt ben och träkol från tall. Den förstnämnda dateringen ligger inom tidsintervallet 770-980 e. Kr (2 sigma) och den andra mellan 880 och 1020 e. Kr (2 sigma). I huset

påträffades också en pilspets som typologiskt bör tillföras vendel/vikingatid, men med en trolig tyngdpunkt i vendeltid (se Fyndmaterial). I närheten av grophuset fanns en nedgrävning som har tolkats som ett avfalls-lager (A147). Nedgrävningen innehöll relativt stora mängder ben, men också en del keramik. Benmaterialet har tolkats som mat- och slaktavfall och utgör kanske rester efter den matlagning som förekommit i kokhuset. Lagret har genom ¹⁴C-analys av träkol från tall daterats till 430-620 e. Kr (2 sigma), det vill säga folkvandringstid-vendeltid. Som tidigare nämnts har tall en hög egenålder, vilket kan vara en förklaring till den kronologiska avvikelser i sammanhanget. Ett annat alternativ är att anläggningen inte alls ska ses i relation till kokhuset, utan istället bör sättas i samband med de två bostadshusen som tillhör den något tidigare fasen på boplaten.

En av byggnaderna, Hus 4, skiljer delvis ut sig från de övriga husen. Utöver själva uppbyggnaden, med sten- grund istället för stolpar som bärande konstruktion, har huset en annan orientering än de övriga. Den eventuella ingången till huset exponerar också mot ett helt annat väderstreck, nämligen norrut. De här omständigheterna indikerar möjligen att byggnaden inte är samtida med den övriga bebyggelsen. Huset kunde heller inte dateras genom ¹⁴C-analys, då inget daterbart material med säkerhet kunde knytas till huset i fråga. Vad gäller funktion kan inget egentligen sägas mer än att det eventuellt kan röra sig om någon form av ekonomibyggnad. Rent hypotetiskt skulle det kunna röra sig om ett fähus, vilket är något som i övrigt saknas på boplaten. Det separata fähuset är något som kan ses i det arkeologiska materialet från och med yngre järnålder (Pedersen & Widgren 1998, s. 425). Byggnaderna behöver inte vara särskilt stora, vilket är något som kan sättas i samband med en minskning av antalet stallade djur vid den här tidpunkten (Olausson 1998, s. 49). De byggnader som har tolkats som fähus på boplaten Sanda i Uppland är till exempel mellan sex och tre meter stora och utgörs av just stensyllshus (Åqvist 2006, s. 26). Anledningen till att de har tolkats som fähus var att de saknade eldstad och att byggnadernas golv delvis var stenbelagda (Åqvist 2006, s. 51). Att Hus 4 skulle kunna ha en funktion som fähus är därför en gissning så god som någon. En annan möjlighet är naturligtvis att huset inte alls ska ses i samband med den övriga bebyggelsen på platsen, utan att det tillhör en senare tidsperiod. Det som talar för det är husets avvikande orientering och att den möjliga ingången är vänd mot norr, mot platsen för de två Söder Finninge torpen (Strängnäs 148:1 & 449). Byggnaden kan således ha utgjort en ekonomibyggnad till 1700-talets torpbebyggelse.

Husens rumsliga disposition på boplaten i Larslunda ger ett samlat intryck. Möjligen kan en tendens till gruppering av byggnaderna ses, där boningshusen är avskiljda från gårdens ekonomidel.

Utöver de källkritiska aspekter som det innebär att undersöka en överplöjd boplats, är det också sannolikt att det döljer sig ytterligare bebyggelse lämningar utanför det aktuella undersökningsområdet. Genom den särskilda utredningen vet vi att det inte finns några spår efter bebyggelse kvar i åkermarken söder eller öster om boplatsen (Svensson 2006). Däremot är det troligt att det kan finnas lämningar norr om den cykelväg, som utgjorde gränsen för exploateringsområdet mot norr. Den skogsbevuxna udden som sträcker ut sig i åkermarken väster om undersökningsområdet kan också innehålla rester efter tidigare bebyggelse. Inom båda områdena finns, som tidigare nämnts, husgrunder från nyare tid (1700-tal) registrerade. En möjlighet är att den yngre järnåldersbebyggelsen i åkermarken gradvis har förflyttat sig upp mot de högre liggande partierna och att det är här som huvuddelen av bebyggelsen från vikingatid och medeltid är belägen.

Boplatsens ekonomi

Utifrån den miljöarkeologiska analysen kan man dra vissa slutsatser angående boplatsens ekonomi. Trots de källkritiska problem som finns angående analysmaterialets representativitet och anläggningarnas samtidighet, kan ändå en generell diskussion föras utifrån det analyserade materialet.

Resultatet av analysen visar på ett stort inslag av spannmål, där korn är det dominerande sädeslaget. Inslaget av vete är också påtagligt, medan råg endast finns representerat i ett fall. Det finns också ett genomgående inslag av havre, vilket skulle kunna tala för att man odlat blandsäd, till exempel korn och havre, men det kan också röra sig om ogräs i form av flyghavre vilket är belagt från Mellansverige vid den här tiden (bilaga 6).

Kornet som sädeslag dominerar som gröda på åkrarna under hela järnåldern, något som gäller för hela landet. Det betyder inte att det inte förkommit andra sädeslag, men i det arkeologiska materialet kan man se en tendens till en satsning på en gröda istället för flera. Regionala skillnader och variationer finns vad gäller kompletterande spannmålssorter, en skillnad som förstärks under den yngre delen av järnåldern (Pedersen & Widgren 1998, s. 379). På boplatsen i Larslunda finns till exempel ett relativt stort inslag av vete, en gröda som spelat en viktig roll redan under äldre järnålder i östra Mellansverige (se bilaga 6, samt Pedersen & Widgren 1998, s. 384).

Benmaterialet på boplatsen kan ge oss en bild av vilka djur som hanterats på gården. Utifrån de benbestämningar som genomförts verkar häst, får/get samt nötboskap vara de husdjur som framförallt spelat en roll i gårdsekonomin. Det finns också identifierade ben av svin. Däremot kan inga spår efter fisk, fågel eller vilda arter ses, vilket inte behöver betyda att de inte varit närvarande på boplatsen. Ben från både fågel och

fisk är både små och relativt ömtåliga och bryts därför lättare ned, vilket gör att de inte bevaras till eftervärlden på samma sätt (se bilaga 9).

Utifrån den kunskap vi har idag verkar en boskapskötsel baserad på nötboskap med får/get samt svin som kompletterande husdjur ha varit vanlig under järnåldern. Djuren utgjorde grunden för att uppfylla hushållets basala behov av dragkraft, mjölk och kött. Därutöver fyllde vissa av djuren även andra ändamål. Av ull från fåren tillverkades textilier och ben från nöt och häst kunde användas till hantverk. Att inslaget av svin är litet kan antyda att boplatsen inte tillhört något högre socialt skikt, då en större andel svin kan ses som ett tecken på att man, utöver nötboskap, hade råd att hålla djur för enbart köttproduktion (Pedersen & Widgren 1998, s. 369ff).

Det finns inget i det arkeologiska materialet från undersökningen som pekar på att någon form av specialiserat hantverk har utförts på platsen. De spår som finns visar på vardagliga sysslor som har bedrivits för husbehov, som till exempel textilproduktion, bakning och matlagning.

Läget i landskapet

De bakomliggande orsakerna till placeringen av bebyggelsen kan vara flera. Det kan röra sig om vilka naturförutsättningar som finns i området som till exempel närhet till vatten och ett varierat utbud av olika typer av markslag. Ibland verkar ett exponerat läge i landskapet ha eftersträvat. Under äldre järnålder ligger boplatserna ofta i övergången mellan morän och lera, men det finns också flera exempel på boplatser som ligger långt ute på leran. Under yngre järnålder verkar däremot mer eller mindre utpräglade höjdlägen i landskapet blir alltmer eftertraktade som bebyggelse lägen (Göthberg 2007, s. 424).

Genom de senaste årens undersökningar av boplatser från järnålder i Uppland har man bland annat kunnat se att gårdarna ofta ligger i gränzonen mellan två olika markslag. Det kan röra sig om täta och dränerade jordar, som till exempel sand och lera, eller på platser som ligger på gränsen mellan våtmark och torrmark, men också på gränser mellan stenigt och stenfritt, eller på platser mellan slänt och backe. Strategin bakom en sådan lokalisering kan vara att man eftersträvat en närhet till flera olika slags biotoper, vilka sedan kunde utnyttjas på olika sätt, som till exempel för slätter, bete och odling (Eklund m. fl. 2007b, s. 399).

Boplatsen i Larslunda ligger i en sluttning och i gränzonen mellan två olika markslag, där den norra delen utgörs av morän och den södra delen av lera. Att bebyggelsen har uppförts i en sluttning kan troligen ses som en avsiktlig handling, då det finns plana ytor i närheten som inte har utnyttjats (Svensson 2006). En anledning till placeringen kan vara att man eftersträvat ett expo-

nerat läge och att de plana ytorna runt om istället har använts för andra aktiviteter som till exempel åkerbruk.

Under yngre järnålder låg den aktuella bebyggelsen mellan två vattendrag som var belägna nordöst respektive sydväst om boplatsen. Avståndet till vattendragen var i båda fallen drygt tvåhundra meter (se figur 33). Vattendragen syns i dagens landskap som större sankar svackor och har också identifierats på äldre kartor samt genom paleogeografiska studier (se figur 33 & 34). Tillgången till vatten har genom historien varit av stor betydelse vad gäller bebyggelsens lokalisering. Då inga brunnar påträffades på själva boplatsen kan hushållets vattenförsörjning ha tryggats genom närheten till naturliga vattendrag och källor. Det har också varit en förutsättning för att kunna bedriva boskapsskötsel då mycket vatten går åt, oavsett om den har bedrivits med stallning eller utgångsdrift (Göthberg och där a a 2007, s. 421f).

Ett bebyggelsehistoriskt sammanhang

Mellan 15 och 25 meter över havet löper ett band tätt liggande fornlämningsmiljöer, vilka grovt daterar sig från äldre järnålder och fram till nyare tid. Gravar, boplatser och by/-gårdstomter (se figur 33). Området kan som helhet ses som en kulturhistorisk miljö, sammansatt av olika kulturhistoriska komponenter från skilda tider.

Delarna har i olika grad sin egen tillkomsthistoria, men det topografiska och kronologiska sammanhanget visar också att de i varierande grad bör knytas samman. Öster om den beskrivna fornlämningsmiljön breder produktionsmarken ut sig i en svagt kuperad slutning ned mot Mälaren. I väster avgränsas kulturbygden av ofruktbara utmarker som enligt 1785 års ägomätning då utgjordes av ”*En skogstract emellan Damtorpet och Stregnäs stads utmark bestående af bergig och stenig mark med ung gran och tallskogbeväxt som med litet löffskog är blandad in.*” (LMS Akt nr C72-10:1). Det är noterbart att skogen utgjordes av ungskog, vilket utvisar att det vidsträckt området sannolikt nyttjats hårt för tidigare produktion och råvaruuttag. I norr vidtar Strängnäs stadsjordar med delvis likartat bergig och höglänt karaktär. Den forna trästaden bör vid den här tiden, tillsammans med Ulvhälls säteri, ha varit viktiga producenter och avnämare för och av virket. Söderöver vid Gorsingedal och Gorsingelund snävas kulturlandskapet av mellan skogen och Mälaren, för att sedan vidga sig något igen vid Anneberg med omgivning.

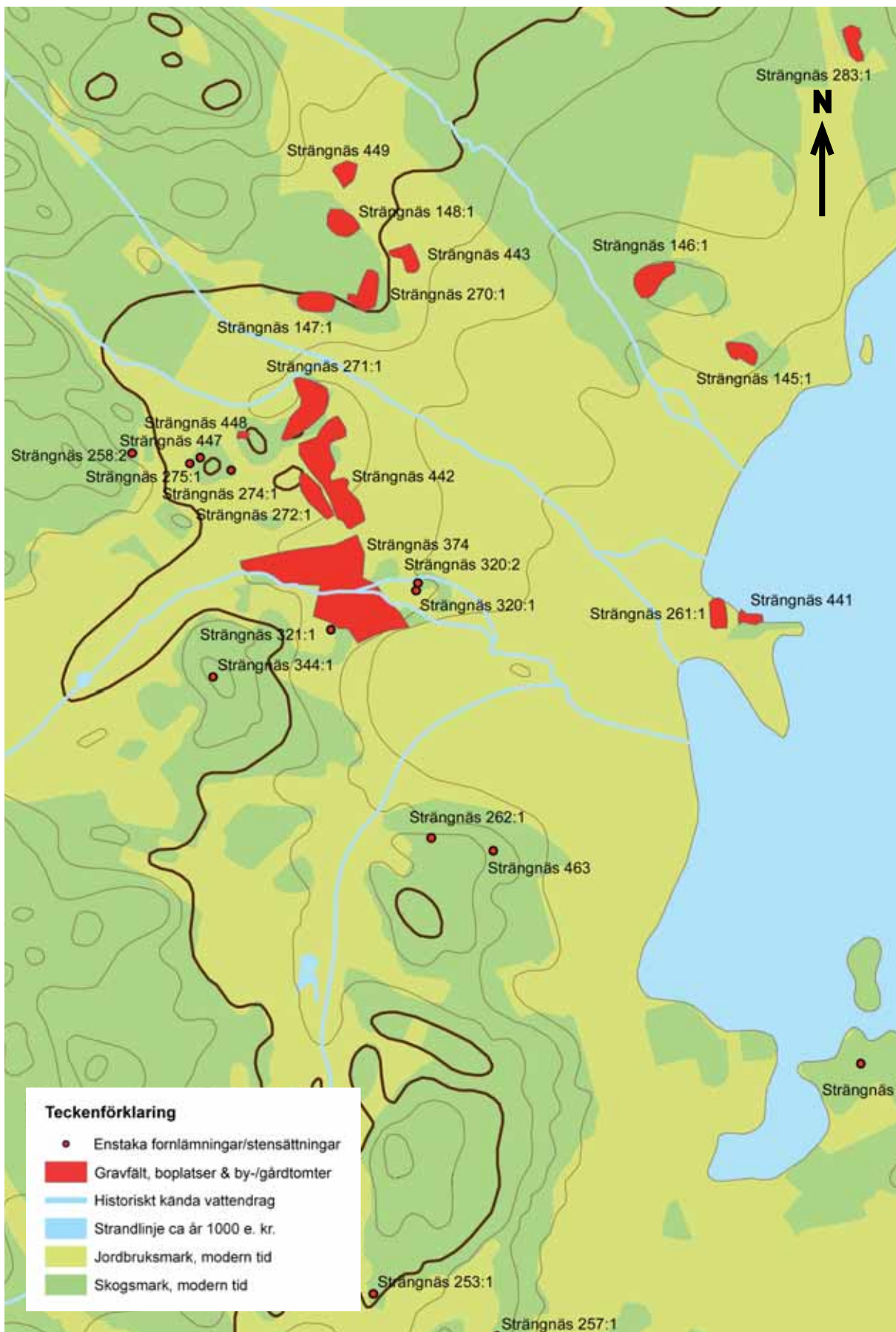
Den topografiskt avgränsade jordbruksmarken sammanfaller helt med jordnaturen för Ulvhälls säteri, vilket också omfattar Larslunda säteri, som i sin tur har sitt ursprung i Finninge by. Byn är inte identifierad i dagsläget. Eftersom det för området största järnålders-tida gravfältet (Strängnäs 271:1) ligger påfallande nära den efterreformatoriska bebyggelsen vid Larslunda, kan den medeltida bebyggelsen till Finninge gissningsvis

sökas här. Utöver de synliga lämningarna runt det forna Larslunda säteri (Strängnäs 374) vet vi genom tidigare arbeten i området att den omkringliggande jordbruksmarken döljer ytterligare spår av både förhistorisk och historisk bebyggelse (Svensson 2006 & 2007).

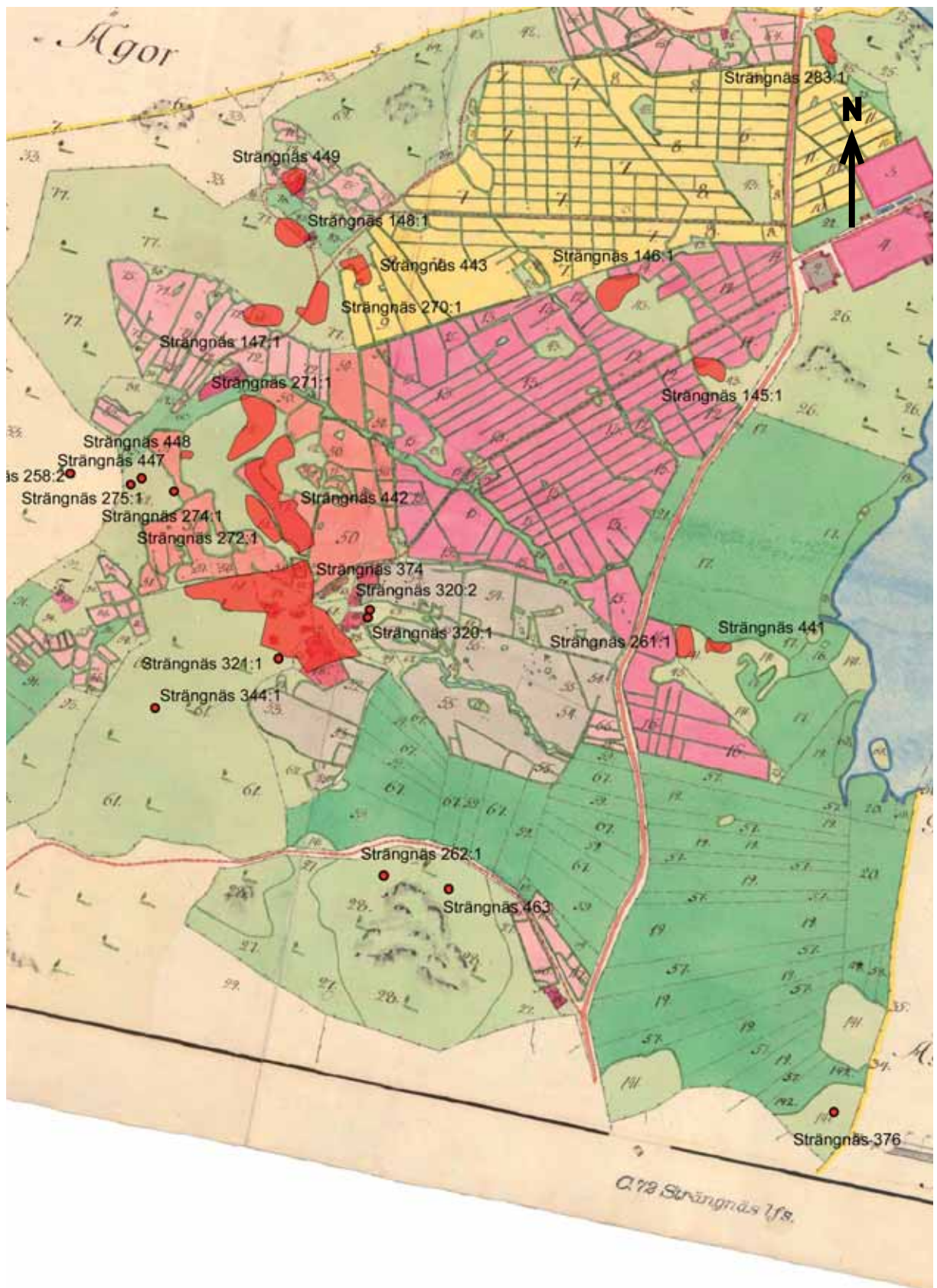
Trots att relationen mellan de sena järnålderslämningarna och den historiska bebyggelsen är påtaglig, fortsätter den fysiska kopplingen mellan den vikingatida bosättningen och den medeltida att gäcka. Vi får nöja oss med mer eller mindre sannolika gissningar, som förmodandet att den vikingatida bebyggelsen vid Strängnäs 443 kan relateras till en hypotetisk medeltida bebyggelse vid Strängnäs 449 alternativt Strängnäs 270:1, eller både och. Indiciet i resonemanget kan mycket löst hängas upp i namnet på de båda torpetableringar som beskrivs på 1785 års ägomätning, de två Söderfinningetorpen. Både Finninge och södra Finninge omnämns i det medeltida skriftliga källmaterialet. Namnet Finninge förekommer första gången år 1322 (RA/SDHK nr 3154) och från år 1346 finns en uppgift om södra Finninge (RA/SDHK nr 5341). Sammanlagt nämns Finninge i sju stycken medeltida brev (RA/SDHK).

Finninge by har vid en eller flera tidpunkter splittrats upp i flera gårdsheter som givits särskiljande förleder. Under 1560-talet omnämns även Norr och Grindfinninge, då som kyrkohemman (Almqvist, 1935, s. 471) I ett visst skede, måhända relativt tidigt, har en utflyttning skett till platserna. Närvaron av den yngre järnålderbebyggelsen vid Strängnäs 443 föregår dock rimligen den processen, varför bilden framstår som mer komplex än idén om en i tid och rum linjär specifik platskontinuitet. Sannolikare är att landskapsrummet genomgått en rad omstruktureringar sedan folkvandringstid, och att det historiska och arkeologiska källmaterialet endast låter oss ana brottstycken ur den berättelsen.

Något som understryker komplexiteten är närvaron av de till synes fristående gravfälten Strängnäs 145:1, 146:1 och 261:1 som ligger öster om miljön vid Larslunda och Drottning Kristinas trädgårdar. Gravfältet Strängnäs 145:1 består av cirka 20 runda stensättningar varav somliga är höglignande, medan andra är mer flacka. En bit därifrån, mot vattnet till, är Strängnäs 146:1 om cirka fem gravar. Platsen innefattar närmare bestämt två högar och tre runda stensättningar. Inga av dessa lokaler kan relateras till någon i dag känd historisk bebyggelse, men stensättningarnas karaktär och närvaron av höggravar gör att man kan hålla det för troligt att de ska tillföras yngre järnålder. Storängen, som området kallas idag, har under 1900-talets senare halva upplåtits för industrietableringar, varför det förutvarande jordbrukslandskapet nästan helt har utplånats. Därför kan man lätt föreställa sig att delar av kulturmiljöerna i form av ytterligare gravar och boplatser, kring de här omtalade gravfälten gått förlorade i den processen. Gravfältet Strängnäs 261:1 är beläget på den

Figur 33. Paleogeografisk karta över Larslunda området med den vikingatida strandlinjen, historiskt kända vattendrag samt ett urval av fornlämningsmiljöer från järnålder och historisk tid. Kartbearbetning: Lars Norberg, Sörmlands museum.

Figur 34. Utdrag ur ägomätning från år 1785 (LMS akt C72-10:1) med ett urval av fornlämningsmiljöer från järnålder och historisk tid. Kartan har rektifierats mot den digitala Fastighetskartan (GSD) och den äldre ekonomiska kartan från år 1957 (RAK id J133-10H6d59). Skala 1:10 000. Rektifiering och kartbearbetning: Lars Norberg, Sörmlands museum.

högsta punkten av en forntida udde eller halvö, som markant avviker från den nord-sydliga strandlinjen. Halvön är relativt centralt belägen längs kusten för det kultur- och jordbrukslandskap som omtalas här. Gravfältet undersöktes år 1994 och innefattade gravar som daterar sig från folkvandringstid till sen vikingatid. Bland annat undersöktes utöver brandgravar även en båtgrav och en omfattande bålplats innehållande rester från flera djur och människor. Därtill fanns ett flertal senvikingatida skelettbegravningar i träkistor med rektangulära stensättningar som yttre gravform (Norberg 1998). Också det här gravfältet faller utanför den historiskt kända bebyggelsen och har dessutom givits ett i området avvikande läge intill Mälarens strand.

Något längre ut på udden, strax väster om och intill gravfältet, registrerades år 2005 ett antal båtlänningar (Strängnäs 441). Inom ett större område finns minst tre närmast hästskoformade stenvallar av grovt stenmaterial och block förbundna med en kraftigare stenvall samt en kantad ränna eller väg. De hästskoformade anläggningarna ligger på rad mot norra kanten av höjdsträckningen. Tyvärr är största delar av den forna uddens södra halva kraftigt störd av betongindustrin i området, vilket medfört att massor och sprängsten täcker delar den ursprungliga topografen. På ägomätningen från år 1785 (LMS akt C72-10:1) har lantmätnarna Anders Forssman och Denes Chenon detaljerat återgivit terrängens speciella särdrag med en mängd flikar mellan de olika markslagen. Kartans varierade och brokiga topografi kan tyda på att ytterligare maritima lämningar av ganska stor omfattning en gång funnits i området, kanske i form av en mindre hamn. Lämningarna är ej undersökta och daterade, men anknyter väl till den vikingatida strandlinjen, och måhända ska även båtgraven ses i det här sammanhanget.

När det gäller förändringar av bosättningsmönstren under vikingatid och tidigmedeltid kan man sväriligen bortse från att Storängen och Larslundaområdet ligger i skuggan av den tidigmedeltida orten Strängnäs. Även om området inte varit tillräckligt som agrart omland till den expanderande staden bör det ändå tillmätas en viss ekonomisk betydelse. De äldsta ¹⁴C-daterade bebyggelselämningarna från tätorten Strängnäs ligger i intervallet 1010-1190 e. Kr (kalibrerad ålder 2 sigma). Enligt de stratigrafiska bedömningarna tillsammans med fyndmaterialets sammansättning, ska dateringsintervallet ses som att bebyggelsen på platsen troligen uppförts under 1100-talets första halva. (Norberg i manus). Det finns också äldre dateringar i form av skelettbegravningar inom kvarteret Kyrkberget samt typologiskt daterade bebyggelselämningar i de närliggande kvarteren Kapellet och Rådstugan (Lindh 1996 & Sjösvärd & Stenholm 1987). Utöver Finningebygdens ekonomiska betydelse bör vi även ställa oss frågan vilken politisk och religiös roll de lokala jordägarna spelade i framväxten av Strängnäs. Var de endast brickor i spelet eller rentav initiativtagare?

Sammanfattning

Sörmlands museum har under perioden 070426-070615 utfört en särskild undersökning av fornlämning Strängnäs 443 samt del av fornlämning Strängnäs 442, Strängnäs 3:1, Strängnäs socken och kommun i Södermanlands län. Undersökningen utfördes med anledning av att Kilenkryss AB avser att disponera marken för bostadsändamål. De aktuella fornlämningarna utgjordes av två boplotsområden som helt (Strängnäs 443) och delvis (Strängnäs 442) kommer att beröras av det planerade bostadsbyggandet.

Vid undersökningen av **fornlämning Strängnäs 442** registrerades och undersöktes sammanlagt 67 stycken anläggningar. Majoriteten av anläggningarna utgjordes av *stolphål* och *störhål*. De resterande omfattade *härदार*, en *nedgrävning* och resterna efter ett möjligt *kulturlager*. Förutom resterna efter ett stängsel från historisk tid så bildade stolphålen och störhålen *inga tolkningsbara strukturer* och gav ingen möjlighet att lokalisera några säkra former av konstruktioner. Frågan om de påträffade anläggningarna utgör resterna efter en boplotsyta i traditionell bemärkelse, eller om de ska knytas till någon annan form av verksamhet går därför inte med säkerhet att besvara. Inga fynd av förhistorisk karaktär påträffades vid undersökningen. Det enda fyndmaterial som kunde iaktas utgjordes av ett par recenta spikar i järn, vilka påträffades i ett av de stolphål som ingick i stängslet från historisk tid.

Då de påträffade anläggningarna inom Strängnäs 442 inte bildade några tolkningsbara strukturer och inga säkra konstruktioner kunde lokaliseras inom undersökningsytan, förändrades ambitionsnivån under den pågående undersökningen och i samband med efterarbetet. Att lokalen var relativt starkt påverkad av sentida aktiviteter bidrog också. Det innebar bland annat att dateringen från den tidigare genomförda arkeologiska förundersökningen bedömdes som tillräcklig. Den datering som föreligger från den arkeologiska förundersökningen utgörs av en ¹⁴C-analys av träkol från en härd (A1). Anläggningen daterades till *förromersk/romersk järnålder* med tyngdpunkt i förromersk järnålder (Svensson 2007).

Vid undersökningen av **fornlämning Strängnäs 443** påträffades och registrerades sammanlagt 199 stycken anläggningar, varav 108 stycken utgick och inte bedömdes som anläggningar. Av de återstående anläggningarna utgjordes majoriteten av *stolphål*. Därutöver påträffades *härदार*, *hårdgropar*, *kogropar*, *nedgrävningar* och ett *avfallslager*. Nitton av stolphålen kunde knytas till någon av de identifierade huskonstruktionerna inom boplotsytan.

Med undantag från påträffat recent fyndmaterial, registrerades sammanlagt 129 stycken fyndposter i

samband med undersökningen. Fyndmaterialet utgörs av *obrända ben* och *brända ben*, *bränd lera*, *lerklining*, *keramik*, *vävtvingder*, *malstenslöpare*, en *pilspets* av järn och en eventuell *tånge av järn*. Ett litet fragment av ett *skifferbryne* påträffades också som lösfynd men kunde tyvärr inte knytas till någon närmare kontext. Detsamma gäller för ett par bitar *slagg*.

Den undersökta bebyggelsen på boplatsen utgjordes av fyra stycken huslämningar som låg väl samlade inom ett mindre område. Inget av husen var det andra likt, utan byggnadsskicket varierade. Här fanns ett *grophus* (Hus 1), ett *treskeppigt hus* (Hus 2), ett *hörnstolpshus* (Hus 3) och ett *enskeppigt hus med en stensyllsliknande grund* (Hus 4).

I generell mening kan samtliga daterade byggnader (Hus 1, 2 & 3) sägas vara från samma tidsperiod, nämligen *ynge järnålder*. Om man bortser från den källkritiska aspekten vad gäller överplöjda boplatser, ger den undersökta lokalen också ett relativt rent intryck i den meningen att inga av de påträffade huskonstruktionerna skär varandra stratigrafiskt. Att så är fallet talar för att bebyggelsen inte haft kontinuitet i vid bemärkelse, utan bör ha existerat samtidigt under en begränsad tidsperiod. Samtliga byggnader, med undantag för Hus 4, har samma orientering i förhållande till varandra, vilket kan ge en fingervisning om viss samtidighet. De indikationer som finns vad gäller ingångar i två av husen, antyder en exponering mot det i väster liggande impedimentet, där det sedan tidigare finns en by- gårdstomt registrerad (Strängnäs 270:1). Platsen har tidigare omnämnts som en möjlig lokalisering för Finninge by (FMIS).

Vid en närmare betraktelse kan dock en viss differentiering ses inom det aktuella tidsavsnittet. Med utgångspunkt i resultatet av ¹⁴C-analysen uppfördes **Hus 3** någon gång under *folkvandringstid*. Utifrån dateringar av omgivande anläggningar och konstruktioner, samt fyndmaterialets karaktär, finns det dock inget som direkt talar emot att byggnaden har använts in i vendeltid. Byggnaden har tolkats som *ett bostadshus* och antas vara det äldsta huset på platsen. Efter det att huset brunnit ned uppförs ett nytt bostadshus (Hus 2) strax nordväst om det gamla.

Utifrån ¹⁴C-analysen uppfördes **Hus 2** någon gång under *vendeltid*. Utifrån stolpsättningen verkar huset varit uppdelat i två rum, då stolparna har en tätare placering i den södra delen. I den norra delen var spannlängden större och här påträffades också en härdgrop (A77). Spår efter en eldstad i en byggnad brukar vid boplatundersökningar tas som en intäkt för att huset haft en bostadsfunktion (Göthberg 2000, s. 200). Det nordliga rummet skulle därför kunna tolkas som en köksdel och den södra delen kanske som en mer allmän bostadsdel. Huset som helhet antas ha fungerat som *ett bostadshus*.

I anslutning till det äldsta huset finns spår efter någon form av *hägnad i trä*. Spåren utgörs av ett tiotal stolphål som sträcker sig i nordöst-sydvästlig riktning. Hägnaden har en något konvex form och byggnadsmaterialet utgörs av tall. Två av stolphålen har daterats genom ¹⁴C-analys och resultatet talar för att stängslet uppfördes någon gång under *folkvandringstid* – *vendeltid*. Hägnaden kan följaktligen ses som samtida med de båda bostadshusen. Hur länge den sedan varit i bruk får vara osagt. Vad som har hägnats in eller vad som har hägnats ute är svårt att säga, då spåren är vaga i området. Det som kan sägas är att stängslet utgör en gräns mellan två till karaktären olika ytor. På ena sidan av hägnaden finns nästintill inga anläggningar, medan det på den andra sidan finns en relativt stor mängd. Anläggningarna utgörs i första hand av en grupp med större härdar, men också av ett par nedgrävningar.

Det undersökta grophuset (**Hus 1**) kan knytas till perioden *vendeltid* - *vikingatid*, men har sin tyngdpunkt i det senare skedet. Byggnaden har tolkats som ett möjligt *kokhus* och är beläget en bit bort från bostadshuset. Huset har daterats genom ¹⁴C-analys av ett obränt ben och träkol från tall. I huset påträffades också en pilspets som typologiskt bör tillföras *vendel/vikingatid*, men med en trolig tyngdpunkt i *vendeltid*.

Hus 4, skiljer delvis ut sig från de övriga husen. Utöver själva uppbyggnaden, med *stengrund* istället för stolpar som bärande konstruktion, har huset en annan orientering än de övriga. Den eventuella ingången till huset exponerar också mot ett helt annat väderstreck, nämligen norrut. De här omständigheterna indikerar möjligen att byggnaden inte är samtida med den övriga bebyggelsen. Huset kunde heller inte dateras genom ¹⁴C-analys, då inget daterbart material med säkerhet kunde knytas till huset i fråga. Vad gäller funktion kan inget egentligen sägas mer än att det eventuellt kan röra sig om någon form av *ekonomibygnad*. En möjlighet är att huset inte alls ska ses i samband med den övriga bebyggelsen på platsen, utan att det tillhör en senare tidsperiod. Det som talar för det är husets avvikande orientering och att den möjliga ingången är vänd mot norr, mot platsen för de två Söder Finninge torpen (Strängnäs 148:1 & 449). Byggnaden kan således ha utgjort en *ekonomibygnad* till 1700-talets torpbebyggelse.

Husens rumsliga disposition på boplatsen i Larslunda ger ett samlat intryck. Möjligen kan en tendens till gruppering av byggnaderna ses, där boningshusen är avskiljda från gårdens ekonomidel. Det finns inget i det arkeologiska materialet från undersökningen som pekar på att någon form av specialiserat hantverk har utförts på platsen. De spår som finns visar på vardagliga sysslor som har bedrivits för husbehov, som till exempel textilproduktion, bakning och matlagning.

Utöver de källkritiska aspekter som det innebär att undersöka en överplöjd boplat, är det också sannolikt

att det döljer sig ytterligare bebyggelse lämningar utanför det aktuella undersökningsområdet. Genom den särskilda utredningen vet vi att det inte finns några spår efter bebyggelse kvar i åkermarken söder eller öster om bopplatsen (Svensson 2006). Däremot är det troligt att det kan finnas lämningar norr om den cykelväg, som utgjorde gränsen för exploateringsområdet mot norr. Den skogsbevuxna udden som sträcker ut sig i åkermarken väster om undersökningsområdet kan också innehålla rester efter tidigare bebyggelse. Inom båda områdena finns, som tidigare nämnts, husgrunder från nyare tid (1700-tal) registrerade. En möjlighet är att den yngre järnåldersbebyggelsen i åkermarken gradvis har förflyttat sig upp mot de högre liggande partierna och att det är här som huvuddelen av bebyggelsen från vikingatid och medeltid är belägen.

Referenser

- Almquist, J. A. 1935. *Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden. Med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning. Nyköpings län och livgedingets Södermanlandsdel. Del 2. Band 2. Säterier.* Stockholm
- Andersson, Eva. 1998. *Inte utan en tråd. Kompendium i textilteknik och klädnad.* Arkeologi och medeltidsarkeologi. University of Lund. Institute of archaeology report series No. 62. Lund.
- Appelgren, Katarina, Nilsson, Anders & Perming, Anna. 2002. *Hus och gård vid Lida äng.* E20, Södermanland, Åkers socken, Åker-Järsta 10:2 och Åkers-Tuna 1:1, RAÄ271:1-2. Arkeologiska förundersökningar och undersökningar. RAÄ. UV Mitt, Rapport 2002:5. Stockholm.
- Borna-Ahlkvist, Hélène. 2002. *Hällristarnas hem. Gårdsbebyggelse och struktur i Pryssgården under bronsålder.* RAÄ. Arkeologiska undersökningar. Skrifter 42. Diss. Lunds universitet. Stockholm.
- Brorsson, Torbjörn. 2002a. Vendeltid 550-800 e. Kr. I: *Keramik i Sydsvetige. En handbok för arkeologer.* Red. A, Lindhal, D. Olausson & A, Carlie. Keramiska Forskningslaboratoriet, Lund.
- Brorsson, Torbjörn. 2002b. Vikingatid 800-1000 e. Kr. I: *Keramik i Sydsvetige. En handbok för arkeologer.* Red. A, Lindhal, D. Olausson & A, Carlie. Keramiska Forskningslaboratoriet, Lund.
- Detaljplan. Plankarta med bestämmelser.* Samrådshandling. Del av Strängnäs 3:1 Fårhusområdet-Fårhushagen med Drottning Kristinas trädgårdar. *Strängnäs kommun.*
- Digitala fastighetskartan (GSD). *Geografiska Sverige-data. Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län.* Lantmäteriet, Gävle.
- Dunér, Jan & Vinberg, Ann. 2008. *Barva – 2000 år vid Mälarens södra strand.* E20, sträckan Eskilstuna-Arphus. Södermanland, Barva socken, Säby 4:1, RAÄ17, RAÄ36, RAÄ53, RAÄ 55-57, RAÄ66, RAÄ 150 och RAÄ153. Arkeologiska förundersökningar och undersökningar. RAÄ. UV Mitt, Rapport 2006:20.
- Eklund, Susanna. 2007. Att hägna in eller stänga ute. En studie av trähägnader. I: *Hus och bebyggelse i Uppland. Delar av förhistoriska sammanhang. Arkeologi E4 Uppland - Studier Volym 3.* Red. Hans Göthberg. Upplandsmuseet, Riksantikvarieämbetet & Societas Archaeologica Upsaliensis
- Eklund, Susanna, Hennius, Andreas, Pettersson, Elisabet. 2007a. Att hålla det ondas fot borta från en mans hus. I: *Att nå den andra sidan. Om begravning och ritual i Uppland. Arkeologi E4 Uppland - studier. Volym 2.* Red. Michel Notelid. Societas Archaeologica Upsaliensis, Riksantikvarieämbetet & Upplandsmuseet.
- Eklund, Susanna, Onsten-Molander, Anna & Wikborg, Jonas. 2007b. Hem till gården. Förhistoriska gårdsstrukturer i Tiundaland. I: *Hus och bebyggelse i Uppland. Delar av förhistoriska sammanhang. Arkeologi E4 Uppland - Studier Volym 3.* Red. Hans Göthberg. Upplandsmuseet, Riksantikvarieämbetet & Societas Archaeologica Upsaliensis.
- Ericsson, Alf, Nydolf, Nils-Gustaf, Sander, Birgitta & Wickman-Nydolf, Gunilla. 2000. *Fornlämningar mellan Snytberga och Kumla. Boplatsoområde och gravar från brons- och järnålder.* E20. Södermanland, Härads socken, RAÄ 72 och 82. Arkeologiska undersökningar. RAÄ. UV Mitt, Rapport 2000:24. Stockholm.
- Evanni, Louise. 2007. Grophusen i Hämringe I: *Hus och bebyggelse i Uppland. Delar av förhistoriska sammanhang. Arkeologi E4 Uppland - Studier Volym 3.* Red. Hans Göthberg. Upplandsmuseet, Riksantikvarieämbetet & Societas Archaeologica Upsaliensis
- FMIS. *Informationssystemet om fornminnen*, Strängnäs socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län, Riksantikvarieämbetet. Datautag 2007-04-25. <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>
- Gröna kartan. Topografiska kartan, Strängnäs 10H NV.* Skala 1:50 000. Lantmäteriverket, Gävle 1985.
- Göthberg, Hans. 1995. Huskronologi i Mälardalen, på Gotland och Öland under sten-, brons- och järnålder. I: *Hus och Gård, i det förurbana samhället. Artikel del.* RAÄ. Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 14. Red. Hans Göthberg et al. Stockholm.
- Göthberg, Hans. 2000. *Bebyggelse i förändring. Uppland från slutet av yngre bronsålder till tidig medeltid.* Opia 25. Diss. Uppsala universitet. Uppsala.

- Göthberg, Hans. 2007. Mer än bara hus och gårdar I: *Hus och bebyggelse i Uppland. Delar av förhistoriska sammanhang. Arkeologi E4 Uppland - Studier Volym 3*. Red. Hans Göthberg. Upplandsmuseet, Riksantikvarieämbetet & Societas Archaeologica Upsaliensis
- Hallesjö, Maria & Persson Boje, 2000. *Valtomta - en by med lång bebyggelsekontinuitet? Svealandsbanan. Södermanland, Tumbo socken, Valtomta by, RAÄ 86*. Arkeologisk undersökning. RAÄ. UV Mitt, Rapport 2000:20. Stockholm.
- Hamilton, John. 2001. *Hus från vikingatid och yngre järnålder vid Frövik*. Arkeologisk undersökning. Västerleden, etapp III, Södermanland, Fors socken, Lagersberg 3:1, RAÄ495. RAÄ. UV Mitt, DAFF 2001:3. Stockholm.
- Hamilton, John. 2007. Terrasshus och bebyggelseutveckling. I: *Gården, tingen, graven. Arkeologiska perspektiv på Mälardalen*. RAÄ. Arkeologiska undersökningar skrifter Nr 71. Red. Johan Anund. Stockholm.
- Historiska museets samlingar. www.historiska.se/data. Invnr. SHM 27761
- Lindbom, Peter. 1996. *Pilspetsarna. I: Arkeologi och miljögeologi i Gamla Uppsala. Studier och rapporter Volym III*. Red. W. Duczko. Uppsala.
- Lindbom, Peter. 2006. *Vapnen i wreccornas tid, 150-500 e. Kr. Om de romerska auxiliarpetsarna och den västliga traditionens framväxt*. AUN 36. Diss. Uppsala universitet. Uppsala.
- Lindh, Maria. 1996. *Arkeologiska provundersökningar och antikvarisk kontroll. Kv Kyrkberget 11, 12. Södermanland, Strängnäs, Kvarteret Kyrkberget 11, 12, RAÄ 314. RAÄ. UV Stockholm, Rapport 1996:21*. Stockholm.
- Ljungkvist, John. (Manus). *Vävttyngder, kända men outredda. I: Fyra järnåldersboplatser längs Mälarkanalen*. Red. Hulth, H & Norr, S. Rapportmanus Arkeologikon-sult AB.
- LMS. *Lantmäteristyrelsens arkiv, Lantmäteriet i Gävle, Arkivsök* (<http://www.lantmateriet.se/>)
- Nerman, Birger. 1969. *Die Vendelzeit Gotlands. II. Tafeln*. KVHAA. Stockholm.
- Norberg, Lars. 1998. *Ett gravfält från yngre järnålder i Strängnäs*. RAÄ261, Strängnäs socken, Södermanlands län. Särskild undersökning. Södermanlands museum, Arkeologiska meddelanden 1998:1. Nyköping.
- Norberg, Lars (red). 2004. *Vetenskapligt program, Södermanland län. Sörmlands museum, Arkeologiska meddelanden 2004:04*. Nyköping.
- Norberg, Lars. I manus. *Kvarteret Bodarne*. Fornlämning Strängnäs 313, Bodarne 3, Strängnäs socken & stad, Strängnäs kommun, Södermanlands län. Arkeologisk förundersökning & särskild undersökning. Sörmlands museum. Nyköping.
- Nordström, Annika & Evanni, Louise. 2007. *Hämringe. Boplatsslämningar från järnålder till nyare tid. Väg E4, sträckan Uppsala-Mehedeby, Uppland, Uppsala socken, Fullerö 18:6, 18:13, 18:22, 18:33, 18:35, 18:36, Gamla Uppsala 79:2, RAÄ 600. RAÄ. UV GAL, Rapport 2007:2*. Uppsala.
- Olausson, Michael. 1998. "Säg mig hur många djur du har..." Om arkeologi och stallning. I: *Fähus från bronsålder till idag. Stallning och utgångsdrift i långtidsperspektiv*. Skrifter om skogs- och lantbrukshistoria 12. Red. K. Viklund, R. Engelmark & J. Linderholm. Nordiska museet. Stockholm.
- Onsten-Molander, Anna & Wikborg, Jonas 2006. *Trekan-ten och Björkgården. Boplatsslämningar från brons- och järnålder vid Fullerö*. Undersökningar för E4. RAÄ 601 & 602, Gamla Uppsala socken, Uppland. SAU skrifter 13. Uppsala.
- Pedersen, Ellen Anne & Widgren, Mats. 1998. Del 2. Järnålder. 500 f. Kr.-1000 e. Kr. I: *Det svenska jordbrukets historia. Jordbrukets första 5000 år*. Red. Janke Myrdal. Stockholm.
- Program Drottning Kristinas trädgårdar*. Program Strängnäs kommun 2007. Arbetsmaterial 2007-04-28.
- RA/SDHK. *Riksarkivet. Svenskt diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbreven*. <http://www.statensarkiv.se/default.aspx?id=2453&refid=8005>
- RAK. *Rikets allmänna kartverks kartarkiv. Lantmäteriet i Gävle, Arkivsök*. (<http://www.lantmateriet.se/>)
- Rydh, Stig. 1969. *Vapenfynd från yngre järnålder på Estuna kyrkogård i Uppland. I: Nordsvensk forntid. Skytteanska samfundets handlingar 6*. Kungliga Skytteanska Samfundet, Umeå.
- Schütz, Berit & Frölund, Per. 2007. *Korta hus under äldre järnålder. I: Hus och bebyggelse i Uppland. Delar av förhistoriska sammanhang. Arkeologi E4 Uppland - Studier Volym 3*. Red. Hans Göthberg. Upplandsmuseet, Riksantikvarieämbetet & Societas Archaeologica Upsaliensis.
- SGU. *Sveriges geologiska undersökningar. Jordartskartan: 10 H Strängnäs NV: Serie Ae nr 60*. Uppsala 1984.
- Sjösvärd, Lars & Stenholm, Leif. 1987. *Strängnäs. I: 7000 år på 20 år. Arkeologiska undersökningar i Mellansverige*. Red. Tiiu Andrae et al. RAÄ. Stockholm.

Skyllberg, Eva. 2008. Gudar och glasbägare - järnåldersgården i Lunda. *I: Gestalter och gestaltningar - om tid, rum och händelser på Lunda*. RAÄ. Arkeologiska undersökningar skrifter Nr 72. Red. Gunnar Andersson & Eva Skyllberg. Stockholm.

Stilborg, Ole. 2002. Klinlera och vävtygder. *I: Keramik i Sydsverige. En handbok för arkeologer*. Red. A, Lindhal, D. Olausson & A, Carlie. Keramiska Forskningslaboratoriet, Lund.

Svensson, Ingeborg. 2006. *Larslunda*. Strängnäs 3:1, Strängnäs socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län. Särskild utredning. *Sörmlands museum, Arkeologiska meddelanden 2006:04*. Nyköping.

Svensson, Ingeborg. 2007. *Boplatslämningar vid Larslunda*. Förromersk järnålder - vikingatid. Fornlämningarna Strängnäs 147:1, 271:1, 442 & 443, Strängnäs 3:1, Strängnäs socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län. Arkeologisk förundersökning. *Sörmlands museum, Arkeologiska meddelanden 2007: 07*. Nyköping.

Tingström, Bertil. 1963. *Svensk numismatisk uppslagsbok. Mynt i ord och bild 1521 - 1962*. Stockholm.

Wikborg, Jonas & Onsten-Molander, Anna. 2007. Aspekter på tid. Hus i Tiundaland under äldre järnålder. *I: Hus och bebyggelse i Uppland. Delar av förhistoriska sammanhang. Arkeologi E4 Uppland - Studier Volym 3*. Red. Hans Göthberg. Upplandsmuseet, Riksantikvarieämbetet & Societas Archaeologica Upsaliensis

Åqvist, Cecilia. 2006. *Sanda – en gård i Uppland. Bebyggelse från vendeltid till 1600-tal*. Uppland, Fresta socken, Sanda 1:1, RAÄ147. Arkeologisk undersökning. RAÄ. *UV Mitt, Rapport 2004:15*.

Arkiv

Lantmäteriet i Gävle. Lantmäteriets digitala arkiv, Arkivsök. Lantmäterisstyrelsens arkiv (LMS) Akt C72-10:1. Ägomätning, Finninge ell Ulvhäll nr 1, Strängnäs socken. Upprättad av Anders Forssman och Denes Chenon from år 1785 tom år 1786.

Lantmäteriet i Gävle, Lantmäteriets digitala arkiv, Arkivsök. Rikets allmänna kartverks kartarkiv (RAK) Häradsekonomiska kartan Härad, 1897-1901, Södermanlands län. RAK id: J112-74-19

Ekonomiska kartan Strängnäs, Södermanlands län. 1957. RAK id: J133-10H6d59

Riksarkivet (RA)

Svenskt diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbrev (SDHK) (<http://www.statensarkiv.se/default.aspx?id=2453&refid=8005>)

SDHK nr, 3154

SDHK nr, 3193

SDHK nr, 5322

SDHK nr, 5341

SDHK nr, 8786

SDHK nr, 8793

SDHK nr, 11753

Administrativa uppgifter

Rapporten ingår i Sörmlands museums rapportserie: Arkeologiska meddelanden 2009:05

Södermanlands museums dnr: KN-KUS07-114

Länsstyrelsens dnr: 431-3023-2007

Tid för undersökningen: 070426-070615

Personal: Tove Björk, Ivonne Dutra Leivas, Lars Norberg & Ingeborg Svensson.

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige

Strängnäs 10H 6d. Upprättad av Rikets allmänna kartverk. Skala 1:10 000.

Strängnäs 442 x6582610 y1569230

Strängnäs 443 x6582930 y1569355

Koordinatsystem: RT 90 2,5 gon V

Höjdsystem: RH 70

Undersökt yta Strängnäs 442: 735 m²

Undersökt yta Strängnäs 442: 1463 m²

Dokumentationsmaterial förvaras i Sörmlands museums topografiska arkiv. Fynd med nr 1-212 förvaras vid Sörmlands museum i väntan på fyndfördelning.

Bilagor

1. Anläggningsregister Strängnäs 442

Anr	Typ	Plan (m)	Djup (m)	Form i plan	Form i profil	Anmärkning	x	y	x
1	Härd					Arkeologisk förundersökning 2006	6582602,305	15692117,090	21,32
2	Stolphål					Arkeologisk förundersökning 2006	6582610,39745	1569227,33522	18,34
3	Stolphål	0,2 x 0,2	0,1	Rundad	Spetsig		6582611,33732	1569227,96088	18,3
4	Utgår						6582612,26078	1569227,27889	18,30
5	Stolphål	0,35 x 0,3	0,05	Rundad	Flack		6582612,40904	1569228,19918	18,29
6	Störhål	0,1 x 0,1	0,1	Rundad	Spetsig		6582613,04783	1569230,46582	18,19
7	Stolphål	0,43 x 0,43	0,14	Rundad	Rundad	Stenskott, recent	6582613,34687	1569230,74599	18,18
8	Utgår						6582614,32093	1569231,70244	18,19
9	Stolphål	0,42 x 0,3	0,11	Oval	Skålad	Stenskott, recent	6582613,46547	1569232,17352	18,21
10	Stolphål	0,38 x 0,3	0,2	Oval	Raka sidor, plan botten	Stenskott, recent	6582613,42847	1569232,55824	18,20
11	Stolphål	0,2 x 0,2	0,1	Rundad	Spetsig		582615,046812	1569232,53646	18,26
12	Stolphål	0,25 x 0,25	0,13	Rundad	Raka sidor, plan botten		6582615,33612	1569232,62906	18,29
13	Stolphål	0,35 x 0,35	0,15	Rundad	Rundad		6582619,61420	1569235,73729	21,12
14	Utgår						6582614,10222	1569239,29543	18,26
15	Härd	1,4 x 1,4	0,2	Rundad	Skålad		6582628,70588	1569229,83947	21,24
16	Stolphål					Arkeologisk förundersökning 2006	6582631,08393	1569225,60580	21,22
17	Härd					Arkeologisk förundersökning 2006	6582527,569	1569246,787	19,91
18	Stolphål					Arkeologisk förundersökning 2006	6582519,807	1569238,451	20,08
19	Stolphål					Arkeologisk förundersökning 2006	6582489,488	1569267,319	18,89
20	Stolphål					Arkeologisk förundersökning 2006	6582519,323	1569237,000	20,07
21	Härdgröp					Arkeologisk förundersökning 2006	6582495,765	1569263,810	18,90
22	Härd	0,6 x 0,5	0,08	Rundad	Flack		6582618,79497	1569220,60973	18,34
23	Stolphål	0,25 x 0,23	0,1	Rundad	Rundad	Stenskott	6582611,34650	1569226,54994	18,29
24	Utgår						6582622,80	1569221,22	18,27
25	Stolphål	0,4 x 0,38	0,25	Rundad	Lutande sidor, rund botten		6582622,07424	1569223,15727	18,29
26	Stolphål	0,4 x 0,3	0,09	Oval	Skålad		6582622,50569	1569224,46208	18,30
27	Stolphål	0,4 x 0,36	0,21	Oval	Lutande sidor, rund botten		6582621,05029	1569223,98619	18,27
28	Stolphål	0,4 x 0,34	0,16	Rundad	U-formad		6582619,49628	1569225,89019	20,98
29	Stolphål	0,3 x 0,23	0,1	Oval	Raka sidor och plan botten		6582602,73312	1569221,31850	18,44
30	Härd	0,9 x 0,68	0,22	Oval	Skålad		6582624,27150	1569226,89596	20,99

Anr	Typ	Plan (m)	Djup (m)	Form i plan	Form i profil	Anmärkning	x	y	x
31	Stolphål	0,2 x 0,18	0,1	Rundad	Lutande sidor, plan botten		6582601,01860	1569221,72882	18,49
32	Stolphål	0,17 x 0,2	0,08	Rundad	Lutande sidor, plan botten		6582599,45820	1569220,33846	21,25
33	Stolphål	0,3 x 0,2	0,28	Oval	Spetsig		6582602,48663	1569223,67099	18,35
34	Utgår						6582623,49235	1569228,61642	18,26
35	Stolphål	0,3 x 0,3	0,15	Rundad	U-formad	Stenskott	6582607,04375	1569225,70639	18,34
36	Stolphål	0,25 x 0,18	0,08	Oval	U-formad		6582606,61860	1569225,60224	18,33
37	Stolphål	0,4 x 0,3	0,11	Oval	Skålad		6582609,73437	1569227,22220	18,26
38	Stolphål	0,2 x 0,2	0,08	Rundad	U-formad		6582608,83974	1569219,85559	18,45
39	Stolphål	0,25 x 0,15	0,1	Oval	U-formad		6582608,47528	1569220,43949	18,43
40	Hård	0,64 x 0,6	0,12	Rundad	Skålad		6582624,86606	1569226,07953	21,03
41	Stolphål	0,2 x 0,2	0,15	Rundad	Spetsig		6582611,61487	1569234,41914	20,92
42	Stolphål	0,58 x 0,44	0,15	Rektangulär	Lutande sidor, plan botten	Recent	6582613,96836	1569237,96672	20,97
43	Stolphål	0,25 x 0,2	0,18	Oval	Rundad	Stenskott, recent	6582613,71306	1569234,94233	21,01
44	Stolphål	0,44 x 0,38	0,2	Oval	Rundad	Recent	6582614,25049	1569240,64763	21,04
45	Utgår						6582626,46	1569226,10	21,01
46	Stolphål	0,3 x 0,3	0,2	Rundad	U-formad		6582618,28124	1569234,22036	21,05
47	Stolphål	0,34 x 0,34	0,14	Rundad	Rundad		6582620,20617	1569234,13475	21,05
48	Stolphål	0,56 x 0,52	0,25	Oval	Lutande sidor, spetsig botten	Stenskott	6582631,50911	1569223,26389	21,16
49	Stolphål	0,35 x 0,35	0,12	Rundad	Skålad	Stenskott	6582619,41852	1569233,04408	21,00
50	Stolphål	0,34 x 0,32	0,2	Rundad	Rundad		6582627,85376	1569224,67197	21,09
51	Stolphål	0,35 x 0,35	0,1	Rundad	Skålad	Stenskott	6582621,21549	1569233,05876	21,03
52	Störhål	0,12 x 0,12	0,08	Rundad	U-formad		6582622,02693	1569238,39629	21,22
53	Stolphål	0,4 x 0,38	0,2	Rundad	Rundad	Stenskott, recent	6582614,52721	1569242,73857	21,17
54	Stolphål	0,79 x 0,48	0,13	Oval	Skålad	Stenskott	6582630,09503	1569222,26261	21,19
55	Stolphål	0,42 x 0,42	0,18	Rundad	U-formad	Stenskott, recent	6582615,04772	1569245,02709	21,16
56	Stolphål	0,65 x 0,65	0,2	Rundad	Oregelbunden	Stenskott	6582629,31616	1569224,44515	21,10
57	Stolphål	0,45 x 0,4	0,2	Rundad	Raka sidor, plan botten	Stenskott, recent	6582613,44456	1569229,07063	21,03
58	Stolphål	0,3 x 0,3	0,12	Rundad	Skålad	Stenskott	6582614,43403	1569228,10218	21,00
59	Stolphål	0,35 x 0,35	0,12	Rundad	U-formad		6582628,44293	1569227,33930	21,17
60	Stolphål	0,4 x 0,32	0,1	Rundad	U-formad		6582628,06197	1569226,58383	21,13
61	Stolphål	0,35 x 0,35	0,15	Rundad	Rundad		6582621,75243	1569239,08914	21,24
62	Utgår						6582627,71816	1569225,81119	21,03
63	Stolphål	0,2 x 0,2	0,2	Rundad	Lutande sidor, rund botten		6582623,22154	1569238,89829	21,25
64	Stolphål	0,3 x 0,3	0,2	Rundad	Raka sidor, plan botten	Stenskott, recent	6582626,67373	1569237,13713	21,34
65	Hård	1,3 x 1,15	0,1	Regelbunden	Fläck		6582617,23498	1569221,71517	21,02
66	Nedgrävning	1,33 x 0,97	0,1	Regelbunden	Oregelbunden		6582617,06334	1569222,89013	20,99

Amr	Typ	Plan (m)	Djup (m)	Form i plan	Form i profil	Anmärkning	x	y	x
67	Störhål	0,1 x 0,1	0,08	Rundad	U-formad		6582617,24553	1569225,46577	20,99
68	Stolphål	0,4 x 0,4	0,15	Oregelbunden	U-formad		6582628,16200	1569227,77968	21,18
69	Stolphål	0,35 x 0,35	0,14	Rundad	Lutande sidor, plan botten		6582617,97930	1569225,60363	21,02
70	Stolphål	0,3 x 0,3	0,18	Rundad	U-formad	Stenskott	6582625,58968	1569234,72538	21,21
71	Stolphål	0,36 x 0,28	0,06	Oval	Skålad		6582629,15546	1569228,70333	21,12
72	Stolphål	0,2 x 0,2	0,15	Rundad	U-formad		6582628,28909	1569235,19365	21,26
73	Stolphål	0,4 x 0,4	0,23	Rundad	Lutande sidor, plan botten	Stenskott, recent.	6582629,00024	1569232,40377	21,28
74	Kulturlager	7,5 x 12,7		Oregelbundet			6582624,54	1569223,34	21,09
75	Stolphål	0,3 x 0,2	0,18	Oregelbunden	U-formad		6582618,95620	1569224,60856	21,07

2. Anläggningsbeskrivningar Strängnäs 442

ANLÄGGNING 3, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582611,33 y1569227,96 z18,3

Anläggningen syntes i plan som en brungrå rund mörkfärgning. Enstaka kolpartiklar i ytan. Fyllningen utgjordes av brungrå humös lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 5, Stolphål

Storlek: 0,35 x 0,3 m

Djup: 0,05 m

Belägenhet: x6582612,40 y1569228,19 z18,29

Anläggningen syntes i plan som en rund väl avgränsad mörkfärgning. I ytan ett antal stenar i storlek 0,02-0,05 m. Fyllningen utgjordes av brun till mörkbrun humös lera, enstaka kolpartiklar samt stenar. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 6, Störhål

Storlek: 0,1 x 0,1 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582613,04 y1569230,469 z18,19

Anläggningen syntes i plan som en rund, något diffus, mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av ljusbrun humös lera med inslag av kolfragment. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 7, Stolphål (stenskott)

Storlek: 0,43 x 0,43 m

Djup: 0,14 m

Belägenhet: x6582613,34 y1569230,74 z18,18

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad rund mörkfärgning. Rundade och kantiga stenar i ytan i storlek 0,05-0,10 m. Fyllningen utgjordes av mörkbrun något humös lera med inslag av kolfragment. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 9, Stolphål (stenskott)

Storlek: 0,42 x 0,3 m

Djup: 0,11 m

Belägenhet: x6582613,46 y1569232,17 z18,21

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad oval mörkfärgning. Enstaka stenar i ytan i storlek 0,1-0,2 m. Fyllningen utgjordes av mörkbrun humös lera med enstaka kolpartiklar. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 10, Stolphål (stenskott)

Storlek: 0,38 x 0,3 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582613,42 y1569232,55 z18,20

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad oval mörkfärgning. Enstaka stenar i ytan (0,05-0,20 m). Fyllningen utgjordes av mörkbrun humös lera. Anläggningen nedgrävd i grågul lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 11, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582615,046 y1569232,53 z18,26

Anläggningen syntes i plan som en något diffus rundad brun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av mörkbrun humös lera med ett rikligt inslag av kol och sot (stolpe). Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

¹⁴C-prov: Nr 1

ANLÄGGNING 12, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582615,33 y1569232,62 z18,29

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad rund brun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av mörkbrun humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 13, Stolphål

Storlek: 0,35 x 0,35 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582619,61 y1569235,73 z21,12

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad rund brun mörkfärgning. I ytan syntes riklig med bränd lera. Fyllningen utgjordes av brun humös lera med ett stort inslag av bränd lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 15, Härd

Storlek: 1,4 x 1,4 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582628,70 y1569229,83 z21,24

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad mörkbrun mörkfärgning med skörbränd sten, sot, kol samt enstaka bitar bränd lera i ytan. Fyllningen utgjordes av brun lera med inslag av kol och skörbränd sten. Mot botten av anläggningen syntes tydliga spår efter fullständig förbränt virke (kol). Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

¹⁴C-prov: Nr 2 & 3

Vedartsanalys: Nr 3, A1

ANLÄGGNING 22, Härd

Storlek: 0,62 x 0,52 m

Djup: 0,05 m

Belägenhet: x6582618,79 y1569220,60 z18,34

Anläggningen syntes i plan som en rundad svartbrun något sotig mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av sotig svartbrun lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 23, Stolphål (stenskott)

Storlek: 0,25 x 0,23 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582611,34 y1569226,54 z18,29

Anläggningen syntes i plan som en grå mörkfärgning med enstaka stenar (storlek 0,05-0,10 m) i ytan.

Fyllningen utgjordes av något humös grå lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 25, Stolphål

Storlek: 0,4 x 0,38 m

Djup: 0,05 m djup

Belägenhet: x6582622,07 y1569223,15 z18,29

Anläggningen syntes i plan som en rund mörkbrun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av mörkbrun något humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

¹⁴C-prov: Nr 4

ANLÄGGNING 26, Stolphål

Storlek: 0,4 x 0,3 m

Djup: 0,09 m

Belägenhet: x6582622,50 y1569224,46 z18,30

Anläggningen syntes i plan som en rund mörkbrun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av mörkbrun något humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 27, Stolphål

Storlek: 0,4 x 0,3 m

Djup: 0,09 m

Belägenhet: x6582621,05 y1569223,98 z18,27

Anläggningen syntes i plan som en rund mörkbrun mörkfärgning med inslag av kol och sot. Fyllningen utgjordes av gråbrun något humös lera. Rester av stolpen fanns kvar i form av kol och sot. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

¹⁴C-prov: Nr 5

ANLÄGGNING 28, Stolphål

Storlek: 0,4 x 0,34 m

Djup: 0,16 m

Belägenhet: x6582619,49 y1569225,89 z20,98

Anläggningen syntes i plan som en rund gråbrun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av gråbrun lera med inslag av sot. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 29, Stolphål

Storlek: 0,3 x 0,23 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582602,73 y1569221,31 z18,44

Anläggningen syntes som en väl avgränsad oval grå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av grå lera med inslag av sot. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 30, Härd

Storlek: 0,9 x 0,68 m

Djup: 0,22 m

Belägenhet: x6582624,27 y1569226,89 z20,99

Anläggningen syntes i plan som en oval mörkfärgning med enstaka stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av

brungrå lera med skörbränd sten och inslag av kol. I botten av anläggningen fanns en lins med kol och sot. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

¹⁴C-prov: Nr 6

ANLÄGGNING 31, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,18 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582601,01 y1569221,72 z18,49

Anläggningen syntes som en väl avgränsad rund svartgrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av svartgrå lera med inslag av sot. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 32, Stolphål

Storlek: 0,17 x 0,2 m

Djup: 0,08 m

Belägenhet: x6582599,45 y1569220,33 z21,25

Anläggningen syntes som en väl avgränsad rund svartgrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av flammig grå lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 33, Stolphål

Storlek: 0,3 x 0,2 m

Djup: 0,28 m

Belägenhet: x6582602,48 y1569223,67 z18,35

Anläggningen syntes som en oval svartgrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av svartgrå humös lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 35, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,3 x 0,3 m

Djup: 0,15 m

Belägenhet: x6582607,04 y1569225,70 z18,34

Anläggningen syntes som en väl avgränsad rund svartgrå mörkfärgning med enstaka stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av svartgrå lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 36, Stolphål

Storlek: 0,25 x 0,18 m

Djup: 0,08 m

Belägenhet: x6582606,61 y1569225,60 z18,33

Anläggningen syntes som en väl avgränsad rund svartgrå mörkfärgning med enstaka stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av svartgrå lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 37, Stolphål

Storlek: 0,4 x 0,3 m

Djup: 0,11 m

Belägenhet: x6582609,73 y1569227,22 z18,26

Anläggningen syntes som en väl avgränsad oval svartgrå mörkfärgning med enstaka stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av grå lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 38, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,08 m

Belägenhet: x6582608,83 y1569219,85 z18,35

Anläggningen syntes som en väl avgränsad rund svart sotig mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av svart sotig lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 39, Stolphål

Storlek: 0,25 x 0,15 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582608,47 y1569220,43 z18,43

Anläggningen syntes som en väl avgränsad rund svart sotig mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av svart sotig något humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 40, Härd

Storlek: 0,64 x 0,6 m

Djup: 0,12 m

Belägenhet: x6582624,86 y1569226,07 z21,03

Anläggningen syntes som en rund gråbrun mörkfärgning med inslag av kol och sot i ytan. Fyllningen utgjordes av något humös gråbrun lera med inslag av kol och sot. I botten av anläggningen fanns en lins av kol och sot. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

¹⁴C-prov: Nr 7

ANLÄGGNING 41, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,15 m

Belägenhet: x6582611,61 y1569234,41 z20,92

Anläggningen syntes som en något diffus rund svartgrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av mörkt grå lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 42, Stolphål

Storlek: 0,58 x 0,44 m

Djup: 0,15 m

Belägenhet: x6582613,96 y1569237,96 z20,97

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad brun mörkfärgning med en större sten centralt i ytan. Fyllningen utgjordes av brun humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 43, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,25 x 0,2 m

Djup: 0,18 m

Belägenhet: x6582613,71 y1569234,94 z21,01

Anläggningen syntes i plan som en diffus brun mörkfärgning invid en större sten. Fyllningen utgjordes av brun lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 44, Stolphål

Storlek: 0,44 x 0,38 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582614,25 y1569240,64 z21,04

Anläggningen syntes som en rund grå väl avgränsad mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av grå något humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 46, Stolphål

Storlek: 0,3 x 0,3 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582618,28 y1569234,22 z21,05

Anläggningen syntes som en rund grå mörkfärgning med stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av mörkt grå lera med inslag av skörbränd sten. Anläggningen var nedgrävd i grå lera.

ANLÄGGNING 47, Stolphål

Storlek: 0,34 x 0,34 m

Djup: 0,14 m

Belägenhet: x6582620,20 y1569234,13 z21,05

Anläggningen syntes som en rund svartgrå väl avgränsad mörkfärgning med stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av grå lera med skörbränd och skärvig sten. Anläggningen var nedgrävd i brungul lera.

ANLÄGGNING 48, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,56 x 0,52 m

Djup: 0,25 m

Belägenhet: x6582631,50 y1569223,26 z21,16

Anläggningen syntes i plan som en oval grå mörkfärgning med inslag av kol och bränd lera i ytan. Fyllningen utgjordes av grå sotig lera med inslag av skärvig sten, kol och bränd lera. Stolpmärke. Anläggningen var nedgrävd i grå lera.

¹⁴C-prov: Nr 8

Vedartsanalys: Nr 8, Ek

ANLÄGGNING 49, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,35 x 0,35 m

Djup: 0,12 m

Belägenhet: x6582619,41 y1569233,04 z21,00

Anläggningen syntes i plan som en rund svartgrå mörkfärgning med stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av svartgrå något humös lera med inslag av kol och skörbrända och skärviga stenar. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 51, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,35 x 0,35 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582621,21 y1569233,05 z21,03

Anläggningen syntes i plan som en rund svartgrå mörkfärgning med enstaka stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av grå lera och skärvig sten. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 52, Störhål

Storlek: 0,12 x 0,12 m

Djup: 0,08 m

Belägenhet: x6582622,02 y1569238,39 z21,22

Anläggningen syntes som en rund välavgränsad svartgrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av svartgrå lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 53, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,4 x 0,38 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582614,52 y1569242,73 z21,17

Anläggningen syntes i plan som en rundad koncentration av stenar omgiven av en något diffus mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av gråbrun, humös lera samt stenar i storlek 0,1-0,3 m. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 54, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,79 x 0,48 m

Djup: 0,13 m

Belägenhet: x6582630,09 y1569222,26 z21,19

Anläggningen syntes i plan som en oval mörkfärgning med två större stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av grå sotig lera med inslag av kol och bränd lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 55, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,42 x 0,42 m

Djup: 0,18 m

Belägenhet: x6582615,04 y1569245,02 z21,16

Anläggningen syntes i plan som en samling skarpkantade stenar i storlek 0,05-0,1 m. Fyllningen utgjordes av grå lera och rikligt med skärvig sten. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 56, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,65 x 0,65 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582629,31 y1569224,44 z21,10

Anläggningen syntes som en väl avgränsad rund grå mörkfärgning med större stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av grågul lera med inslag av sot, kol och stenar i storlek 0,05 - 0,15 m. Stolpmärke. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

¹⁴C-prov: Nr 9

ANLÄGGNING 57, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,45 x 0,4 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582613,44 y1569229,07 z21,03

Anläggningen syntes som en samling av rundade och skarpkantade stenar samt en något diffus brun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av brun humös lera och rikligt med sten. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 58, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,3 x 0,3 m

Djup: 0,12 m

Belägenhet: x6582614,43 y1569228,10 z21,00

Anläggningen syntes som en samling av skarpkantade stenar samt en brun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av brun humös lera och skarpkantade stenar. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 59, Stolphål

Storlek: 0,35 x 0,35 m

Djup: 0,12 m

Belägenhet: x6582628,44 y1569227,33 z21,17

Anläggningen syntes i plan som en rund väl avgränsad mörkfärgning med ett flertal skörbrända stenar i ytan. Stenarnas storlek uppgick till 0,1 m. Fyllningen utgjordes av grå sotig lera med skörbrända stenar och inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 60, Stolphål

Storlek: 0,4 x 0,32 m

Djup: 0,1 m djup

Belägenhet: x6582628,06 y1569226,58 z21,13

Anläggningen syntes i plan som en rund väl avgränsad mörkfärgning med ett flertal skörbrända stenar i ytan (0,1 m). Fyllning utgjordes av grå sotig lera med inslag av skörbränd sten samt spridda kolfragment. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 61, Stolphål

Storlek: 0,35 x 0,35 m

Djup: 0,15 m

Belägenhet: x6582621,75 y1569239,08 z21,24

Anläggningen syntes i plan som en rund mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av mörkbrun humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 63, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582623,22 y1569238,89 z21,25

Anläggningen syntes i plan som en rund väl avgränsad mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av brun humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 64, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,3 x 0,3 m

Djup: 0,12 m

Belägenhet: x6582626,67 y1569237,13 z21,34

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad mörkfärgning omgiven av rundade stenar. Fyllningen utgjordes av humös brun lera med ett rikligt inslag av ej nedbrutet trämaterial (stolprester). Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 65, Härd

Storlek: 1,3 x 1,15 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582617,23 y1569221,71 z21,02

Anläggningen syntes som en regelbunden svartgrå mörkfärgning i plan med enstaka skärviga stenar i ytan. I ytan fanns inslag av sot, kol och bränd lera. Fyllningen utgjordes av gråsvart sotig lera samt skärvig och skör-

bränd sten (0,05-0,2 m). I fyllningen fanns också inslag av kol och bränd lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 66, Nedgrävning

Storlek: 1,33 x 0,97 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582617,06 y1569222,89 z20,99

Anläggningen syntes i plan som en regelbunden svartgrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av grå till brungrå lera med ställvisa inslag av sot. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 67, Störhål

Storlek: 0,1 x 0,1 m

Djup: 0,08 m

Belägenhet: x6582617,24 y1569225,46 z20,99

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad rund gråsvart mörkfärgning, Fyllningen utgjordes av svartgrå lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 68, Stolphål

Storlek: 0,4 x 0,4 m

Djup: 0,15 m

Belägenhet: x6582628,16 y1569227,77 z21,18

Anläggningen var skadad av schaktning. Den återstående fyllningen utgjordes av grå lera med inslag av kol och en större sten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 69, Stolphål

Storlek: 0,35 x 0,35 m

Djup: 0,14 m

Belägenhet: x6582617,97 y1569225,60 z21,02

Anläggningen syntes i plan som en något diffus rund grå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av mörkt grå lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 70, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,3 x 0,3 m

Djup: 0,18 m

Belägenhet: x6582625,58 y1569234,72 z21,21

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad rund mörkfärgning, omgiven av ett fåtal skarpkantade stenar. Fyllningen utgjordes av brun humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 71, Stolphål

Storlek: 0,36 x 0,28 m

Djup: 0,06 m

Belägenhet: x6582629,15 y1569228,70 z21,12

Anläggningen syntes i plan som en oval svartgrå mörkfärgning med sot, kol och skärvig sten i ytan. Fyllningen utgjordes av sotig lera och mindre skärviga stenar. Anläggningen nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 72, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,15 m

Belägenhet: x6582628,28 y1569235,19 z21,26

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad mörkfärgning med skarpkantade stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av brun humös lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 73, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,4 x 0,4 m

Djup: 0,23 m

Belägenhet: x6582629,00 y1569232,40 z21,28

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad mörkfärgning omgiven av stenar. Fyllningen utgjordes av kraftigt humös mörkbrun lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Recent stolphål.

ANLÄGGNING 74, Kulturlager

Storlek: 7,5 x 12,7 m

Djup: 0,02-0,04 m

Belägenhet: x6582624,54 y1569223,34 z21,099

Gråbrunt lager med inslag av kol och enstaka fragment av bränd lera. Lagret var diffust och svårt att urskilja.

ANLÄGGNING 75, Stolphål

Storlek: 0,3 x 0,3 m

Djup: 0,18 m

Belägenhet: x6582618,95 y1569224,60 z21,07

Anläggningen var diffus och svåravgränsad i plan. Fyllningen utgjordes av grå sotig lera och riklig med skärvstenar (0,1 m). Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

3. Anläggningsregister Strängnäs 443

Anl. Typ	Plan (m)	Djup (m)	Form i plan	Form i profil	Anmärkning	x	y	z
1 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582909,05	1569363,94	17,96
2 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582908,10	1569364,10	17,91
3 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582910,07	1569363,81	17,99
4 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582916,87	1569365,06	18,19
5 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582911,06	1569363,78	17,99
6 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582915,93	1569364,77	18,16
7 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582912,16	1569363,91	17,99
8 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582914,17	1569364,12	18,02
9 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582919,45	1569366,59	18,24
10 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582915,02	1569364,32	18,10
11 Stolphål					Undersökt 2006 (FU)	6582917,82	1569365,60	18,18
12 Hård					Undersökt 2006 (FU)	6582933,82	1569353,83	20,79
13 Stolphål	0,35 x 0,35	0,21	Rundad	Rundad	Ingår i HUS 3, undersökt till hälften 2006 (FU) och i sin helhet 2007 (SU)	6582923,87	1569369,96	18,25
14 Nedgrävning	3,10 x 4,50	0,25	Regelbundet	Skålad	Ingår i HUS 1	6582937,12	1569329,76	21,35
14:1 Hårdgrop	1,3 x 0,90	0,25	Rundad rektangulär	Rundad	Ingår i HUS 1	6582938,25	1569330,77	21,34
14:2 Utgård						6582937,32	1569331,01	21,30
14:3 Utgård						6582935,18	1569330,41	21,26
14:4 Utgård						6582937,15	1569329,06	21,29
14:5 Kokgrop	0,52 x 0,56	0,25	Rundad	Rundad	Ingår i HUS 1	6582937,99	1569328,64	21,38
14:6 Stolphål	0,44 x 0,50	0,16	Rundad	Raka sidor, rundad botten	Ingår i HUS 1	6582938,22	1569329,51	21,32
14:7 Stolphål	0,50 x 0,40	0,20	Rundad	Raka sidor, rundad botten	Ingår i HUS 1	6582935,42	1569329,76	21,13
14:8 Nedgrävning	0,60 x 0,50	0,05	Rundad	Flack		6582936,89	1569330,29	21,05
15 Hård					Undersökt 2006 (FU)	6582922,43	1569369,30	18,25
16 Stolphål	0,50 x 0,60	0,20	Rundad	Rundad	Ingår i HUS 2, undersökt till hälften 2006 (FU) och i sin helhet 2007 (SU)	6582934,97	1569359,92	19,11
17 Stolphål	0,50 x 0,60	0,18	Rundad	Rundad	Ingår i HUS 2, undersökt till hälften 2006 (FU) och i sin helhet 2007 (SU)	6582934,95	1569359,52	19,11
18 Ränna	2,4 x 0,80	0,10	Regelbunden	Skålad	Undersökt 2006 (FU)	6582934,35	1569356,05	23,79
19 Utgård						6582935,81	1569353,63	23,97
20 Utgård						6582936,16	1569354,87	23,84
21 Utgård	1,9 x 0,9	0,28			Ingår i A18, Ränna (FU)	6582934,68	1569356,21	20,73
22 Utgård	0,75 x 0,4	0,05			Ingår i A18, Ränna (FU)	6582933,47	1569356,93	20,60

Anl.	Typ	Plan (m)	Djup (m)	Form i plan	Form i profil	Anmärkning	x	y	z
23	Utgår						6582935,30	1569357,17	20,66
24	Utgår						6582936,83	1569356,34	23,82
25	Utgår						6582936,65	1569357,26	23,78
26	Utgår						6582937,33	1569357,70	23,77
27	Utgår						6582937,17	1569358,52	23,74
28	Utgår						6582935,34	1569358,54	19,15
29	Utgår						6582938,64	1569356,47	23,91
30	Stolphål				Lutande sidor, rundad botten		6582937,57	1569354,48	20,79
31	Utgår	0,75 x 0,65	0,3	Oval		Undersökt vid särskild utredning år 2005	6582938,75	1569352,55	20,89
32	Utgår					Recent anläggning, sprängsten.	6582940,23	1569353,51	20,79
33	Utgår						6582941,83	1569353,43	29,93
34	Utgår						6582943,11	1569351,70	24,14
35	Utgår						6582942,78	1569351,34	24,13
36	Utgår						6582941,67	1569350,92	24,11
37	Utgår						6582942,10	1569350,75	24,15
38	Utgår						6582942,08	1569349,40	21,10
39	Utgår						6582943,55	1569349,41	24,22
40	Utgår					Utgrick vid FU 2006			
41	Utgår					Utgrick vid FU 2006			
42	Utgår						6582932,57	1569354,68	20,71
43	Stolphål					Undersökt vid särskild utredning år 2005	6582931,86	1569352,90	19,28
44	Utgår						6582931,19	1569351,65	23,85
45	Utgår						6582935,22	1569352,50	23,98
46	Utgår						6582935,58	1569351,52	24,04
47	Utgår						6582935,13	1569347,64	24,14
48	Utgår						6582936,16	1569337,19	24,21
49	Stolphål	0,18 x 0,20	0,10	Rundad	Raka sidor, planbotten		6582937,02	1569333,66	24,32
50	Utgår					Utgrick vid särskild utredning år 2005	6582933,97	1569358,89	23,64
51	Utgår						6582933,44	1569360,52	19,00
52	Utgår					Ingår i HUS 2	6582933,77	1569360,52	19,04
53	Stolphål	0,52 x 0,52	0,3	Rundad	Raka sidor, rundad botten		6582934,14	1569360,45	19,04
54	Utgår					Ingår i HUS 2	6582932,12	1569360,92	18,87
55	Stolphål	0,7 x 0,6	0,22	Rundad	Raka sidor, plan botten		6582932,07	1569361,59	18,87
56	Utgår						6582931,85	1569362,22	18,86
57	Stolphål	0,54 x 0,45	0,17	Oval	Lutande sidor, plan botten				

Anl.	Typ	Plan (m)	Djup (m)	Form i plan	Form i profil	Anmärkning	x	y	z
58	Stolphål	0,55 x 0,43	0,2	Oval	Rundad	Ingår i HUS 2	6582933,00	1569362,80	18,83
59	Utgår						6582930,56	1569361,89	23,37
60	Utgår	0,3 x 0,3		Oregelbunden			6582930,78	1569362,39	18,81
61	Utgår						6582931,77	1569363,51	18,81
62	Stolphål	0,55 x 0,55	0,23	Rundad	Raka sidor, rundad botten		6582929,33	1569363,44	18,72
63	Stolphål	0,68 x 0,5	0,36	Oval	Raka sidor, rundad botten	Ingår i HUS 3	6582928,77	1569366,19	18,60
64	Utgår	0,6 x 0,6		Oregelbunden			6582929,42	1569364,58	18,65
65	Härd	1,5 x 1,05	0,2	Oval	Skålad		6582922,65	1569370,60	18,24
66	Stolphål	0,55 x 0,30	0,24	Oval	Raka sidor, plan botten		6582937,77	1569368,33	20,28
67	Stolphål ?	0,40 x 0,50	0,12	Rundad	Skålad	Såg i plan ut att vara en del av A145	6582930,66	1569340,04	20,87
68	Nedgrävning	0,68 x 0,6	0,18	Rundad	Skålad	Recent	6582948,49	1569351,77	18,85
69	Stolphål	0,4 x 0,2	0,3	Oval	U-formad		6582947,21	1569354,63	19,79
70	Utgår						6582942,72	1569357,60	19,52
71	Utgår						6582942,67	1569358,14	19,50
72	Stolphål	0,26 x 0,26	0,14	Rundad	U-formad		6582941,67	1569358,26	19,48
73	Utgår						6582941,46	1569357,41	19,49
74	Stolphål	0,58 x 0,55	0,2	Rundad	Rundad	Ingår i HUS 2	6582940,77	1569359,44	19,40
75	Utgår						6582943,75	1569359,62	19,40
76	Utgår						6582938,42	1569359,85	19,22
77	Härdgrop	1,10 x 1,25	0,6	Rundad	Lutande sidor, rundad botten	Ingår i HUS 2	6582939,13	1569359,55	19,30
78	Stolphål	0,4 x 0,4	0,2	Rundad	U-formad	Ingår i HUS 2	6582938,33	1569360,68	19,21
79	Utgår						6582937,02	1569360,20	19,20
80	Härdrest	1,04 x 0,84		Oval	Flack		6582935,82	1569362,43	19,09
81	Stolphål	0,6 x 0,5	0,26	Oval	Raka sidor, plan botten		6582935,71	1569360,87	19,12
82	Stolphål	0,5 x 0,5	0,24	Rundad	Lutande sidor, plan botten	Ingår i HUS 2	6582935,67	1569361,63	19,08
83	Stolphål	0,65 x 0,5	0,22	Rundad	U-formad	Ingår i HUS 2	6582937,74	1569358,95	19,30
84	Utgår						6582937,12	1569358,38	19,26
85	Utgår						6582935,80	1569363,00	19,04
86	Kokgrop	0,72 x 0,68	0,15	Rundad	Skålad		6582935,46	1569363,33	19,03
87	Härd	0,6 x 0,6	0,1	Rundad	Flack		6582935,28	1569364,03	18,96
88	Stolphål	0,55 x 0,36	0,2	Oval	U-formad		6582936,83	1569363,06	19,10
89	Utgår						6582936,50	1569362,05	19,09
90	Nedgrävning	1,98 x 1,60	-	Rundad	-	Ej undersökt, liknar i plan A111 & A162	6582933,87	1569366,41	18,73
91	Stolphål	0,48 x 0,44	0,22	Rundad	Rak, lutande sida, plan botten		6582931,00	1569367,12	18,61
92	Stolphål	0,7 x 0,68	0,23	Rundad	Raka sidor, plan botten	Ingår i HUS 3	6582929,53	1569368,30	18,61

Anl.	Typ	Plan (m)	Djup (m)	Form i plan	Form i profil	Anmärkning	x	y	z
93	Stolphål	0,75 x 0,63	0,40	Oregelbunden	Raka sidor, rundad botten	Ingår i HUS 3	6582923,40	1569367,90	18,38
94	Utgår						6582920,72	1569370,36	18,19
95	Utgår						6582931,76	1569360,14	18,90
96	Utgår						6582931,10	1569361,15	18,87
97	Utgår						6582930,50	1569361,28	18,81
98	Stolphål	0,55 x 0,32	0,06	Oval	Skålad		6582927,63	1569362,65	18,73
99	Stolphål	0,78 x 0,52	0,27	Oval	Rundad		6582926,89	1569364,19	18,66
100	Utgår						6582926,53	1569364,95	18,64
101	Utgår						6582926,14	1569365,53	18,58
102	Utgår						6582925,56	1569364,89	18,56
103	Stolphål ?	0,46 x 0,40	0,08	Rundad	Spetsig		6582917,79	1569372,47	18,06
104	Stolphål	0,32 x 0,30	0,06	Rundad	Lutande sidor, plan botten		6582913,29	1569364,07	18,01
105	Stolphål	0,2 x 0,2	0,06	Rundad	Raka sidor, plan botten		6582907,01	1569364,39	17,87
106	Stolphål	0,2 x 0,2	0,04	Rundad	Raka sidor, plan botten		6582906,04	1569364,54	17,80
107	Stolphål	0,2 x 0,2	0,04	Rundad	Raka sidor, plan botten		6582904,93	1569364,69	17,82
108	Stolphål ?	0,35 x 0,33	0,06	Rundad	Oregelbunden		6582910,29	1569366,34	17,84
109	Nedgrävning	0,36 x 0,36	0,06	Rundad	Flack	Ingår i A110 och är inmätt som en anläggning	6582917,08	1569358,01	18,47
110	Hårdrest	1,3 x 1,1	0,04	Rundad	Flack		6582917,24	1569358,55	18,47
111	Nedgrävning	1,8 x 1,65	0,3	Rundad	Skålad		6582917,09	1569361,15	18,35
112	Utgår						6582919,14	1569364,30	18,36
113	Stolphål ?	0,28 x 0,24	0,1	Rundad	Skålad		6582919,23	1569363,85	19,84
114	Hård	1,84 x 1,35	0,2	Oval	Skålad		6582921,28	1569362,32	18,51
115	Hårdgrop	1,4 x 1,4	0,28	Rundad	Spetsig		6582923,38	1569362,76	18,58
116	Utgår						6582924,90	1569361,54	18,69
117	Utgår						6582928,68	1569360,16	20,30
118	Utgår						6582928,38	1569358,64	18,90
119	Utgår						6582929,65	1569358,76	18,94
120	Utgår						6582929,95	1569359,64	18,94
121	Utgår						6582929,67	1569357,45	19,02
122	Hård	1,86 x 1,28	0,16	Oval	Skålad		6582921,06	1569356,12	18,69
123	Stolphål ?	0,28 x 0,28	0,18	Rundad	Lutande sidor, plan botten		6582924,26	1569354,89	18,86
124	Nedgrävning	2,00 x 1,90	-	Rundad	-	Ej undersökt, liknar i plan A111, A162 & A90	6582925,87	1569353,00	18,96
125	Stolphål	0,5 x 0,6	0,26	Rundad	Lutande sidor, rundad botten		6582931,94	1569358,34	19,05
126	Utgår						6582930,09	1569360,79	18,87
127	Utgår						6582929,85	1569360,73	18,88

Anl. Typ	Plan (m)	Djup (m)	Form i plan	Form i profil	Anmärkning	x	y	z
128	Utgår					6582935,44	1569354,48	20,81
129	Utgår	1,45 x 0,55	Oregelbunden	Oregelbunden		6582934,88	1569354,41	19,35
130	Utgår					6582934,94	1569353,91	19,42
131	Utgår					6582933,81	1569352,86	20,80
132	Utgår					6582933,14	1569356,00	20,67
133	Utgår					6582935,18	1569353,01	20,79
134	Utgår					6582934,71	1569353,15	20,88
135	Utgår					6582935,62	1569352,90	20,85
136	Utgår					6582935,88	1569351,83	20,92
137	Utgår					6582936,02	1569354,68	20,79
138	Utgår					6582936,21	1569356,26	20,71
139	Utgår					6582938,58	1569356,42	20,81
140	Utgår					6582945,07	1569348,28	21,24
141	Utgår					6582945,12	1569348,62	21,27
142	Utgår					6582936,36	1569347,65	21,06
143	Utgår					6582940,58	1569345,88	21,26
144	Utgår					6582933,96	1569340,44	21,08
145	Härd	1,0 x 0,94	Oregelbunden	Skålad		6582930,92	1569340,45	20,95
146	Stolphål ?	0,5 x 0,45	Rundad	Skålad		6582930,32	1569338,82	20,97
147	Avfallslager	4,7 x 2,8	Oval	Flack		6582934,36	1569336,28	21,07
148	Utgår					6582939,50	1569332,44	21,42
149	Stolphål	0,4 x 0,37	Oval	Lutande sidor, rund botten		6582941,76	1569340,83	21,41
150	Utgår					6582941,35	1569341,58	21,39
151	Stolphål	0,24 x 0,24	Rundad	Skålad		6582939,78	1569342,02	21,30
152	Utgår					6582940,38	1569338,91	21,38
153	Utgår	0,55 x 0,37				6582929,20	1569340,80	20,86
154	Nedgrävning	0,4 x 0,24	Oval	Skålad	Recent	6582934,63	1569348,93	21,03
155	Utgår					6582934,48	1569352,58	20,84
156	Utgår					6582933,87	1569352,78	20,79
157	Utgår					6582934,75	1569356,86	20,65
158	Utgår					6582934,74	1569355,09	20,77
159	Utgår					6582933,92	1569354,72	20,76
160	Utgår					6582933,81	1569357,63	20,60
161	Utgår					6582935,88	1569353,38	28,88
162	Nedgrävning	1,91 x 1,25	Rundad	-	Ej undersökt, liknar i plan A111, A124 & A90	6582932,07	1569350,85	20,75

Anl.	Typ	Plan (m)	Djup (m)	Form i plan	Form i profil	Anmärkning	x	y	z
163	Utgår						6582935,15	1569361,29	20,50
164	Stolphål	0,47 x 0,47	0,16	Rundad	Rundad	Ingår i HUS 2	6582934,65	1569362,26	20,50
165	Utgår						6582930,89	1569360,55	20,39
166	Utgår	0,19 x 0,1		Oval			6582929,70	1569361,70	20,26
167	Utgår						6582931,45	1569355,29	20,65
168	Utgår						6582939,49	1569332,42	21,44
169	Stolphål	0,75 x 0,73	0,13	Rundad	Raka sidor, rundad botten		6582927,21	1569342,44	20,78
170	Utgår						6582938,81	1569343,35	21,26
171	Stolphål	0,24 x 0,24	0,13	Rundad	Lutande sidor, plan botten		6582939,29	1569342,68	21,27
172	Stolphål	0,42 x 0,3	0,18	Oval	U-formad		6582931,61	1569360,72	20,37
173	Stolphål	0,7 x 0,7	0,23	Rundad	Lutande sidor, plan botten	Ingår i HUS 2	6582939,96	1569357,77	20,92
174	Utgår	0,3 x 0,2	0,06				6582930,07	1569365,67	20,10
175	Stolphål	0,2 x 0,2	0,08	Rundad	U-formad		6582926,90	1569363,62	20,13
176	Utgår	0,7 x 0,6		Oval			6582929,91	1569363,84	20,16
177	Hård	1 x 0,7	0,2	Oval	Skålad		6582919,65	1569370,65	19,56
178	Nedgrävning	1,80 x 1,40	-	Rundad	-	Ej undersökt, liknar i plan A111, A162, A90 & A124	6582919,79	1569368,32	19,63
179	Utgår						6582925,19	1569375,01	19,57
180	Stolphål ?	0,45 x 0,24	0,08	Oval	Skålad		6582914,07	1569366,71	19,36
181	Stolphål	0,45 x 0,4	0,2	Rundad	Lutande sidor, plan botten		6582943,80	1569356,56	21,04
182	Utgår						6582909,11	1569379,69	18,86
184	Utgår						6582915,83	1569375,77	19,26
185	Utgår						6582944,69	1569357,08	21,08
186	Stolphål	0,6 x 0,5	0,24	Rundad	Utande sidor, rundad botten		6582944,50	1569355,06	21,15
187	Stolphål ?	0,4 x 0,26	0,17	Oval	Lutande sidor, rundad botten		6582939,12	1569355,99	20,86
188	Utgår						6582927,77	1569360,07	20,27
189	Utgår						6582932,29	1569365,09	20,23
190	Utgår						6582934,44	1569331,63	21,18
191	Utgår						6582948,89	1569359,28	20,98
192	Stolphål	0,48 x 0,48	0,18	Rundad	U-formad				

4. Anläggningsbeskrivningar Strängnäs 443

ANLÄGGNING 13, Stolphål (HUS 3)

Storlek: 0,34 x 0,35 m

Djup: 0,21 m

Belägenhet: x6582923,87 y1569369,96 z18,25

Anläggningen syntes som en gråsvart sotig rund mörkfärgning i plan. Fyllningen utgjordes av svartgrå något humös lerig silt med inslag av kol, sot och bränd lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul flammig lera.

ANLÄGGNING 14, Nedgrävning (HUS 1)

Storlek: 2,60 x 2,90 m

Djup: 0,25 m

Belägenhet: x6582937,12 y1569329,76 z21,35

Anläggningen påträffades under den arkeologiska förundersökningen (2006) och syntes då som ett väl avgränsat svart, sotigt och kolrikt kulturlager. Vid den särskilda undersökningen visade det sig att lagret till stora delar utgjorde fyllningen i en 2,9x2,6 m stor något rundad nedgrävning.

Fyllningen utgjordes av något sandig humös gråsvart lera med ett rikligt inslag av sot, kol och skärvida samt skörbrända stenar. Koncentrationer av skärvig och skörbränd sten samt bränd lera noterades också i kanterna av nedgrävningen (vägglinjen). I nedgrävningen fanns också ett stenmaterial som inte var eldpåverkat. Det utgjordes av rundade stenar i storlek 0,05-0,15 m. Mot botten av anläggningen syntes ställvisa förekomster av ljusst gula leriga linser. I fyllningen påträffades genomgående både obrända och brända ben (djurben). Benmaterialet var något rikligare i anslutning till A14:1 och ut mot nedgrävningens kanter. I anslutning till nedgrävningen fanns också en något gles stenpackning av rundade och något kantiga stenar i storlek 0,60-0,10 m, vilken i väster bildade som en ingång till huset. Stenpackningen flankerade ingången. Söder om nedgrävningen fanns ytterligare en stenpackning som avgränsade anläggningen åt söder. I anslutning till nedgrävningen fanns ytterligare anläggningar i form av två stolphål (A14:6 & 14:7), en härdgrop (A14:1), en kokgrop (A14:5) och en nedgrävning (A14:8). Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F24 Obränt ben
F26 Pilspets (järn)
F72-F94 Brända & obrända ben
F96 Bränt ben
F132 Porslin
F142 Lerklining
F143 Lerklining
F146 Tegel
F147 Lerklining
F148 Käril (keramik)
F149 Tegel
F153 Lerklining
F154 Lerklining
F157 Övrig bergart
F168 Tånge? (järn)

¹⁴C-prov: Nr 28 (kol)

Makrofossil prov: Nr 11, 12, 13 & 14

ANLÄGGNING 14:1, Härdgrop (HUS 1)

Storlek: 1,30 x 0,90 m

Djup: 0,25 m djup

Belägenhet: x6582938,25 y1569330,77 z21,34

Anläggningen påträffades under den arkeologiska förundersökningen (2006). Den syntes då som en fyrkantig 1x1 meter stor svart sotig mörkfärgning med skärvig och skörbränd sten i ytan. Anläggningen var omgiven av ett kulturlager och utgjorde en del av A14 (Nedgrävning). Vid den särskilda undersökningen ändrades formen på anläggningen i plan något och den blev mer rundat rektangulär. Fyllningen utgjordes av rikliga mängder tätt packad skärvig och skörbränd sten samt gråsvart sandig lera med ett rikligt inslag av kol och sot. I ytan samt i kanterna av anläggningen påträffades enstaka brända ben. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F71 Bränt ben
F95 Bränt ben

¹⁴C-prov: Nr 29

Vedartsanalys: Nr 29 Tall

Datering: Labnummer Ua-35988, 1100±30 BP, 880-1020 AD (95,4%) Kalibrerad ålder 2 sigma. Se bilaga 8.

Makrofossilprov: Nr 15

ANLÄGGNING 14:5, Kokgrop (HUS 1)

Storlek: 0,52 x 0,56 m

Djup: 0,25 m

Belägenhet: x6582937,99 y1569328,64 z21,38

Anläggningen påträffades vid den arkeologiska förundersökningen (2006) och syntes då som en samling stenar belägna intill ett par större stenar i anslutning till ett kulturlager. Vid den särskilda undersökningen syntes anläggningen som en rund väl avgränsad samling av skörbränd och skärvig sten som låg i anslutning till A14. Fyllningen utgjordes av skärvig och skörbränd sten samt grå sandig lera. Inget inslag av kol och sot noterades. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F 25 Löpare/Malsten i bergart

Makrofossilprov: Nr 9 & 10

ANLÄGGNING 14:6, Stolphål, stenskott (HUS 1)

Storlek: 0,44 x 0,50 m

Djup: 0,16 m

Belägenhet: x6582938,22 y1569329,51 z21,329

Anläggningen syntes före undersökningen som en skarpt avgränsad ljusst brun rund färgning. Anläggningen kontrasterade skarpt mot det omgivande kulturlagret. Fyllningen utgjordes av ljusst brun homogen humös lera. Stolphålet var stenskott med stenar i storlek 0,20 m.

ANLÄGGNING 14:7, Stolphål, stenskott (HUS 1)

Storlek: 0,50 x 0,40 m

Djup: 0,20 m

x6582935,42 y1569329,76 z21,13

Anläggningen syntes före undersökningen som en skarpt avgränsad ljus brun rund färgning. Anläggningen kontrasterade skarpt mot det omgivande kulturlagret. Fyllningen utgjordes av ljus brun homogen humös lera med inslag av sot.

ANLÄGGNING 14:8, Nedgrävning (HUS 1)

Storlek: 0,60 x 0,50 m

Djup: 0,05 m

Belägenhet: x6582936,89 y1569330,29 z21,05

Anläggningen framkom i botten av grophuset, centralt och under A14. Utgjordes av något humös gråbrun lera och innehöll en hästkäke.

Fynd: F23 Obränt ben

¹⁴C-prov: Nr 30, (tand av häst)

Datering: Prov Nr 30 var av för dålig kvalitet för att kunna dateras, se bilaga 8.

ANLÄGGNING 16, Stolphål, stenskott (HUS 2)

Storlek: 0,50 x 0,60 m

Djup: 0,20 m

Belägenhet: x6582934,97 y1569359,92 z 19,11

Ska ses i samband med A17. Omstolpat. Anläggningen syntes som en väl avgränsad svartgrå rundad mörkfärgning i plan. Stenar i storlek 0,05-0,20 meter synliga i ytan. Ställvisa inslag av kol och sot. Fyllningen utgjordes av mörkt grå något humös sandig lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 17, Stolphål, stenskott (HUS 2)

Storlek: 0,50 x 0,60 m

Djup: 0,18 m

Belägenhet: x6582934,95 y1569359,52 z19,11

Ska ses i samband med A16. Omstolpat. Anläggningen syntes som en väl avgränsad svartgrå mörkfärgning i plan. Stenar i storlek 0,05-0,20 meter synliga i ytan. Ställvisa inslag av kol och sot. Fyllningen utgjordes av gråsvart något humös lerig silt med inslag av kol och sot. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Makrofossil prov: Nr 1

ANLÄGGNING 30, Stolphål

Storlek: 0,75 x 0,65 m

Djup: 0,3 m

Belägenhet: x6582937,57 y1569354,48 z20,79

Anläggningen syntes i plan som en oval mörkt brun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av mörkbrun sand med inslag av lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 49, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,18 x 0,20 m

Djup: 0,10 m

Belägenhet: 6582937,02 y1569333,666 z24,325

Anläggningen syntes i plan som en otydligt avgränsad grå mörkfärgning med inslag av kol omgiven av cirka 0,10 meter stora stenar. Fyllningen utgjordes av svagt humös grå lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul flammig lera.

ANLÄGGNING 53, Stolphål (HUS 2)

Storlek: 0,52 x 0,52 m

Djup: 0,3 m

Belägenhet: x6582933,77 y1569360,52 z19,04

Anläggningen syntes i plan som en gråsvart sotig rund mörkfärgning med stenar i ytan (0,15 m). Fyllningen utgjordes av grå sotig sandig lera med inslag av kol och enstaka mindre stenar. Anläggningen var nedgrävd i grågul sandig lera.

¹⁴C-prov: Nr 1 (kol)

Vedartsanalys: Nr 1, A1

ANLÄGGNING 55, Stolphål, stenskott (HUS 2)

Storlek: 0,7 x 0,6 m

Djup: 0,22 m

Belägenhet x6582932,12 y1569360,15 z18,87

Anläggningen syntes som en väl avgränsad gråbrun mörkfärgning med några större rundade stenar i ytan (0,25-0,15 m). Fyllningen utgjordes av grå sotig något sandig lera med inslag av kol mot botten av anläggningen. Stolphålet kan vara omstolpat. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F47 Bränt ben

F131 Lerklining

F150 Lerklining

F151 Tegel

¹⁴C-prov: Nr 2 (kol)

Vedartsanalys: Nr 2, Tall

Datering: Labnummer Ua-35896 1455±35 BP, 550-660 AD (95,4 %). Kalibrerad ålder 2 sigma Se bilaga 8.

Makrofossilprov: Nr 2

ANLÄGGNING 57, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,54 x 0,45 m

Djup: 0,17 m

Belägenhet: x6582931,85 y1569362,22 z18,86

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad oval gråbrun mörkfärgning med stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av grå sandig lera med enstaka inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F130 Kärl (Keramik)

ANLÄGGNING 58, Stolphål (HUS 2)

Storlek: 0,55 x 0,43 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582933,00 y1569362,80 z18,83

Anläggningen syntes i plan som en oval svart sotig mörkfärgning med en större sten i ytan (0,30 m). Fyll-

ningen utgjordes av grå sotig humös lera med inslag av kol, bränd lera och enstaka skärvigastenar. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

¹⁴C-prov: Nr 3 (kol)

Vedartsanalys: Nr 3, Björk

ANLÄGGNING 62, Stolphål

Storlek: 0,55 x 0,55 m

Djup: 0,23 m

Belägenhet: x6582929, 33 y1569363,44 z18,72

Anläggningen syntes i plan som en rundad mörkbrun mörkfärgning med större stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av mörkgrå humös lera med enstaka inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera (N) och grågul sand (S).

ANLÄGGNING 63, Stolphål, stenskott (HUS 3)

Storlek: 0,68 x 0,5 m

Djup: 0,36 m

Belägenhet: x6582928,77 y1569366,19 z18,60

Anläggningen syntes i plan som en oval svartbrun sotig mörkfärgning. I ytan syntes en större sten (0,25 m). Fyllningen utgjordes av grå, något humös lera med inslag av sot och bränd lera. Mot botten av anläggningen utgjordes fyllningen av bränd lera samt rester efter stolpen i form av större kolbitar. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F48 Bränt ben
F129 Lerklining

¹⁴C-prov: Nr 4 (kol)

Makrofossilprov: Nr 5

ANLÄGGNING 65, Härd

Storlek: 1,5 x 1,05 m

Djup: 0,14 m

Belägenhet: x6582922,65 y1569370,60 z18,24

Anläggningen syntes i plan som en oval mörkbrun mörkfärgning med spridda stenar i ytan. Anläggningen innehöll tre olika fyllningar som utgjordes av: mörkbrun lerig sand och rikligt med skörbränd- och skärvig sten, därefter en sot- och kollins och i botten ett urlakat sotigt lager.

Fynd: F49 Obränt ben
F128 Lerklining

¹⁴C-prov: Nr 5 (kol)

ANLÄGGNING 66, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,55 x 0,3 m

Djup: 0,24 m

Belägenhet: x6582937,77 y1569368,33 z20,28

Anläggningen syntes i plan som en oval brungrå mörkfärgning med en sten i ytan. Fyllningen utgjordes av brungrå lera samt rikligt med sten i storlek 0,1-0,3 m. Anläggningen var nedgrävd i flammig grågul lera.

ANLÄGGNING 67, Stolphål?

Storlek: 0,40 x 0,50 m

Djup: 0,12 m

Belägenhet: x6582930,66 y1569340,04 z20,87

Anläggningen syntes i plan som en del av A145 men tolkades efter undersökning som två separata anläggningar. Anläggningen var svartgrå till färgen och hade enstaka stenar, sot och bränd lera i ytan. Fyllningen utgjordes av något humös svartgrå lera med inslag av kol, sot och bränd lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 68, Nedgrävning

Storlek: 0,68 x 0,6 m

Djup: 0,18 m

Belägenhet: x6582948,49 y1569351,77 z18,85

Anläggningen syntes i plan som en brungrå rundad väl avgränsad mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av hårt packad brungrå lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera. Anläggningen bedöms som recent utifrån fyndmaterialet.

Fynd: F127 Tegel
F166 Spik (Järn)

ANLÄGGNING 69, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,4 x 0,2 m stor

Djup: 0,3 m

Belägenhet: x6582947,21 y1569354,63 z19,79

Anläggningen syntes i plan som en något diffust avgränsad mörkgrå mörkfärgning i anslutning till sen större sten. Fyllningen utgjordes av brungrå lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

Fynd: F51 Obränt ben
F52 Obränt ben
F126 Kärl (keramik)

ANLÄGGNING 72, Stolphål

Storlek: 0,26 x 0,26 m

Djup: 0,14

Belägenhet: x6582941,67 y1569358,26 z19,48

Anläggningen syntes i plan som en något diffus rundad grå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av något humös gråbrun lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 74, Stolphål, stenskott (HUS 2)

Storlek: 0,58 x 0,55 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582940,77 y1569359,44 z19,40

Anläggningen syntes i plan som en rundad brungrå mörkfärgning med enstaka stenar i ytan (0,04-0,08 m). Fyllningen utgjordes av brungrå något sandig lera med inslag av kol och sot. Stenarna i fyllningen var skörbrända och mellan 0,10 och 0,15 meter stora. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 77, Härdgrop (HUS 2)

Storlek: 0,5 x 0,3 m

Djup: 0,6 m

Belägenhet: x6582939,13 y1569359,55 z19,30

Anläggningen utgörs av en urgrävd och återfylld hårdgrop. Det som återstår av hårdgropens fyllning ligger i botten och längs med den östra sidan av anläggningen. Fyllningen utgjordes av sot, kol, samt skörbränd och skärvig sten. Återfyllningen utgjordes av gråbrun sandig lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

*Fynd: F50 Obränt ben
F124 Bränd lera
F125 Käril (keramik)
F163 Oidentifierat järnföremål*

¹⁴C-prov: Nr 6 (kol)

Vedartsanalys: Nr 6, Salix

ANLÄGGNING 78, Stolphål, stenskott (HUS 2)

Storlek: 0,4 x 0,4 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582938,33 y1569360,68 z19,21

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad rund gråbrun mörkfärgning med ett par mindre stenar i ytan (0,04-0,08 m). Fyllningen utgjordes av gråbrun lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 80, Härdrest

Storlek: 1,04 x 0,84 m

Djup: saknar djup.

Belägenhet: x6582935 y1569362 z19,09

Anläggningen syntes i plan som en oval väl avgränsad svartgrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av ett urlakat kol- och sotskikt i leran. Anläggning var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 81, Stolphål (stenskott)

Storlek: 0,6 x 0,5 m

Djup: 0,26 m

Belägenhet: x6582935,71 y1569360,87 z19,12

Anläggningen var något skadad av schaktning men syntes i plan som en oval brungrå mörkfärgning i anslutning till en större sten. Anläggningen var mycket tydlig i profil. Fyllningen utgjordes av lera med inslag av sot, kol och bränd lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

¹⁴C-prov: Nr 7 (kol)

ANLÄGGNING 82, Stolphål, stenskott (HUS 2)

Storlek: 0,5 x 0,5 m

Djup: 0,24 m

Belägenhet: x6582935,67 y1569361,63 z19,08

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad gråbrun rund mörkfärgning med en större sten i ytan (0,30 m). Fyllningen utgjordes av gråbrun lera med inslag av sot och kol. Stenskott åt öster. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 83, Stolphål, stenskott (HUS 2)

Storlek: 0,65 x 0,5 m

Djup: 0,22 m

Belägenhet: x6582937,74 y1569358,95 z19,30

Anläggningen syntes i plan som en rund svartgrå mörkfärgning med stenar i ytan (0,10-0,20 m). Fyllningen utgjordes av mörkt grå lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

*Fynd: F53 Obränt ben
F54 Obränt ben
F119 Käril (yngre rödgods)*

¹⁴C-prov: Nr 31 (tand av svin)

Datering: Prov Nr 31 var av för dålig kvalitet för att kunna dateras, se bilaga 8.

Makrofossilprov: Nr 3

ANLÄGGNING 86, Kokgrop

Storlek: 0,72 x 0,68 m

Djup: 0,15 m

Belägenhet: x6582935,46 y1569363,33 z19,03

Anläggningen syntes i plan som en rundad men något oregelbunden gråbrun mörkfärgning med riklig med skärvsten i ytan. Fyllningen utgjordes av humös gråbrun lera och rikligt med skärvsten. Fyllningen innehöll nästan inget kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

A86 bör ses i samband med den näraliggande A87, en härd. Härden har tolkats som en möjlig upphettningsplats för de stenar som sedan använts i kokgropen.

ANLÄGGNING 87, Härd

Storlek: 0,6 x 0,6 m

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582935,28 y1569364,03 z18,96

Anläggningen syntes i plan som en rundad gråbrun mörkfärgning med rikligt med skärvsten i ytan. Fyllningen utgjordes i den västra halvan av humös gråbrun lera med inslag av kol och skärvsten medan fyllningen i öster utgjordes av rikligt med kol och bränd lera. Skärvstenen förekom endast i toppen av anläggningen. Anläggningen var anlagd på en häll.

I väster angränsar anläggningen till A86, en kokgrop. A87 har tolkats som en möjlig upphettningsplats för stenarna i kokgropen, A86.

Fynd: F55 Obränt ben

¹⁴C-prov: Nr 8 (kol)

ANLÄGGNING 88, Stolphål (stenskott)

Storlek: 0,55 x 0,36 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582936,83 y1569363,06 z19,10

Anläggningen syntes i plan som en oval gulgrå mörkfärgning och angränsade till en större sten i öster.

Fyllningen utgjordes av gulgrå lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul i lera.

Fynd: F118 Lerklining

ANLÄGGNING 91, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,48 x 0,44 m

Djup: 0,22 m

Belägenhet: x6582931,00 y156936712, z18,61

Anläggningen syntes i plan som en rundad grå sotig mörkfärgning med skärvig sten i ytan. Fyllningen utgjordes av grå något humös lera med inslag av sot. Stenarna i skoningen var 0,05-0,2 m stora. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

¹⁴C-prov: Nr 8 (kol)

ANLÄGGNING 92, Stolphål, stenscott (HUS 3)

Storlek: 0,7 x 0,68 m

Djup: 0,23 m

Belägenhet: x6582929,53 y1569368,30 z18,61

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad rund mörkt brun mörkfärgning. I ytan syntes en koncentration av kol samt skörbrända och skärviga stenar i storlek 0,05-0,30 m. I ytan påträffades en löpare/malsten (F212). Fyllningen utgjordes av humös mörkt brun lera och stenar i storlek 0,05-0,20 m. Centralt i nedgrävningen syntes den brunna stolpen som ett stort kolstycke. Stolpen omgavs av bränd lera. Keramikmaterialet framkom i anslutning till stolpen. Anläggningen undersöktes i sin helhet. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F115 Tegel
F116 Käril (keramik)
F117 Sintrad lera
F120 Tegel
F155 Sintrad lera
F156 Bränd lera
F160 Käril (keramik)
F212 Löpare/Malsten (bergart)

¹⁴C-prov: Nr 10 (kol)

Vedartsanalys: Nr 10, Tall

Makrofossilprov: Nr 6

ANLÄGGNING 93, Stolphål, stenscott (HUS 3)

Storlek: 0,75 x 0,63 m

Djup: 0,40 m

Belägenhet: x6582923,40 y1569367,90 z18,38

Anläggningen syntes i plan som en något oregelbunden mörkt brun, svart, sotig mörkfärgning. Mörkfärgningen var omgiven av ett par större stenar i storlek 0, 3-0,2 m. Fyllningen utgjordes av bränd lera med inslag av kol och sot. I botten av anläggningen fanns resterna efter den förkolnade stolpen kvar i form av ett större kolstycke. Anläggningen innehöll en stor mängd vävtyngdsfragment. Anläggningen var nedgrävd i grågul flammig lera.

Fynd: F97 Obränt ben
F159 Löpare / Malsten (bergart)
F161 Vävttyngder
F162 Vävttyngder

¹⁴C-prov: Nr 11 (kol)

Vedartsanalys: Nr 11, Tall

Datering: Labnummer Ua-35897 1575±30 BP, 410-560 AD (95,4 %). Kalibrerad ålder 2 sigma Se bilaga 8.

Makrofossilprov: Nr 7

ANLÄGGNING 98, Stolphål

Storlek: 0,55 x 0,32

Djup: 0,06 m

Belägenhet: x6582927,63 y1569362,65 z18,73

Anläggningen syntes i plan som en oval mörkt brun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av humös, grusig mörkt brun lera med inslag av enstaka kolbitar. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

¹⁴C-prov: Nr 12 (kol)

ANLÄGGNING 99, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,78 x 0,52 m

Djup: 0,27 m

Belägenhet: x6582926,89 y1569364,19 z18,66

Anläggningen syntes i plan som en oval svartbrun sotig mörkfärgning. En större sten och ett flertal mindre skörbrända- och skärviga stenar syntes i ytan. Fyllningen utgjordes av svart sotig humös lera med ett rikligt inslag av skörbränd och skärvig sten. Stolpmärke. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F114 Tegel

¹⁴C-prov: Nr 13 (kol)

ANLÄGGNING 103, Stolphål?

Storlek: 0,3 x 0,3 m

Djup: 0,10 m

Belägenhet: x6582917,79 y1569372,47 z18,06

Anläggningen syntes i plan som en rund svart sotig mörkfärgning med enstaka skärviga stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av svart sotig humös något sandig lera med inslag av kol. Stolphålsbotten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 104, Stolphål

Storlek: 0,32 x 0,30 m

Djup: 0,06 m

Belägenhet: x6582913,29 y1569364,07 z18,01

Anläggningen syntes i plan som en rund brungrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av brungrå lera med inslag av kol. Stolphålsbotten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 105, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,06 m

Belägenhet: x6582907,01 y1569364,39 z17,87

Anläggningen syntes i plan som en rund brungrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av brungrå lera med inslag av kol. Stolphålsbotten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 106, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,04 m

Belägenhet: x6582906,04 y1569364,54 z17,80

Anläggningen syntes i plan som en rund brungrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av brungrå lera med inslag av kol. Stolphålsbotten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 107, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,04 m

Belägenhet: x6582904,93 y1569364,69 z17,82

Anläggningen syntes i plan som en rund brungrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av brungrå lera med inslag av kol. Stolphålsbotten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 108, Stolphål?

Storlek: 0,35 x 0,33 m

Djup: 0,06 m

Belägenhet: x6582910,29 y1569366,34 z17,84

Anläggningen syntes i plan som en rund brungrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av brungrå lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 109, Nedgrävning

Storlek: 0,36 x 0,36 m

Djup: 0,06 m

Belägenhet: x6582917,08 y1569358,01 z18,47

Anläggningen syntes i plan som en något sotig rund mörkfärgning i A110. Vid undersökning uppfattades anläggningen som två separata anläggningar, A109 & A110. Anläggningarna skiljdes åt av en större sten. Fyllningen utgjordes av svart sotig humös något sandig lera. Mot botten av anläggningen fanns inslag av bränd lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 110, Härdrest

Storlek: 1,3 x 1,1 m

Djup: 0,04 m

Belägenhet: x6582917,24 y1569358,55 z18,47

Anläggningen syntes i plan som en något oregelbunden, svart sotig mörkfärgning med bränd lera och kol i ytan. Fyllningen utgjordes av svart sotig humös sandig lera med inslag av bränd lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F56 Obränt ben

ANLÄGGNING 111, Nedgrävning

Storlek: 1,8 x 1,65 m stor

Djup: 0,3 m

Belägenhet: x6582917,09 y1569361,15 z18,35

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad rund brungrå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av kompakt brungrå lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 113, Stolphål?

Storlek: 0,28 x 0,24

Djup: 0,1 m

Belägenhet: x6582919,23 y1569363,85 z19,84

Anläggningen syntes i plan som en rundad gråbrun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av sotig gråbrun lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 114, Härd

Storlek: 1,84 x 1,35 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582921,28 y1569362,32 z18,51

Anläggningen syntes i plan som en oval, svart sotig mörkfärgning med kol, sot och enstaka skärvstenar i ytan. I kanterna av anläggningen syntes bränd lera. Fyllningen utgjordes av humös svart något sandig lera med ett rikligt inslag av kol, särskilt mot botten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F57 Obränt ben

¹⁴C-prov: Nr 14 (kol)

Vedartsanalys: Nr 14, Ek

Datering: Labnummer Ua-35898 1690±30 BP, 250-420AD (95,4 %). Kalibrerad ålder 2 sigma Se bilaga 8.

ANLÄGGNING 115, Härdgrop

Storlek: 1,4 x 1,4 m

Djup: 0,28 m

Belägenhet: x6582923,38 y1569362,76 z18,58

Anläggningen syntes som en rund väl avgränsad svart sotig mörkfärgning med skärvig sten i ytan. Fyllningen utgjordes av rikligt med sot, kol skörbränd- och skärvig sten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F158 Löpare/Malsten (bergart)

¹⁴C-prov: Nr 14 (kol)

Makrofossilprov: Nr 8

ANLÄGGNING 122, Härd

Storlek: 1,86 x 1,28 m

Djup: 0,16 m

Belägenhet: x6582921,06 y1569256,12 z18,69

Anläggningen syntes i plan som en oval svart sotig mörkfärgning med spridda skörbrända och skärviga stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av sot, kol samt måttliga mängder skörbränd och skärvig sten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F68 Bränt ben

F69 Obränt ben

F110 Käril (keramik)
F111 Harts

¹⁴C-prov: Nr 16 (kol)
Vedartsanalys: Nr 16, Ek

ANLÄGGNING 123, Stolphål?

Storlek: 0,28 x 0,28 m

Djup: 0,18 m

Belägenhet: x6582924,26 y1569354,89 z18,86

Anläggningen syntes i plan som en rundad gråbrun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av gråbrun lera med inslag av kolfragment. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 125, Stolphål

Storlek: 0,5 x 0,6 m

Djup: 0,26 m

Belägenhet: x6582931,94 y1569358,34 z19,05

Anläggningen syntes i plan som en rundad gråbrun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av brungrå lerig sand. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

¹⁴C-prov: Nr 17 (kol)

ANLÄGGNING 145, Härd

Storlek: 0,75

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582930,92 y1569340,45 z20,95

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad regelbunden svartgrå mörkfärgning med större stenar i ytan samt inslag av sot och bränd lera. Fyllningen utgjordes av något sandig lera, bränd lera, kol och sot. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F98 Bränd lera

¹⁴C-prov: Nr 18 & 19 (kol)

ANLÄGGNING 146, Stolphål?

Storlek: 0,5 x 0,45 m

Djup: 0,09 m

Belägenhet: x6582930,32 y1569338,82 z20,97

Anläggningen syntes i plan som en något flammig gråbrun, rund mörkfärgning med inslag av kol i ytan. Anläggningen avgränsades av stenar i storlek 0,04-0,15 m. Fyllningen utgjordes av svartgrå sotig lera med inslag av bränd lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 147, Avfallslager (nedgrävning)

Storlek: 4,7 x 2,8 m

Djup: 0,14 m

Belägenhet: x6582934,36 y1569336,28 z21,07

Anläggningen syntes som en väl avgränsad ovalt formade brungrå mörkfärgning. I ytan syntes enstaka obrända ben. Anläggningen grävdes i kvadranter och samtliga profiler dokumenterades. Fyllningen utgjordes av något humös mörkt brungrå något sandig lera

med ställvisa inslag av kolfragment. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F60 Bränt ben
F61 Obränt ben
F62 Bränt ben
F63 Obränt ben
F64 Bränt ben
F65 Bränt ben
F66 Bränt ben
F67 Bränt ben
F70 Obränt ben
F99 Käril (keramik)
F100 Lerklining
F101 Käril (keramik)
F102 Käril (keramik)
F103 Lerklining
F105 Käril (keramik)
F108 Käril (keramik)
F109 Lerklining
F134 Käril (keramik)
F135 Käril (keramik)
F144 Käril (keramik)

¹⁴C-prov: Nr 20, 21, 22, 23 & 24 (kol)

Vedartsanalys: Nr 22, Tall

Datering: Labnummer Ua-35899 1515±35 BP, 430-620 AD (95,4 %). Kalibrerad ålder 2 sigma Se bilaga 8.

ANLÄGGNING 149, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,4 x 0,37 m

Djup: 0,12 m

Belägenhet: x6582941,76 y1569340,83 z21,41

Anläggningen syntes i plan som en något diffust avgränsad oval mörkt brun mörkfärgning med enstaka kolbitar i ytan. Fyllningen utgjordes av svartgrå lera med inslag av sand och enstaka inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 151, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,24 x 0,24 m

Djup: 0,07 m

Belägenhet: x6582939,78 y1569342,02 z21,30

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad, rund, svartbrun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av något humös mörkt brun lera. En flat sten fanns i botten av anläggningen. Stolphålsbotten. Anläggning var nedgrävd i gulgrå lera

ANLÄGGNING 154, Nedgrävning

Storlek: 0,4 x 0,24 m

Djup: 0,15 m

Belägenhet: x6582934,63 y1569348,93 z21,03

Anläggningen syntes i plan som en tydligt avgränsad oval grå mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av grå något sandig lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera. Fynd av tegel i botten av anläggningen gjorde att den bedömdes som recent.

ANLÄGGNING 164, Stolphål (HUS 2)

Storlek: 0,47 x 0,47 m

Djup: 0,16 m

Belägenhet: x6582934,65 y1569362,26 z20,50

Anläggningen syntes i plan som en mycket väl avgränsad rund gråbrun mörkfärgning med enstaka stenar och inslag av kol i ytan. Fyllningen utgjordes av grå sotig något sandig lera med inslag av kol och enstaka skärvig stenar. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 169, Stolphål

Storlek: 0,75 x 0,73 m

Djup: 0,13 m

Belägenhet: x6582927,21 y1569342,44 z20,78

Anläggningen syntes i plan som en rund, brun mörkfärgning med enstaka stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av grå lera med inslag av bränd lera och kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

¹⁴C-prov: Nr 25 (kol)

ANLÄGGNING 171, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,24 x 0,24 m

Djup: 0,13 m

Belägenhet: x6582939,29 y1569342,68 z21,27

Anläggningen syntes i plan som en väl avgränsad svartbrun rund mörkfärgning. Anläggningen låg i anslutning till en sten. Fyllningen utgjordes av något humös mörkbrun lera. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

ANLÄGGNING 172, Stolphål

Storlek: 0,42 x 0,3 m

Djup: 0,18 m

Belägenhet: x6582931,61 y1569360,72 z29,37

Anläggningen syntes som en oval väl avgränsad brungrå mörkfärgning med skärvig sten i ytan. Fyllningen utgjordes av grå sotig lera och inslag av skärvig sten och enstaka kolfragment. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera. Går ihop med A55 (stolphål)

Fynd: F106 Kärl (keramik)

ANLÄGGNING 173, Stolphål, stenscott (HUS 2)

Storlek: 0,7 x 0,7 m

Djup: 0,23 m

Belägenhet: x6582939,96 y1569357,77 z20,92

Anläggningen syntes i plan som en rund mörkt brun mörkfärgning med lerklining och stenar i ytan (0,70-0,10 m). Fyllningen utgjordes av flammig svartgrå lera med inslag av sot och kol. Stenmaterialet i fyllningen var något skörbränt. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

Fynd: F112 Kärl (keramik)

F113 Bränd lera

Makrofossilprov: Nr 4

ANLÄGGNING 175, Stolphål

Storlek: 0,2 x 0,2 m

Djup: 0,08 m

Belägenhet: x6582926,90 y1569363,62 z20,13

Anläggningen syntes i plan som en något diffus rund gråbrun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av gråbrun lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 177, Härd

Storlek: 1,0 x 0,7 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582919,65 y1569370,65 x19,56

Anläggningen syntes i plan som en oval svartbrun mörkfärgning med inslag av sot och skärvig sten i ytan. Fyllningen utgjordes av svartbrun lera med inslag av sot, kol och skärvig sten. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

¹⁴C-prov: Nr 26 (kol)

ANLÄGGNING 180, Stolphål?

Storlek: 0,45 x 0,24 m

Djup: 0,08 m

Belägenhet: x6582914,07 y1569366,71 z19,36

Anläggningen syntes i plan som en mörkt brun oval mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av mörkbrun något humös lera med inslag av kol. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 181, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,45 x 0,4 m

Djup: 0,2 m

Belägenhet: x6582943,80 y1569356,56 z21,04

Anläggningen syntes som en något diffust avgränsad rund grå mörkfärgning med spridda kolfragment och stenar i ytan (0,05-0,1 m). Fyllningen utgjordes av gråbrun humös lera med inslag av kol. I anläggningens botten syntes en flat sten.

Fynd: F58 Obränt ben

ANLÄGGNING 186, Stolphål (stenscott)

Storlek: 0,6 x 0,5 m

Djup: 0,24 m

Belägenhet: x6582944,69 y1569357,08 z21,08

Anläggningen syntes i plan som en oval, mörkt grå mörkfärgning med stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av brungrå något humös och sandig lera med inslag av kol. Stolpmärke. Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.

Fynd: F59 Obränt ben

F121 Kärl (keramik)

F122 Silkärl?

F123 Lerklining

¹⁴C-prov: Nr 27 (kol)

ANLÄGGNING 187, Stolphål?

Storlek: 0,4 x 0,26 m

Djup: 0,17 m

Belägenhet: x6582944,50 y1569355,06 z21,15

Anläggningen syntes i plan som en oval gråbrun mörkfärgning. Fyllningen utgjordes av gråbrun något sandig lera. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

ANLÄGGNING 192, Stolphål (stenskott)

Storlek: 0,48 x 0,48 m

Djup: 0,18 m

Belägenhet: x6582948 y1569359 z20,98

Anläggningen syntes i plan som en rund grå mörkfärgning med stenar i ytan. Fyllningen utgjordes av grå lera med små kolstänk. Anläggningen var nedgrävd i grågul lera.

5. Fyndregister Strängnäs 443

Fnr	Anl	Rnr	Sakord	Antal	Antal frag	Vikt (g)	Material	Godstyp	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Anmärkning	x	y	z
1			Lerklining	1		20,4	Bränd lera					Rensfynd	6582932,87	1569361,35	20,35
2			Kärl	1		3,22	Keramik	Poröst	29	20	5,5	Rensfynd, spjälkad	6582933,29	1569356,66	20,64
3			Lerklining	1		2,5	Bränd lera		20	14,2	9,8	Rensfynd	6582933,19	1569355,95	20,66
4			Djurben	1			Obränt ben					Rensfynd	6582935,19	1569355,60	20,72
5			Tegel	1		20,2	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582938,37	1569343,17	21,25
6			Djurben	1			Obränt ben					Rensfynd	6582939,71	1569341,73	21,32
7			Kärl	1	2	2,16	Keramik	Fast	19	8,7	9,5	Rensfynd	6582941,35	1569341,61	21,39
8			Tegel	1		31,8	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582941,28	1569340,56	21,34
9			Djurben	1			Bränt ben					Lösfynd			
10			Kärl	1	2	4,3	Keramik	Fast	21	19,2	8,1	Rensfynd	6582939,81	1569338,84	21,31
11			Föremål	1		7,32	Järn		44,2	28	5	Rensfynd/Recent	6582939,91	1569338,07	21,42
12			Tegel	1		38,9	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582938,49	1569337,66	21,27
13			Djurben	1			Bränt ben					Rensfynd	6582937,78	1569338,05	21,25
14			Kärl	1		1,02	Keramik	Fast	14,2	13,2	3,8	Rensfynd	6582936,29	1569338,70	21,23
15			Hake	1		7,48	Järn		40	24,2	1,5	Rensfynd/Recent.	6582936,69	1569339,89	21,17
16			Föremål	1		9,56	Järn		39,2	18,4	2,4	Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582936,86	1569341,46	21,23
17			Spik	1	4	14,18	Järn		44,6	16,2	13	Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582938,56	1569340,05	21,27
18			Kärl	1		35	Glas		35,3	21,7		Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582942,43	1569340,19	21,47
19			Förglasat ämne	1		2,22	Övrigt		19	15	12	Rensfynd, svartglansig	6582941,54	1569333,91	21,51
20			Djurben	1			Obränt ben					Rensfynd	6582949,19	1569355,50	21,23
21			Djurben	1			Obränt ben					Rensfynd	6582946,97	1569357,42	21,11
22			Djurben	1			Obränt ben					Rensfynd	6582946,18	1569359,80	20,98
23	14:8		Djurben	1			Obränt ben					Rensfynd	6582936,90	1569330,19	21,10
24	14		Djurben	1			Obränt ben					Rensfynd	6582937,81	1569329,84	21,12
25	14:5		Löpare/Malsten	1		600	Bergart		75,1	70,3	66	Facetterad	6582937,76	1569328,73	21,30
26	14		Pilspets	1		17,36	Järn		82	18		Korroderad	6582937,69	1569329,98	21,15
27			Tegel	1		1,18	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582938,72	1569337,57	21,31
28	Utgår														
29			Lerklining	1		3,72	Bränd lera		31	19,6	8	Rensfynd/Ej sparad	6582938,48	1569337,16	21,26
30			Bränd lera	1		0,54	Bränd lera					Rensfynd/Ej sparad	6582938,28	1569337,12	21,26
31			Tegel	1		8,46	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582938,41	1569338,14	21,23
32			Tegel	1		1,54	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582938,80	1569338,02	21,28
33			Tegel	1		7,82	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582939,12	1569339,27	21,27
34			Tegel	1		3,24	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582938,90	1569339,81	21,28

Fnr	Anl	Rnr	Sakord	Antal	Antal frag	Vikt (g)	Material	Godstyp	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Anmärkning	x	y	z
35			Tegel	3		10,36	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582939,44	1569339,86	21,28
36			Tegel	1		3,74	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582939,78	1569339,79	21,31
37			Tegel	1		0,66	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582939,91	1569340,02	21,33
38			Spik	1		13,04	Järn		46,2	35	16	Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582939,77	1569340,09	21,32
39			Tegel	1		32,36	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582940,03	1569340,24	21,31
40			Tegel	1		3,22	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582938,87	1569340,42	21,27
41			Tegel	1		19,84	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582939,42	1569340,78	21,29
42			Tegel	1		3	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582937,03	1569339,34	21,15
43			Tegel	1		2,08	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582940,47	1569337,02	21,37
44			Järn	1	3	0,9	Järn		9,2	8,5	0,5	Rensfynd/Recent	6582939,91	1569335,51	21,35
45			Utgår												
46			Djurben				Obränt ben					Rensfynd	6582934,68	1569356,21	20,23
47	55		Djurben				Bränt ben						6582932,12	1569360,15	18,87
48	63		Djurben				Bränt ben						6582928,00	1569366,00	18,60
49	65		Djurben				Obränt ben						6582922,65	1569370,60	18,24
50	77		Djurben				Obränt ben						6582939,13	1569359,55	19,30
51	69		Djurben				Obränt ben						6582947,21	1569354,63	19,79
52	69		Djurben				Obränt ben						6582947,21	1569354,63	19,79
53	83		Djurben				Obränt ben						6582937,74	1569358,95	19,30
54	83		Djurben				Obränt ben						6582937,74	1569358,95	19,30
55	87		Djurben				Obränt ben						6582935,28	1569364,03	18,96
56	110		Djurben				Obränt ben						6582917,24	1569358,55	18,47
57	114		Djurben				Obränt ben						6582921,28	1569362,32	18,51
58	181		Djurben				Obränt ben						6582943,80	1569356,56	21,04
59	186		Djurben				Obränt ben						6582944,69	1569357,08	21,08
60	147		Djurben				Bränt ben					Kvadrant 1	6582934,36	1569336,28	21,07
61	147		Djurben				Obränt ben					Kvadrant 1	6582934,36	1569336,28	21,07
62	147		Djurben				Bränt ben					Kvadrant 2	6582934,36	1569336,28	21,07
63	147		Djurben				Obränt ben					Kvadrant 2	6582934,36	1569336,28	21,07
64	147		Djurben				Bränt ben					Kvadrant 3	6582934,36	1569336,28	21,07
65	147		Djurben				Bränt ben					Kvadrant 4	6582934,36	1569336,28	21,07
66	147		Djurben				Bränt ben					Kvadrant 2	6582934,36	1569336,28	21,07
67	147		Djurben				Bränt ben						6582930,92	1569340,45	20,95
68	122		Djurben				Bränt ben						6582921,00	1569256,00	18,69
69	122		Djurben				Obränt ben						6582921,00	1569256,00	18,69

Fnr	Anl	Rnr	Sakord	Antal	Antal frag	Vikt (g)	Material	Godstyp	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Anmärkning	x	y	z
70	147		Djurben				Obränt ben						6582934,36	1569336,28	21,07
71	14:1		Djurben				Bränt ben						6582938,25	1569330,77	21,34
72	14	2B	Djurben				Obränt ben						6582934,05	1569328,79	21,23
73	14	2E	Djurben				Bränt ben						6582934,70	1569330,67	21,23
74	14	2D	Djurben				Bränt ben						6582934,76	1569329,66	21,23
75	14	2D	Djurben				Bränt ben						6582934,76	1569329,66	21,23
76	14	3C	Djurben				Obränt ben					Skikt 1	6582935,86	1569328,75	21,25
77	14	3C	Djurben				Bränt ben					Skikt 1	6582935,86	1569328,75	21,25
78	14	3E	Djurben				Bränt ben					Skikt 1	6582935,67	1569330,74	21,25
79	14	3D	Djurben				Bränt ben					Skikt 1	6582935,76	1569329,74	21,25
80	14	3D	Djurben				Bränt ben						6582935,76	1569329,74	21,25
81	14	3D	Djurben				Obränt ben						6582935,76	1569329,74	21,25
82	14	3D	Djurben				Bränt ben						6582935,76	1569329,74	21,25
83	14	3D	Djurben				Bränt ben						6582935,76	1569329,74	21,25
84	14	3D	Djurben				Bränt ben						6582935,76	1569329,74	21,25
85	14	3D	Djurben				Obränt ben						6582935,76	1569329,74	21,25
86	14	4C	Djurben				Bränt ben					Skikt 1	6582936,83	1569328,81	21,30
87	14	4C	Djurben				Obränt ben					Skikt 1	6582936,83	1569328,81	21,30
88	14	4C	Djurben				Obränt ben					Skikt 1	6582936,83	1569328,81	21,30
89	14	4C	Djurben				Bränt ben					Skikt 1	6582936,83	1569328,81	21,30
90	14	4C	Djurben				Obränt ben						6582936,83	1569328,81	21,30
91	14	4C	Djurben				Bränt ben						6582936,83	1569328,81	21,30
92	14	4D	Djurben				Bränt ben						6582936,76	1569329,82	21,30
93	14	4D	Djurben				Obränt ben						6582936,76	1569329,82	21,30
94	14	5D	Djurben				Bränt ben					Skikt 1	6582937,76	1569329,91	21,35
95	14:1		Djurben				Bränt ben						6582938,25	1569330,77	21,34
96	14	3C	Djurben				Bränt ben						6582935,86	1569328,75	21,25
97	93		Djurben				Obränt ben						6582923,40	1569367,90	18,38
98	145		Bränd lera	10	6,64		Bränd lera		21	12	12	Ej sparad	6582930,92	1569340,45	20,95
99	147		Kärl	1	11,94		Keramik	Fast	13,5	24,3	5,5	Kvadrant 1	6582934,36	1569336,28	21,07
100	147		Lerklining	6	10,98		Bränd lera		25	14	12	Kvadrant 3	6582934,36	1569336,28	21,07
101	147		Kärl	4	8,4		Keramik	Fast	33,3	23	6,2	Kvadrant 3	6582934,36	1569336,28	21,07
102	147		Kärl	9	47,2		Keramik	Fast	43,4	26	10	Kvadrant 2	6582934,36	1569336,28	21,07
103	147		Lerklining	1	2,2		Bränd lera		16,8	14,6	11	Kvadrant 2	6582934,36	1569336,28	21,07
104	Utgår														
105	147		Kärl	1	6,38		Keramik	Fast	27	17,4	9,7	Kvadrant 1	6582934,36	1569336,28	21,07

Fnr	Anl	Rnr	Sakord	Antal	Antal frag	Vikt (g)	Material	Godstyp	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Anmärkning	x	y	z
106	172		Kärl	1	1	3,58	Keramik	Fast	19,5	14,5	13,1		6582931,61	1569360,72	29,37
107			Tegel	1	1	38,96	Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	6582925,00	1569353,00	18,96
108	147		Kärl	1	7	5,04	Keramik		19,2	19,5	6	Fragment, Kvadrant 4	6582934,36	1569336,28	21,07
109	147		Lerklining	1	1	1,4	Bränd lera		17,6	13,8	5,6		6582934,36	1569336,28	21,07
110	122		Kärl	1	2	9,58	Keramik	Fast	40	26	6	Sekundärbränd	6582921,00	1569256,00	18,69
111	122		Harts	1	1	0,1	Harts		11	7,4	3		6582921,00	1569256,00	18,69
112	173		Kärl	1	1	4,14	Keramik	Fast	24	18,2	8		6582939,96	1569357,77	20,92
113	173		Bränd lera	1	1	2,34	Bränd lera					Ej sparad	6582939,96	1569357,77	20,92
114	99		Tegel	1	1	2,1	Bränd lera					Recent/Ej sparad	6582926,89	1569364,19	18,66
115	92		Tegel	1	1	1,08	Bränd lera					Recent/Ej sparad	6582929,53	1569368,30	18,61
116	92		Kärl	1	2	4,94	Keramik	Fast	19,3	20,7	9		6582929,53	1569368,30	18,61
117	92		Sintrad lera	2	2	6,98	Bränd lera		34	22,2	13		6582929,53	1569368,30	18,61
118	88		Lerklining	1	1	4,18	Bränd lera		25	18	12		6582936,83	1569363,06	19,10
119	83		Kärl	1	1	9,94	Keramik	Rödgoods	36,2	26,7	7,2		6582937,74	1569358,95	19,30
120	92		Tegel	1	1	2,76	Bränd lera		22	19	9,3		6582929,53	1569368,00	18,61
121	186		Kärl	1	1	8,78	Keramik	Fast	35	24,3	9,3		6582944,69	1569357,08	21,08
122	186		Silkkärl	1	1	5,14	Keramik	Fast	26,2	14	12,2		6582944,69	1569357,08	21,08
123	186		Lerklining	1	4	4,28	Bränd lera		26,2	19,6	9,3	Hål/Genomoxiderad	6582944,69	1569357,08	21,08
124	77		Bränd lera	1	1	0,5	Bränd lera					Fragment	6582944,69	1569357,08	21,08
125	77		Kärl	1	1	0,82	Keramik		12	10	4,4	Ej sparad	6582939,13	1569359,55	19,30
126	69		Kärl	1	2	22,14	Keramik	Fast	68,4	29,7	9,6	Fragment	6582939,13	1569359,55	19,30
127	68		Tegel	1	1	1,16	Bränd lera					Recent/Ej sparad	6582947,21	1569354,63	19,22
128	65		Lerklining	10	10	11,92	Bränd lera		23	21	11,9		6582922,65	1569360,70	18,24
129	63		Lerklining	19	19	33,74	Bränd lera		27,1	17,4	10		6582928,00	1569366,00	18,60
130	57		Kärl	1	1	1,72	Keramik	Fast	18,6	13	8	Fragment	6582931,85	1569362,22	18,86
131	55		Lerklining	1	1	9	Bränd lera		32	26	15		6582932,12	1569360,15	18,87
132	14	5B	Porslin	1	1	3,76	Keramik		12,4	11	7	Skikt 1/Recent/Ej sparad	6582937,95	1569327,92	21,35
133			Sintrad lera	1	1	0,76	Bränd lera					Rensfynd	6582946,18	1569359,80	20,98
134	147		Kärl	1	7	5,82	Keramik	Fast	19	13,6	4,6	Genomoxiderad	6582934,36	1569336,28	21,07
135	147		Kärl	1	3	10,86	Keramik	Fast	23,6	19,5	9	Kvadrant 1	6582934,36	1569336,28	21,07
136			Slagg	2	2	47,14	Slagg		59,2	33,1	24	Lösfynd			
137			Bränd lera	4	4	19,2	Bränd lera					Rensfynd/Ej sparad	6582909,11	1569373,69	18,86
138			Bryne	1	1	1,92	Skiffer		25,3	10	5	Lösfynd			
139			Kärl	1	4	6,84	Keramik	Fast	27,8	15,5	9,4	Lösfynd			
140			Tegel	1	1		Bränd lera					Rensfynd/Recent/Ej sparad	658936,5	1569362,05	19,09

Fnr	Anl	Rnr	Sakord	Antal	Antal frag	Vikt (g)	Material	Godstyp	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Anmärkning	x	y	z
141			Bränd lera	1	1	1	Bränd lera					Rensfynd/Ej sparad	6582931,45	1569355,29	20,65
142	14	4C	Lerklining	1	5,6	5,6	Bränd lera		27	25,3	1,2		6582936,83	1569328,81	21,30
143	14		Lerklining	2	9,92	9,92	Bränd lera		26,2	26,2	14		6582936,90	1569330,19	21,10
144	147		Kärl	1	0,8	0,8	Keramik	Fast	12,8	9,8	5		6582934,36	1569336,28	21,07
145			Lerklining	2	7,64	7,64	Bränd lera		21,8	17,2	14,6		6582949,19	1569355,50	21,23
146	14	3B	Tegel	1	22,44	22,44	Bränd lera					Rensfynd	6582935,15	1569329,11	21,25
147	14	3D	Lerklining	2	1,68	1,68	Bränd lera					Skikt 1/Recent/Ej sparad	6582935,76	1569329,74	21,25
148	14	3D	Kärl	1	1,68	1,68	Keramik		21	15,2	5		6582935,76	1569329,74	21,25
149	14	2B	Tegel	1	5,26	5,26	Bränd lera					Skikt 1/Recent/Ej sparad	6582934,05	1569328,79	21,23
150	55		Lerklining	6	11,32	11,32	Bränd lera						6582932,12	1569360,15	18,87
151	55		Tegel	1	2,40	2,40	Bränd lera					Recent/Ej sparad	6582932,12	1569360,15	18,87
152	22		Bränd lera	3	2,78	2,78	Bränd lera					Rensfynd/Ej sparad	6582933,47	1569356,93	20,60
153	14	4E	Lerklining	1	3,74	3,74	Bränd lera		25,3	18	10		6582936,71	1569330,79	21,30
154	14	4C	Lerklining	1	3,16	3,16	Bränd lera		20	14	11,6		6582936,83	1569328,81	21,30
155	92		Sintrad lera	1	13,66	13,66	Bränd lera		42	33	23,7		6582929,53	1569368,30	18,61
156	92		Bränd lera	4	20,7	20,7	Bränd lera		31	23	16		6582929,53	1569368,30	18,61
157	14	4C	Övrig	1	72,20	72,20	Bergart		55	54	32		6582936,83	1569328,81	21,30
158	115		Löpare/Malsten	1	850	850	Bergart		101,2	100	62		6582923,38	1569362,76	18,58
159	93		Löpare/Malsten	1	650	650	Bergart		77,2	80	71		6582923,40	1569367,90	18,38
160	92		Kärl	1	195,66	195,66	Keramik	Fast	59	52	10		6582929,53	1569368,30	18,61
161	93		Vävt yngd	73	1115,7	1115,7	Bränd lera		64,1	28,2	32		6582923,40	1569367,90	18,38
162	93		Vävt yngd	1	221,16	221,16	Bränd lera		75	80	41		6582923,40	1569367,90	18,38
163	77		Oidentifierat föremål	1	3,32	3,32	Jäm		18	15	7,4		6582939,13	1569359,55	19,30
164			Mutter	1	37,04	37,04	Jäm		25,3	22,2	14		6582939,12	1569339,27	21,27
165			Spik	1	7,74	7,74	Jäm		43	15			6582948,49	1569351,77	18,85
166	68		Spik	1	8,04	8,04	Jäm		53,2	1			6582948,49	1569351,77	18,85
167	89		Oidentifierat föremål	1	2,02	2,02	Jäm		29	5,6			6582936,50	1569362,05	19,09
168	14	4B	Spets	1	2	2	Jäm		40	7,8	3,4		6582936,92	1569327,86	21,30
169			Ten	1	12	12	Jäm		68	7			6582907,42	1569360,69	19,60
170			Ten	1	7	7	Jäm		53	6			6582909,08	1569364,04	19,61
171			Ten	1	23	23	Jäm		78,6	8,6			6582923,59	1569368,97	19,90

Fnr	Anl	Rnr	Sakord	Antal	Antal frag	Vikt (g)	Material	Godstyp	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Anmärkning	x	y	z
172			Muskötkula	1	7	Bly			12	11	8	Recent/Ej sparad	6582913,34	1569348,10	20,19
173			Perforerad skiva	1	20	Kopparlegering			43,1			Metalldetektor/Recent	6582921,30	1569340,03	20,59
174			Spik	1	5	Jäm			45	4,2		Recent/Ej sparad	6582934,48	1569343,54	21,19
175			Smälta	1	12	Kopparlegering			27,2	9	7	Metalldetektor/Recent?	6582934,30	1569338,93	21,18
176			Spik	1	3	Jäm			29	5		Metalldetektor	6582935,29	1569336,05	21,22
177			Håke	1	3	Jäm			29,2	15	2,2	Recent/Ej sparad	6582930,97	1569334,12	21,11
178			Hästkosömm	1	6	Jäm			31,5	10		Metalldetektor/Recent?	6582927,56	1569336,19	20,95
179			Ten	1	4	Jäm			34	5		Metalldetektor	6582924,78	1569339,04	20,78
180			Plombering	1	9	Bly			15	15		Recent/Ej sparad	6582928,41	1569331,51	21,02
181			Bleck	1	0,94	Kopparlegering			37,2	5	0,9	Metalldetektor	6582928,57	1569332,59	21,01
182			Nit med nitbricka	1	8	Jäm			29	23,1		Recent/Ej sparad	6582941,34	1569331,46	21,60
183			Ten	1	6	Jäm			46,2	12		Metalldetektor/Recent?	6582954,45	1569350,31	21,73
184			Mynt	1	9,3	Kopparlegering			29	29	2	Recent/Ej sparad	6582953,38	1569353,31	21,61
185			Smälta	1	98	Bly			73	43,1	12	Metalldetektor/1600-tal	6582951,55	1569354,81	21,41
186			Spik	1	6	Jäm			44,2	11		Recent/Ej sparad	6582946,43	1569355,28	21,26
187			Lock	1	89	Jäm			76	72,2		Metalldetektor	6582945,78	1569360,94	21,04
188			Bleck	1	0,38	Kopparlegering			17	10,5	0,5	Recent/Ej sparad	6582943,13	1569360,65	20,96
189			Vintersöm	1	6	Jäm			33,8	13	7	Recent/Ej sparad	6582936,59	1569361,12	20,75
190			Mynt	1	5,78	Kopparlegering			25	25	0,02	Metalldetektor/Recent?	6582954,05	1569359,08	21,32
191			Bleck	1	1,36	Kopparlegering			23,1	9		Metalldetektor/Är 1681	6582941,05	1569354,82	21,10
192			Bleck	1	0,62	Kopparlegering			12	10	0,1	Recent/Ej sparad	6582955,40	1569361,66	21,26

Fnr	Anl	Rnr	Sakord	Antal	Antal frag	Vikt (g)	Material	Godstyp	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Anmärkning	x	y	z
193			Spik	1	9	Järn	Järn		38	10		Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582957,11	1569361,85	21,22
194			Ten	1	13	Järn	Järn		23,4	6		Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582960,13	1569366,18	21,05
195			Nit	1	23	Järn	Järn		61,5	17,8	7,4	Metalldetektor/Recent?	6582956,22	1569366,12	21,02
196			Smälta	1	239	Bly	Bly		12	54,2	24	Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582956,75	1569367,36	20,80
197			Spik	1	3	Järn	Järn		30	8,1		Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582952,44	1569376,02	20,33
198			Spik	1	8	Järn	Järn		46	14,3		Metalldetektor/Recent ?	6582940,69	1569369,54	20,56
199			Muskökula	1	1,8	Kula	Kula		9	7,4	6	Metalldetektor/Recent Recent/Ej sparad	6582944,30	1569373,20	20,36
200			Spik	1	17	Järn	Järn		77,2	1,8		Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582908,72	1569368,12	19,51
201			Dräktmalja	1	10	Mässing	Mässing		14	22	4,6	Metalldetektor	6582943,68	1569374,53	20,38
202			Bleck	1	0,78	Kopparlegering	Kopparlegering		15,6	15,8	0,6	Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582911,54	1569379,95	19,20
203			Spik	1	6	Järn	Järn		52,2	10		Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582897,87	1569321,65	19,64
204			Kniv	1	26	Järn	Järn		65,8	20,56,2		Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582901,93	1569336,35	19,64
205			Kniv	1	115	Järn	Järn		194	29	6,5	Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582969,18	1569367,62	20,99
206			Smälta	1	35	Kopparlegering	Kopparlegering		43	24	10	Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582939,36	1569321,56	21,61
207			Bleck	1	0,7	Kopparlegering	Kopparlegering		23,4	8,2	1	Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582940,11	1569322,57	21,55
208			Patronkula	1	8	Bly	Bly		19,3	9		Metalldetektor Recent/Ej sparad	6582939,29	1569330,22	21,23
209			Solja	1	8	Järn	Järn		33	33	4	Metalldetektor/Recent?	6582937,32	1569331,43	21,34
210			Hästkosömm	1	5	Järn	Järn		30	17	9,6	Rensfynd/Recent?	6582934,44	1569331,63	21,18
211			Bränd lera	2	2	Bränd lera	Bränd lera					Rensfynd/Ej sparad	6582939,77	1569340,09	21,32
212	92		Löpare/Malsten	1	800	Bergart	Bergart		800	770	650		6582929,53	1569368,30	18,61

6. Miljöarkeologiska laboratoriet, Rapport nr. 2008-007. Institutionen för idé- och samhällsstudier, Umeå Universitet.

Strängnäs 443, Strängnäs 3:1, Strängnäs sn, Södermanlands län. Arkeobotanisk och markkemisk analys. Av Karin Viklund

Inledning

Analyserna gäller 15 jordprov från särskild arkeologisk undersökning på fornlämning Strängnäs 443, belägen i åkermark väster om gamla E20 invid Strängnäs. Undersökningen omfattade en boplats med lämningar av bl.a. fyra byggnader, härdar samt hägnader med trolig datering till vikingatid. Proverna härrör från tre av byggnaderna samt en härd.

Metod

Proverna var i storleksordningen 2 L jord. För den arkeobotaniska analysen har de behandlats med gängse metoder för makrofossilanalys, dvs vattensällning, torkning och undersökning under lupp.

Före vattensällningen togs proverna för markkemisk analys, som ca 0,04 l subsamples. Totalt har fem olika parametrar analyserats: Organisk halt är bestämd genom glödförlust (GF/LOI) efter förbränning vid 550°C. Fosfathalten (mg P₂O₅/100 g torrsvikt extraherad med citronsyra 2%, av jordprov före och efter oxidativ förbränning) anges med två värden, som P_{cit} (fosfatgrader), dvs oorganisk fosfat, och som total fosfathalt (P_{tot}) vilket inkluderar organiskt bunden fosfat. Magnetisk susceptibilitet (MS) har mätts före och efter oxidativ förbränning vid 550°C (MS550) med en Bartington MS2/MS2B mätcell och susceptibiliteten anges som en SI-enhet per 10 g jord. MS-värdena visar jordens benägenhet att magnetiseras, något som ökar med kulturpåverkan, med bränning och med höga halter järn. Ett MS-värde som ökar märkbart efter upphettning till 550° kan betyda att jorden inte varit utsatt för bränning tidigare samt att miljön har varit reducerande, dvs fuktig (Tab 1).

Resultat

I flera prover hittades ett bränt främateriale, huvudsakligen av cerealia. Markkemivärdena var höga eller mycket höga och visar på människors aktiviteter på platsen. Nedan redovisas resultaten för varje prov, därefter anläggningsvis och sist kommer en sammanfattning där de aktuella frågeställningarna berörs.

Prov 1, A 17.

Provet är taget i ett stenskott, dubbelt stolphål (tillsammans med A16) i hus 2 i västra vägglinjen. Provet gav inget förkolnat växtmaterial och kol är inte heller noterat. De markkemiska analyserna visar på vissa förhöjningar med relativt högt värde för oorganisk fosfat, dock bland de lägre på platsen. Det finns alltså – som sig bör - indikationer på kulturpåverkan i jorden. MS-vär-

dena är inte alltför höga och ökar något efter bränning vilket tyder på möjligheten att den jord som provtagits inte varit utsatt för eld tidigare (Tab 1).

Prov 2, A 55.

Provet kommer från ett hörnstolphål, i SV hörnet av hus 2. Provet gav inget förkolnat växtmaterial och kol är inte heller noterat. De markkemiska analyserna uppvisar ungefär samma bild som för prov 1, men med lägre siffror och indikationerna på att jorden som provtagits inte utsatts för eld är här ännu större: MS-värdena i det närmaste fördubblas vid bränning.

Prov 3, A 83

Provet härrör från ett stenskott stolphål, i västra vägglinjen, längre mot norr än ovan beskrivna. Provet gav inget förkolnat växtmaterial och kol är inte heller noterat. De markkemiska analyserna visar på vissa förhöjningar med relativt högt värde för oorganisk fosfat. MS-värdena är inte alltför höga och ökar något efter bränning vilket tyder på att den jord som provtagits inte varit utsatt för eld tidigare.

Prov 4, A 173

Provet var taget i det nordvästra hörnstolphålet i hus 2. Lite träkol och skörbränd sten noterades i provet. Där fanns också ett främateriale bestående av:

- 1 ett bränt sädeskornsfragment
- 1 br sädeskornsfragment sannolikt av korn, cf *Hordeum sp.*
- 1 bränd råttlort

Markkemin uppvisar ungefär samma bild som för prov 1-3, men med lägre siffror och genom MS-värdena finns indikationer på att jorden som provtagits inte utsatts för eld.

Prov 5, A 63

Provet härrör från hus 3 och nordvästra hörnet där. Det hade ett innehåll av förkolnat främateriale bestående av:

- 3 sädeskornsfragment
- 3 frön av målla, *Chenopodium sp*
- 3 fröfragment, ej bestämbara

De markkemiska analyserna gav höga värden, främst för MS och oorganisk fosfat. MS-värdena ändras obetydligt efter upphettning till 550 grader, vilket visar att jorden varit utsatt för eldpåverkan tidigare.

Prov 6, A 92

Provet var taget i hus 3 och nordöstra hörnet där. Det gav en del träkol, men inget främateriale. De markkemiska analyserna gav samma bild som i prov 5, med

höga värden, främst för MS och oorganisk fosfat. MS-värdena ändras obetydligt efter upphettning till 550 grader, vilket visar att jorden varit utsatt för eld tidigare.

Prov 7, A 93

Provet var taget i hus 3 och sydvästra hörnet där. Det innehöll mycket träkol, och lera, bränd och obränd. Ett större frömaterial kom också fram:

155 korn, *Hordeum sp*
2 havre, *Avena sp*
1 råg, *Secale cereale*
1 vete, *Triticum sp*
231 sädeskornsfragment
1 gräs, *Poaceae*
1 våtarv, *Stellaria media*
5 måra, *Galium sp*
2 åkerbinda, *Fallopia*
85 målla, *Chenopodium sp*

De markkemiska analyserna gav mycket höga värden för MS och oorganisk fosfat. Värdena är exceptionella och tyder på någon speciell aktivitet eller något speciellt material som kommit med i provet.

Prov 8, A 115

Provet var taget i en härd inom ett område med härdar, strax väster om hus 3. Provet innehöll en hel del träkol. Där fanns också ett frömaterial bestående av brända sädeskorn:

1 korn, *Hordeum sp*
1 sannolikt korn, cf *Hordeum sp*
1 havre, *Avena sp*
10 vete, av kubbvetetyp, *Triticum aestivu ssp compactum*

De markkemiska analyserna visade på relativt hög halt organiskt material och hög halt organisk fosfat.

Prov 9, A 14:5

Provet är taget i ett ytligt lager (?) i en kokgrop som ingår i A14, ett grophus. Ett förkolnat växtmaterial kom fram bestående av:

2 korn, *Hordeum sp*
1 gräs, *Poaceae*

De markkemiska värdena är måttliga, motsvarande ungefär genomsnittet på lokalen, med ganska låga MS-värden medan dock oorganisk fosfat visar på tydlig förhöjning, ett tecken på "nedsmutsning" med avfall o dyl.

Prov 10, A 14:5

Provet kommer från kokgropen i grophus A14, innehöll en del skörbränd sten men inte så mycket träkol. Där fanns också förkolnade sädeskorn enligt nedan:

3 havre, *Avena sp*
2 korn, *Hordeum sp*
4 sädeskornsfragment

De markkemiska analyserna ger samma bild som ovan nämnda prov från samma anläggning, dvs en tydlig kulturpåverkan, med något högre värden.

Prov 11, A 14

Provet är taget i grophuset A14, strax under det lager som utgjorde fyllningen i grophuset. Där fanns ett bränt frömaterial bestående av:

1 skalkorn, *Hordeum vulgare*, var. *vulgare*
1 sädeskornsfragment
1 måra, *Galium sp*
1 gräs, *Poaceae*

De markkemiska analyserna visar på en viss kulturpåverkan, särskilt värdena för oorganisk fosfat, dock är värdena bland de lägre på platsen och särskilt den organiska halten. Provet föreföll bestå av huvudsakligen ljus lera.

Prov 12, A14

Provet är taget i grophuset A14, strax under det lager som utgjorde fyllningen i grophuset. Där fanns inget frömaterial och markemivärdena var ungefär lika som i prov 11.

Prov 13, A14

Provet är taget i A14, grophus, i toppen av det lager som utgjorde fyllningen i grophuset. Provet innehöll träkol, benfragment och enstaka skörbränd sten. Där hittades också ett tandfragment av häst/ko samt ett förkolnat växtmaterial bestående av

1 sädeskornsfragment, sannolikt vete, cf *Triticum sp*
1 enbärsfrö, *Juniperus*
2 småsnärjmåra, *Galium spurium ssp spurim*
7 sädeskornsfragment idet
1 målla, *Chenopodium sp*
1 starr, *Carex sp*

De markkemiska analyserna gav relativt höga värden, mest markant för organisk halt och organiskt bunden fosfat. MS-värdena indikerar att jorden inte varit utsatt för eldning tidigare.

Prov 14, A 14

Provet är taget i botten av det lager som utgjorde fyllningen i grophuset. I provet kom en del träkol fram samt en bit ben. Där fanns också ett bränt växtmaterial bestående av:

1 vicker, *Vicia sp*
1 stråfragment

De markkemiska analyserna gav relativt höga värden, mest markant för organisk halt och organiskt bunden fosfat men också oorganisk fosfat. MS-värdena ökar markant efter bränning vilket indikerar att jorden inte varit utsatt för eldning tidigare.

Prov 15, 14:1

Provet härrör från en härd i grophus 14. En hel del skörbränd sten fanns i provet liksom även träkol samt ett par fragment av brända ben. Brända växtlämningar hittades också, huvudsakligen av cerealia:

25 vetekärnor av kubbvetetyp, *Triticum aestivum ssp compactum*

21 sädeskornsfragment

5 stråfragment

De markkemiska värdena är höga och visar på kulturpåverkan och bränning.

Hus 1, grophus

Sju jordprover från detta hus har undersökts, fyra från lagren i huset, två från en kokgrop och ett från en härd. I provet från härden påträffades förutom brända ben också ett 50-tal brända sädeskorn, varav hälften var så pass välbevarade att de kunde bestämmas. Det rör sig om vete, av typen kubbvete. Sammantaget med markkemivärdena med sina höga fosfatvärden och hög MS kan detta tolkas som att det rör sig om en härd använd för matlagning, vid ett flertal tillfällen och där matrester och avfall samlats och spillts.

Kokgropen är representerad med två prover, bägge med innehåll av brända sädeskorn, totalt ca 10. Här kunde korn och havre identifieras. Markkemin pekar på en ganska måttlig kulturpåverkan som är mer i linje med lagren i husen än med härden.

Proverna från lagren i huset kommer från 3 olika nivåer: toppen av fyllningen, botten av fyllningen och under fyllningen (2st). Det översta gav lite frön från olika växter, hemmahörande på åkern (sädeskorn, mälla, småsnärjmåra) samt vildväxande (en, starr). Provet från botten av fyllningen ger en bild mycket likartad den i provet från toppen, med ett lite fattigare fröinnehåll, av en åker- eller ängsväxt.

Denna blandade bild i proverna från fyllningen, tillsammans med förekomsten av ben och skörbränd sten samt inte minst de höga värdena för organiskt material och organiskt bunden fosfat, pekar på att det är fråga om kulturjord, omgivande boplatmaterial som rasat in i gropen efter att huset övergivits. Att det rör sig om samma arter som i andra prover i ett par fall pekar på att det är material från användningsperioden i fråga.

Proverna tagna under fyllningen – kanske i den gamla golvytan - gav ett par sädeskorn och ogräsfrön samt ett gräsfrö. Ett sädeskorn kunde bestämmas till skal-korn. Här ger markkemin en lite annorlunda bild än den från fyllningen, jorden innehåller inte lika mycket organiskt material och organiskt bunden fosfat samt har lägre MS-värdet. Den är med andra ord lite

”renare” än fyllningen, som ju också utgörs av anhopat boplatmaterial, medan den gamla golvytan varit ”städad”.

Hus 2

Fyra jordprover från detta rektangulära hus har undersökts, samtliga av dessa från väggstolphål på husets västra sida. Endast ett av proverna gav ett förkolnat växtmaterial, bestående av ett par sädeskornsfragment av vilka ett troligen kommer från korn. Markkemivärdena är bland de lägre på platsen, även om t ex den oorganiska fosfaten förvisso är förhöjd och indikerar mänsklig påverkan på jorden. MS-värdena ökar efter bränning vilket pekar mot att jorden som provtagits inte varit utsatt för upphettning tidigare. Det kan betyda att huset inte brunnit, brunnit ojämnt eller att proverna inte härrör från den stolphålsfyllning som utgörs av inrasat kulturlager från husets användning, utan någon annan fyllning. Eller så har olika fyllningar blandats vid provtagningen, vilket ser ut att vara fallet utifrån insänt underlag i form av profilritningar.

Hus 3

Tre jordprover från detta rektangulära fyrstolpshus har undersökts, tagna i groparna efter alla hörnstolparna utom det sydöstra. Två av proverna gav ett förkolnat växtmaterial, varav det ena provet i riklig mängd. Huvuddelen bestod av cerealia, med flera sädeslag representerade. Korn kunde identifieras i ungefär en tredjedel av dessa, men en hel del var hårt bränt och omöjligt att säkert tillskrivas någon speciell art. Även enstaka ogräsfrön och frön av gräs fanns i provet.

Markkemiskt uppvisar proverna från dessa hus höga eller mycket höga värden. MS-värdena visar att jorden i proverna varit upphettad tidigare, dvs detta hus bör ha brunnit. Fosfatvärdena och MS-värdena, särskilt den oorganiska fosfaten, är mycket höga i provet från sydvästra hörnstolpen. Detta, tillsammans med det brända frömaterial pekar starkt på speciella aktiviteter, troligen knutna till matlagning. Ben kan ha funnits med i bilden. Det höga ingångsvärdet för MS kan också spegla förekomst av järn, dvs någon metallhantering (där också ben kan förekomma). Hade det varit fråga om djurstall borde kanske den organiskt bundna fosfaten och den organiska halten ha varit högre – som resultat av nedsmutsning med gödsel.

Härd 115

Ett antal sädeskorn från tre olika sädeslag påträffades här. Bilden påminner om den från härden i grophuset, bägge domineras av vete av kubbvetetyp, medan cerealiafyndet i hus 3 domineras av korn.

Sammanfattning

Analyserna av proverna från Strängnäs 443 gav relativt god utdelning i fråga om fossilt växtmaterial och markkemiska data användbara för tolkningar och besvarande av frågeställningar. Detta med undantag av hus 2, vil-

ket eventuellt inte har brunnit eller där provtagningen i väggstolphålen gjorts mindre ändamålsenligt. Tilläggas kan att inre, takbärande stolphål erfarenhetsmässigt ger mer växtmaterial och bör prioriteras om sådana finns. Boplatsen bör ha haft en viss brukningstid, åtminstone grophuset och kanske hus 3, om hus 2 är mera osäkert. Där finns generellt sett skillnader i markkemireultat mellan dessa, skillnader som också kan spegla olika användning. För grophusets del får man tänka sig matlagingsaktiviteter, i hus 3 likaså, möjligen har även någon metallhantering ägt rum i eller i närheten av det huset.

Det är intressant att så pass mycket cerealia kom i dagen genom undersökningarna, uppemot 600 sädeskorn. Större delen gick inte att artbestämma p.g.a. fragmentering, som tyvärr var ganska påtaglig. Detta

är inte ovanligt när det gäller grophus och härदार som ju det mesta av detta material kom fram. Flera sädesarter finns representerade men totalt sett dominerar det gamla sädeslaget korn - som så ofta, även i prover från sen förhistorisk tid (Fig 1). Dock finns ett påtagligt inslag av det lite nyare vetet, något som är ganska vanligt från vikingatida kontext i Mälårregionen. Råg finns där också, ett sent tillskott i dessa områden jämfört med t.ex. Skåne. Dessutom finns genomgående ett inslag av havre. Det kan vara fråga om att man odlat blandsäd, t.ex. korn och havre tillsammans, men det kan också röra sig om ogråshavre, t.ex. flyghavre vilken är belagd från Mellansverige denna tid. Det finns också en skillnad mellan grophuset och härden A115 å ena sidan och hus tre å den andra: på den sistnämnda dominerar korn medan vetet är i majoritet i de första (Fig 2). Det kan eventuellt avspegla en tidsskillnad i anläggningarna.

Projektuppgifter	MALnr	Anl nr	MS	MS550	LOI(%)	P°	Ptot	Pkvot
	07_0017_001	17	65	87	3,0	131	173	1,32
	07_0017_002	55	48	82	3,4	122	165	1,35
Landskap: Södermanland	07_0017_003	83	57	89	2,9	164	215	1,31
Socken: Strängnäs	07_0017_004	173	48	88	3,4	109	166	1,52
	07_0017_005	63	118	142	3,1	203	246	1,21
	07_0017_006	92	127	179	4,0	200	245	1,22
	07_0017_007	93	442	571	4,7	459	551	1,20
	07_0017_008	115	83	165	6,2	137	202	1,48
	07_0017_009	14:5	42	31	3,0	127	154	1,22
	07_0017_010	14:5	76	92	3,6	145	190	1,31
	07_0017_011	14	37	25	2,7	129	154	1,20
	07_0017_012	14	36	24	2,9	145	168	1,16
	07_0017_013	14	63	123	5,2	151	226	1,49
	07_0017_014	14	59	101	4,7	155	231	1,49
	07_0017_015	14:1	175	254	4,7	146	222	1,52

Tab 1. Resultat av markkemianalyser.

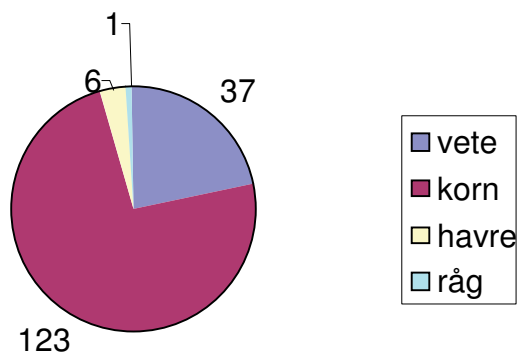

Fig 1. Förekomst av olika sädeslag, Strängnäs 443.

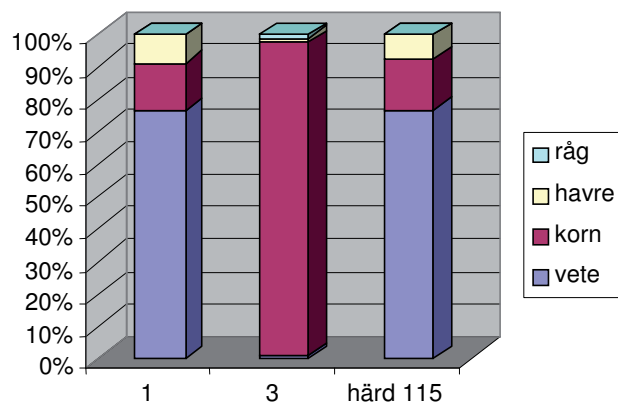

Fig 2. De olika sädeslagens förekomst i hus 1-grophuset, hus 3 samt härden 115.

7. Vedartsanalyser på material från Södermanland. Strängnäs sn. Raä 442 och 443. Vedlab rapport 0802.

Av Erik Danielsson (2008-01-11)

Arbetet omfattar tolv kolprover från två undersökta boplatser varav åtminstone Raä 443 delvis kan dateras till yngre järnålder. Prover från förundersökningen har undersökts och redovisats i Vedlab rapport 0704.

Liksom vid förundersökningen domineras innehållet i proverna av tall och ek. Det finns också inslag av al, björk och salix.

Innehållet i stolphålen antyder att kolet inte kommer från själva stolparna utan är material från omgivande eldstäder. Dateringarna från dessa kommer att gälla mer allmänt för hela boplatserna. Möjligen skulle provet från stolphålet A 48 kunna komma från stolpen då det

innehåller ek. Men ek har även eldats kan man se av övriga prover från boplatserna.

När det gäller dateringarna så får ni räkna med att de kommer att innehålla osäkerhetsfaktorer. Dels genom att materialets ursprung är diffust för stolphål, nedgrävning och avfallslager, dels att kolet i många fall kommer från träd som kan bli väldigt gamla i sig.

Den enda riktigt säkra dateringen kommer härdgropen A15 att ge.

Dominans av tall och ek antyder ett skogsklätt landskap.

Analysresultat Raä 442

Anl. ID	Anläggningstyp	Prov-mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockatför ¹⁴ C-dat.	Övrigt
15 3	Härdgrop	111.7g	17.9g 40 bitar	2 bitar al38 bitar ek	Al 257mg	
48 8	Stolphål	11.1g	6.0g 30 bitar	30 bitar ek	Ek 71mg	

Analysresultat 443

Anl. ID	Anläggnings-typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockatför ¹⁴ C-dat.	Övrigt
53 1	Stolphål	1.5g	0.1g 4 bitar	4 bitar al	Al 125mg	
55 2	Stolphål	4.9g	<0.1g 4 bitar	2 bitar ek2 bitar tall	Tall 15mg	
58 3	Stolphål	3.3g	0.1g 2 bitar	2 bitar björk	Björk 96mg	
77 6	Nedgrävning	3.2g	0.3g 4 bitar	4 bitar salix	Salix 26mg	
92 10	Stolphål	24.0g	13.5g 3 bitar	3 bitar tall	Tall 2.6g	
93 11	Stolphål	8.4g	3.3g 30 bitar	30 bitar tall	Tall 107mg	
114 14	Härd	22.5g	2.1g 11 bitar	11 bitar ek	Ek 335mg	
122 16	Härd	9.9g	0.1g 5 bitar	5 bitar ek	Ek 59mg	
147 22	Avfallslager	4.1g	3.1g 22 bitar	22 bitar tall	Tall 119mg	
14:1 29	Härd	166.5g	95.0g 40 bitar	38 bitar ek2 bitar tall	Tall 159mg	

Hoppas ni är nöjda med arbetet!

Erik Danielsson/VEDLAB

Kattås

670 20 GLAVA

Tfn: 0570/420 29

E-post: vedlab@telia.com

De här träslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al	<i>Alnus sp.</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar.	Motståndskraftig mot fukt. Brinner lugnt.	Klibbalen invandrade söderifrån ca 5000 f. Kr. Gråalen kom ungefär samtidigt med granen och samma väg som denna.
Gråal	<i>Alnus incana</i>				
Klibbal	<i>Alnus glutinosa</i>				
Björk	<i>Betula sp.</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårtbjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Glasbjörk	<i>Betula pubescens</i>				
Vårtbjörk	<i>Betula pendula</i>				
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
Salix, stort släkte med sälgar, pilar och viden	<i>Salix sp.</i>	60 år	Varierande anspråk vad gäller jordmån. De flesta arter är dock ljusälskande.	Mjuk och lätt ved. Dåligt som bränsle och virke.	Barken har använts till garvning.
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färska vedprover.

8. Resultat av ¹⁴C-datering av träkol & ben, fornlämning Strängnäs 443, Strängnäs 3:1, Strängnäs sn & kommun, Södermanlands län.

Av Göran Possnert/Maud Söderman, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns, det tvättade och intorkade materialet surgjort till pH 4, till CO₂-gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytiskreaktion.

I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av benmaterial (HCl-metoden):

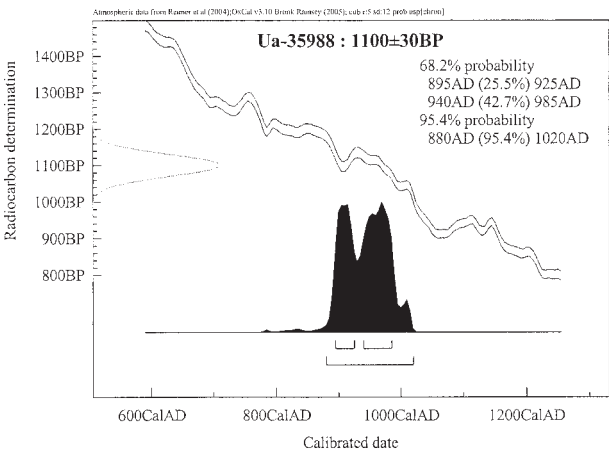
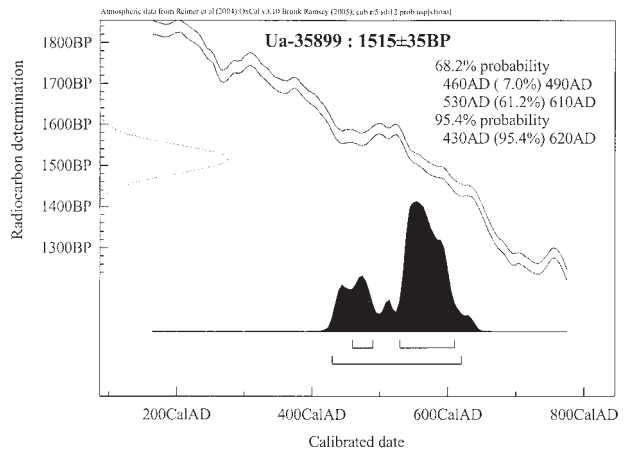
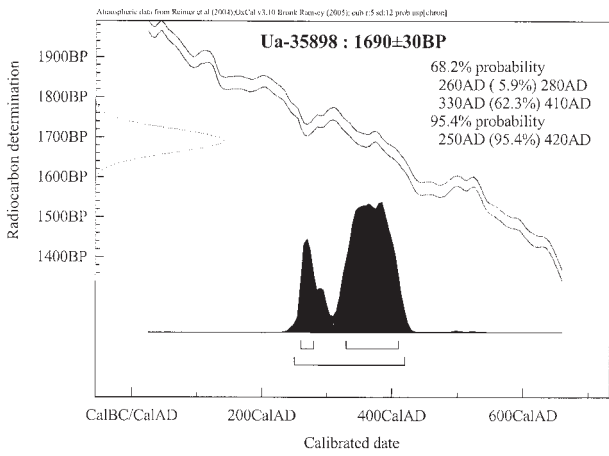
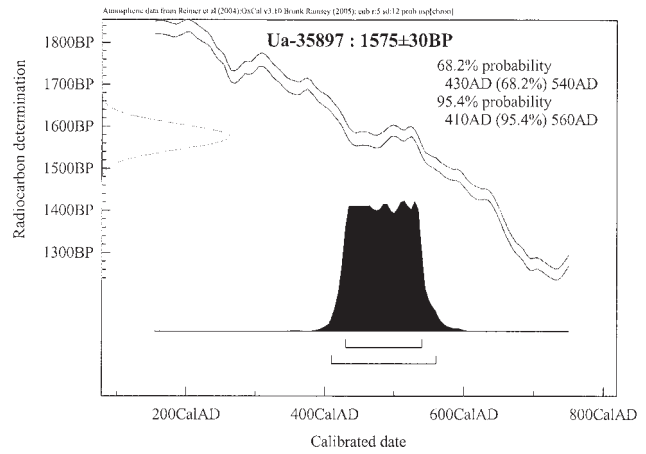
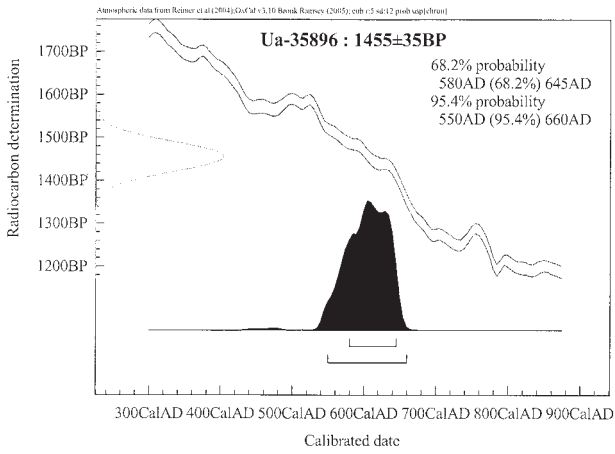
1. Mekanisk rengöring av ytan. (skrapning, ev. sandblästring)
2. Ultraljudstvätt i avjoniserat, urkokt vatten pH=3.
3. Krossning i mortel.
4. 0.8M HCl tillsätts, omrörning (cirka 10°C, 30 min.) (karbonat bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (90°C, 6-8 timmar). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningens inverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

Den fraktion som ¹⁴C-bestäms förbränns till CO₂-gas som i sin tur Fe-katalytiskt grafiteras före acceleratorbestämningen.

Resultat

Labnummer	Anl.	δ ¹³ C ‰ PDB	¹⁴ C ålder BP	Kalibr. ålder 1σ	Kalibr. ålder 2σ
Ua-35896	A55	-25,6	1455±35	68,2% 580AD(68,2%)645AD	95,4% 550AD(95,4%)660AD
Ua-35897	A93	-25,3	1575±30	68,2% 430AD(68,2%)540AD	95,4% 410AD(95,4%)560AD
Ua-35898	A114	-27,0	1690±30	68,2% 260AD(5,9%)280AD 330AD(62,3%)410AD	95,4% 250AD(95,4%)420AD
Ua-35899	A147	-24,8	1515±35	68,2% 460AD(7,0%)490AD 530AD(61,2%)610AD	95,4% 430AD(95,4%)620AD
Ua-35988	A14:1	-25,0	1100±30	68,2% 895AD(25,5%)925AD 940AD(42,7%)985AD	95,4% 880AD(95,4%)1020AD

Proven Strängnäs 443, provnr 30 och Strängnäs 443, provnr 31 var av för dålig kvalitet för att kunna dateras.

9. Osteologisk analys

Osteologisk analys
Raä 443, Strängnäs 3:1,
Strängnäs socken
Södermanlands län

Ylva Tell Dahl
Osteoarkeologiska forskningslaboratoriet
Stockholms universitet
2007

Inledning

På uppdrag av Sörmlands museum har benmaterial från en boplats från yngre järnålder, Raå 443 Strängnäs 3:1, Strängnäs socken, analyserats. Materialet redovisas i tabellform och som sammanfattning i bilaga 1.

Material och metod

Totalt har 963 benfragment med en vikt av 574,24 g analyserats och utgörs av både brända med 153 stycken (70,88 g) och 810 (503,36 g) obrända benfragment. Fragmentviktens medelvärde ligger på ca 2,2 g/ben. Benmaterialet har art-, benslags-, och där så varit möjligt sido-, och åldersbedömts.

Benmaterialet har vid analysen delats in och redovisas för respektive huskonstruktion. Ben från anläggningar som inte ingår i någon konstruktion redovisas under rubriken *Övriga anläggningar* utifrån anläggningstyp. Rensfynd redovisas separat.

Uppdelningen kan bidra till frågor kring det rumsliga utnyttjandet på boplatsen och benmaterialets beskaffenhet och sammansättningen kan belysa boplatssområdets funktionella användning.

Analysen utfördes okulärt och med hjälp av komparativa samlingar på Osteoarkeologiska Forskningslaboratoriet, Stockholms universitet.

De åldersbedömningar som var möjliga att utföra baserades på tänderns frambrott och tandslitage likaväl som epifysernas sammanväxning d.v.s. sammanväxning av leder och benskaft (Silver 1969, Grant 1982). Där mått har varit möjligt att utföra har de utförts efter Von Den Driesch (1976). Vidare har benmaterialet vägts och räknats.

Bevaringsgrad och tafonomi

Hur väl bevarat ett benmaterial är beror till mycket stor del på i vilken typ av miljö som benen hamnar i när det deponerats (Connor 2000). Den delen av benmaterialet som sedan grävs upp är troligen också endast en liten del av vad som kastats eller begravts på platsen över tiden. På grund av storleksvariationer och robustitet på djurben kan tafonomiska faktorer favorisera bevaring av vissa arter och inte andra. Ben som ligger ovanpå marken tillräckligt länge påverkas av både naturen, människor och djur som den kemiska vittringen. Människan tar hand om benen utifrån de möjligheter som ges och exempelvis spåren av hantverksavfall är ett steg som är del i förstörelseprocessen. Djuren hjälper också till med spridningen av benen både på boplatsen och när det gäller bortförsl av benen. Studier har visat att avsaknaden av exempelvis småben från fisk och fågel på en boplats också kan kopplas till fåglar som avlägsnat dessa från platsen. Det har också visat sig att större ben klarar sig bättre nedgrävda medan nedtrampning på exempelvis en boplats kan bevara mindre ben mer intakt än större ben (Lyman 1994). För studiet av benmaterialets fragmenteringsmönster används Outram's typindelning (2002).

De brända benfragmenten var i majoritet vita i färgen vilket tyder på en hög förbränningsgrad på över 800 grader (Bukistra & Ubelaker 1994:95). Vidare uppvisar det brända benmaterialet ingen s.k. krackelering som tyder på att de legat ytligt och utsatts för sol och regn. De obrända benfragmenten har en dålig bevaringsgrad och fragmenten var mycket sköra vilket förklarar den höga andelen icke identifierbara benfragmenten. Medelstorleken på benmaterialet ligger mellan 0,2 mm - 1 cm där majoriteten ses i den förra gruppen.

Avfall

Ett benmaterial påverkas också olika om det är lämningarna efter matrester eller slaktavfall. I detta fall studeras förhållandet mellan köttrika och köttfattiga regioner. De förra delas in i ryggrad och revben, skulderpartiet och framben samt bäckenben och bakben. De köttfattiga

regionerna avser kranium och underkäke, handrots- och fotrotsben, mellanhands- och mellanfotsben, falanger samt svanskotor. Övriga kategorier är tänder, hornkvice och horn. Slaktspår uppkommer då man flår och rensar benen för exempelvis matkonsumtion. Den typen av spår kan också ge information om de verktyg som använts och olika slakttekniker (Binford, 1981).

Resultat

De totala antalet till art eller klass identifierade benfragmenten uppgår till 176 stycken med en vikt av 479,96 gram. Det höga antalet icke identifierade benfragmenten på 787 stycken, 94,28 gram, kan förklaras i dels materialets höga fragmenteringsgrad och dels i dess skörhet där många fragment fallit sönder vid närmare analys (tabell 1).

Tabell. 1 Totala fördelningen av benfragmenten

Art/klass	Antal		Vikt (g)
	Bränt	Obränt	
Nötboskap	3	15	167,36
Häst		23	241,41
Får		1	4,3
Får/get	6	52	15,09
Svin	1	12	12,53
Däggdjur	3		2,74
Stort däggdjur	7	5	11,34
Litet däggdjur	30	2	6,13
Stor ungulat		7	17,86
Liten ungulat	1	4	0,63
Ungulat		4	0,57
Indet.	102	685	94,28
Totalt	153	810	574,24

(ungulater = hovdjur, Indet = oidentifierat)

Hus 1

Benmaterialet påträffades till största delen i ett kulturlager (A14) som ingick som en del av huskonstruktionen. Det sammanlagda antalet benfragment uppgår till 358 stycken med en vikt av 278,97 gram vilket utgör 50 % av den totala benvikten. De identifierade arterna som är representerade avser nöt, häst samt får/get. Benelement från nöt avser ett språngben, från häst tänder, skulderblad samt skenben och från får/get tänder, mellanhands- och mellanfotsben samt 1:a falang. De till klass identifierade benslagen avser långa rörben från stor och litet däggdjur, stor ungulat samt ett skulderbladsfragment från liten ungulat. I huset fanns även en härd (A14:1) i vilken sex stycken långa rörben från litet däggdjur har identifierats. För åldersbedömning har totalt 15 stycken ben- och tandfragment studerats utifrån epifyssammanväxningar eller tandslitage och tandframbrott från häst, nöt och får/get. Från häst återfanns fram- och kindtänder där de senare visar på ett vuxet djur över 2 ½ - 4 ½ år. Språngben från nöt liksom långa rörben och fingerben från får/get med fusionerade ledändarna ger en ålder över 1 ½ år. Ingen könsbedömning var möjlig att utföra. Fragmenteringsmönstrena visar att förutom ett benfragment från härdens har benfragmenten en nött ytstruktur vilket tyder på att de också utsatts för väder och vind. Inga snitt- eller huggspår var synliga på benfragmenten.

Tabell 2: Fördelning av benfragment/art alt. klass i hus 1

Art/klass	Antal		Vikt (g)
	Bränt	Obränt	
Nöt	-	1	13,83
Häst	-	22	208,4
Får/get	5	37	5,72
Stort däggdjur	-	1	0,43
Litet däggdjur	28	-	4,8
Stor ungulat	-	1	9,98
Liten ungulat	-	1	0,16
Indet	68	194	35,65
Totalt:	83	218	278,97

(ungulater = hovdjur, Indet = oidentifierat)

Hus 2

Benmaterialet påträffades i två av de i väster belägna stolphålen, A55 och A83. Det sammanlagda antalet benfragment uppgår till 5 stycken med en vikt av 24 gram (tabell 3). De identifierade arterna är nöt och svin. Benelement från nöt utgörs av fragment från lårben och ett mellanfot och från svin en kindtand från underkäken. En åldersbedömning av denna kindtands tandslitage ger en ålder på 2-5 år. Lårbensfragmentet från nöt avser diafysfragment men av benstrukturen att döma tillhör detta ett vuxet djur. Detta benfragment uppvisar också ett tydligt huggspår. Ingen könsbedömning var möjlig att utföra. Samtliga benelement i denna anläggning är funna i två av de västligt liggande stolphålen. Fragmenteringsmönster visar på svallade ben.

Tabell 3: Fördelning av benfragment/art alt. klass i hus 2

Art/klass	Antal		Vikt (g)
	Bränt	Obränt	
Nöt	1	1	14,56
Svin	-	1	6,82
Indet	-	2	2,62
Totalt:	1	4	24

(Indet = oidentifierat)

Hus 3

Benmaterialet påträffades i de två västligt belägna stolphålen, A63 och A93. Det sammanlagda antalet benfragment uppgår till 14 stycken med en vikt av 2,46 gram (tabell 4). De identifierade arterna är svin och får/get. Av dessa återfanns fragment av tandemalj och underarmben från vänster ben. Ingen ålders- eller könsbedömning var möjlig att utföra. Benfragmenten är funna i huskonstruktionens två västligt liggande stolphålen. Fragmenteringsmönster visar på svallade ben.

Tabell 4: Fördelning av benfragment/art alt. klass i hus 3

Art/klass	Antal		Vikt (g)
	Bränt	Obränt	
Svin	-	1	0,81
Får/get	-	3	0,21
Indet	10	-	1,44
Totalt:	10	4	2,46

(Indet = oidentifierat)

Nedgrävningar

En av nedgrävningarna har tolkats som en avfallsgrop, nämligen A147 (tabell 5). Det sammanlagda antalet benfragment uppgår till 499 stycken med en vikt av 122,33 gram. De identifierade arterna är nöt, svin samt får/get. Benfragment från nöt och får/get avser mellanhandsben och tänder samt bäckenben från nöt. Från svin ses kranie-, tand-,

mellanfotsben- överarmsben samt fibulafragment. De till klass identifierade stort- och litet däggdjur samt ungulat avser långa rörben och ett emaljfragment. Totalt fyra fragment har åldersbedömt, varav ett fragment av kindtand från nöt visar en ålder över 1 ½ - 2 år, ett fragment av överarmsben från svin som är ofusionerad distalt vilket växer samman med ledrullen vid ett års ålder, en ledyta på kranium från en ”griskulting” samt en premolar från underkäke med tandslitage synligt vilket ger en estimerad ålder över 1 ½ år. Ett benfragment från gruppen stort däggdjur har ett huggspår synligt. Fragmenteringsmönster visar dels på svallade ben men också på färskta benfrakturer. Förutom denna nedgrävning påträffades tre benfragment med en vikt av 33,6 gram i ytterligare två nedgrävningssytor på boplatzen (tabell 6). Endast häst har identifierats till art med ett obränt benfragment av överarmsben som av benstrukturen att döma tillhör ett vuxet djur. Detta benfragment har även ett snittspår. Fragmenteringsmönster visar på svallade ben.

Tabell 5: Fördelning av benfragment/art alt. klass i avfallsgrop A147 (nedgrävning)

Art/klass	Antal		
	Bränt	Obränt	Vikt (g)
Nöt	1	7	59,38
Svin	1	10	4,9
Får/get	1	10	2,23
Stort däggdjur	7	4	10,91
Litet däggdjur	4		2,96
Ungulat	-	1	0,09
Indet	20	433	41,86
Totalt:	34	465	122,33

Tabell 6: Fördelning av benfragment/art alt. klass i övriga nedgrävningar

Art/klass	Antal		
	Bränt	Obränt	Vikt (g)
Häst	-	1	33,01
Indet	-	2	0,59
Totalt:	-	3	33,6

(ungulater = hovdjur, Indet = oidentifierat)

Övriga anläggningar

Stolphål

Benfragmenten uppgår till 21 stycken med en vikt av 27,54 gram (tabell 7). De identifierade arterna är nöt och får/get från vilka benfragment av lårben och bröstkotor har bestämts. De från däggdjur och ungulat identifierade benelementen avser tänder, kota och långa rörben. För åldersbedömning återfanns endast ett lårbensfragment som var ofusionerat distalt från nöt vilket tillhör ett djur under 3 ½ år. Ingen könsbedömning var möjligt att utföra. Fragmenteringsmönster visar på svallade ben.

Tabell 7: Fördelning av benfragment/art alt. klass i stolphål

Art/klass	Antal		
	Bränt	Obränt	Vikt (g)
Nöt	-	1	18,66
Får/get	-	1	0,62
Litet däggdjur	-	2	0,85
Liten ungulat	-	1	0,26
Ungulat	-	3	0,48
Indet	-	13	6,67
Totalt:	-	21	27,54

(ungulater = hovdjur, Indet = oidentifierat)

Rensfynd

Benfragmenten uppgår till 19 stycken med en vikt av 57,28 gram (tabell 8). Av dessa har endast nöt identifierats till art med ett helt fingerben från framben, kindtand samt skulderblad. Till klass identifierade ses litet däggdjur och stor unglut med fynd av långa rörben och revben. Endast ett ben var möjligt att åldersbedömas, 1:a falang från nöt som ger ett djur över 1 ½ år. Mått är tagna på detta benelement och till storlek könsbedömts det till tjur/oxe. Vidare noterades exostosbildning (nybildning av ben) längs proximala ledytans kant och ett intryck i proximal ledyta. Fragmenteringsmönster visar på svallade ben.

Tabell 8: Fördelning av benfragment/art alt. klass i rensfynd

Art/klass	Antal		Vikt (g)
	Bränt	Obränt	
Nöt	1	5	50,03
Litet däggdjur	1	-	0,26
Stor unglut	-	4	5,83
Indet	2	6	1,16
Totalt:	4	15	57,28

(ungulater = hovdjur, Indet = oidentifierat)

Härdar

Benfragmenten uppgår till 38 stycken med en vikt av 27,85 gram varav 0,32 gram avser två brända benfragment (tabell 9). De identifierade arterna är nöt, får samt får/get. Av dessa har ett nästan helt fingerben (2:a falang) från framben från nöt, mellanfotsben från får samt tänder från får/get bestämts. Det av stor unglut identifierade benfragmentet avser del av underkäke med alveolhåla. Åldersbedömning av nörens fingerben som är fusionerad både proximalt och distalt ger en ålder över 1 ½ år. Tandslitage och tandframbrott av premolar och två kindtänder från får/get tillhörande samma individ visar en ålder över ca 2 år. Endast ett benfragment, underkäken från stor unglut, har ett huggspår. Ingen könsbedömning var möjlig att utföra. Fragmenteringsmönster visar dels på svallande ben och dels färskta brytspår.

Tabell 9: Fördelning av benfragment/art alt. klass i härdar

Art/klass	Antal		Vikt (g)
	Bränt	Obränt	
Nöt	-	1	11,01
Får	-	1	4,3
Får/get	-	4	6,52
Stor unglut	-	1	1,94
Indet	2	29	4,08
Totalt:	2	36	27,85

(ungulater = hovdjur, Indet = oidentifierat)

Matrester och slaktavfall

Benmaterialet från de olika anläggningar visar att benfragment från både köttrika och köttfattiga regionerna är representerade i alla anläggningar utom för gruppen härdar där endast benelement från de köttfattiga regionerna är representerade och från gruppen nedgrävningarna ses benfragment endast från de köttrika regionerna (tabell 10). Vidare har benfynden från stolphålen en tyngdpunkt på fragment från de köttrika regionerna. Totalt ses 100 stycken med en vikt av 253,45 gram tillhöra de köttfattiga regionerna och 82 stycken, 227,11 gram, de köttrika regionerna. Utöver det återfinns 781 stycken, 93,68 gram, som ej går att fastställa vilken region benfragmenten tillhör.

Det obrända benmaterialet är i majoritet på bopplatsen, och återfinns i samtliga konstruktioner och anläggningskategorier. De brända benfragmenten återfinns i A147, Hus 1, Hus 3, rensfynd, A110, A114 samt A122. I stolphål och nedgrävningar finns inga brända benfragment. Majoriteten av de identifierade brända benfragmenten tillhör de köttfattiga regionerna. Studeras artinnehållet i det brända och obrända materialen är det endast häst som

inte finns representerat i det brända materialet i förhållande till de tre köttproducerande arterna nöt, får/get samt svin.

Tabell 10: Förekomst av benfragment från de köttrika resp. köttfattiga regionerna/anläggning

Anläggning	Köttrika reg.	Köttfattiga reg.
Grophus	Ja	Ja
Stolphus 2	Ja	Ja
Stolphus 3	Ja	Ja
Avfallsgrop A147	Ja	Ja
Rensfynd	Ja	Ja
Stolphål	Ja	Ja
Härdar	Nej	Ja
Nedgrävningar	Ja	Nej

Sammanfattning

En diskussion kring arternas förekomst och antal från en boplats påverkas av möjligheten till identifiering vilket också kan skapa tolkningsproblematik. Djurbenen kan studeras utifrån dels näringsekonomiska diskussioner men kan också ge vidare kunskaper om exempelvis hälsa, jakt- och slaktmetoder. I detta benmaterial har majoriteten av benfragmenten varit i sådant skick att få till art och klassidentifieringar varit möjlig att utföra vilket begränsar möjlighet till konkreta tolkningar. Fragmentens storlek varierar från 0,2 mm – 8 cm men majoriteten har en storlek runt 0,4 mm. Benmaterialet kan dock ge oss en inblick i några av de djur som spelat en stor roll i människans liv och levit i dess absoluta närhet och vilken del av djurkroppen som är representerad genom studiet av köttfattiga och köttrika regioner. Dessutom kan man skapa en bild över hur människans fysiska miljö sett ut där dessa avfallshögar står i relation till exempelvis bostadshus och den rumsliga disponeringen. I detta benmaterial ses får/get och häst med det högsta antalet identifierade benfragmenten med vardera 61 och 23 stycken och efterföljs av nöt med 18 stycken benfragment och får med 1 benfragment. En stor del av benmaterialet har endast identifierats till däggdjur alternativt ungulater vilket troligtvis döljer benfragment från de identifierade arterna varför ingen vidare tolkning om inriktning på avel går att göras. I denna grupp kan också benfragment från vilda arter gömma sig. En åldersbedömning av benmaterialet visar att majoriteten av de identifierade benelementen tillhör vuxna djur. Man bör dock inte utesluta att unga (juvenila) ben kan ha brutits ned på grund av dess skörhet och därav ej blir representerade i benmaterialet.

Endast ett benelement har varit möjligt att könsbedöma, ett fingerben tillhörande tjur/oxe. Detta benelement uppvisar också en patologisk förändring med nybildning av ben vid proximalt liggande ligamentfäste och dels ett intryck i proximal ledyta. Nybildning av ben stimuleras av hög belastning men kan i vissa fall vara svårt att direkt koppla till att man använt djuret i arbete. I detta fall är inte nybildningen av ben så påtaglig på benelementet. Man kan dock förmoda att man använt oxar/tjurar som dragdjur vilket eventuellt stöds av fynden från fossil åkermark som noterats i boplatsens närhet. Intryck och fördjupningar i ledytorna kan vara genetiska men också de arbetsrelaterade. Flera olika orsaksagenter såsom ålder, kön, genetiska anlag samt graden av arbetsinsats kan alla vara med och påverka till dessa förändringar.

De två anläggningar som skiljer sig i fördelningen av benfragment från köttrika och köttfattiga regioner är dels härdar som enbart har benelement från köttfattiga regioner och dels nedgrävningar som endast har benelement från köttrika regioner. Det kan stämma överens med anläggningarnas delvis antagna användningsområde där man eventuellt använt köttfattiga benelement som bränsle och grävt ner matavfallet i marken en bit utanför husen. Vidare är benfragmenten från köttrika regionerna i majoritet i stolphålen. Utöver dessa ses en

jämn fördelning på de övriga anläggningarna. Den anatomiska representationen på hela boplatsoområdet är relativt lika för de identifierade arterna inklusive gruppen stor ungulat där nästan alla regioner återfinns. Förutom fynd av en bröstkota från får/get och två revben från stor ungulat är avsaknaden av kotor och revben märkbar i detta benmaterial. Inslag av häst och dess betydelse som köttproducerande däggdjur är svårt att svara på men fynden återfinns dels i gropus A14 och dels i en nedgrävning framför det nordligast liggande stolpburna huset. Om närvaron av hästbenen hade haft en religiös betydelse kan man antaga att benen inte skulle ha lagts ner i avfallshögarna tillsammans med annat mat- och slaktavfall.

Endast fyra obrända benfragment har någon form av huggspår. Fynden återfinns i anläggningarna nedgrävningar, avfallsgrop, stolphus 2 samt härd. Två av benfragmenten tillhör de köttrika regionerna och återfanns i stolphus 2 och nedgrävningar och ett av benfragmenten tillhör de köttfattiga regionerna och återfanns i en av härdarna vilket passar väl in i anläggningarnas förmodade användningsområden.

Förhållande mellan de olika anläggningarna visar att majoriteten av benfragment återfinns i avfallsgropen A147 och därefter i storleksordning gropus, härdar, stolphål, rensfynd, stolpburet hus nr 3, stolpburet hus nr 2 samt sist nedgrävningar. De två förstnämnda anläggningarna ligger i relativ närhet av varandra vilket tyder på att man troligen har utnyttjat dessa två ytor för mat- och slaktavfall. Det kan inte uteslutas att de också ligger i anslutning till en förmodad slaktplats. Om ett matlagningsområde hade legat här borde mer fynd av härdar återfinnas vilket istället ses sydöst om gropuset och avfallsgropen och mer i koncentration kring de två stolpburna husen. De obrända benfynden i stolphålen har troligtvis en mer religiös innebörd och kan eventuellt ses som hus- eller s.k. grundläggningsoffer.

Varken fisk, fågel eller andra vilda arter har identifierats i benmaterialet. Avsaknaden av dessa arter behöver ej betyda att de inte varit närvarande på boplatserna. Benen från både fågel och fisk är både små och relativt fragila vilka lätt bryts ned. Här kan även utgrävningsmetoden vara en faktor att beakta och då insamlingsmetoden inte innefattade någon form av sällning av sedimentet kan denna typ av småben ha förbisetts. Inga paralleller till hur artsammansättningen förhåller sig till andra järnåldersboplatser går att göra på grund av materialets ringa artmenförekomst av häst, nötkreatur, svin samt får/get är vanligt förekommande vid denna period.

Referenser:

- Bartosiewicz, L. 1997 *Draught cattle: Their osteological identification and history.*
Van Neer, W.,
Lentacker, A. Annales du Musée Roual de l'Afrique Centrale, Sciences
Zoologiques: Tervuren: 281 (vd).
- Degerbol, M. 1970 *The urus (bos Primigenius Bojanus) and neolithic domesticated cattle
(Bos Taurus domesticus Linné)* I Biologiske Skrifter, Utg av det Kgl.
Danske Videnskabs.selskab in Denmark. Band 17. Köpenhamn.
- Driesch, A. von 1976 *A Guide to the Measurement of Animal Bones from Archaeological
Sites.*
Pebody Museum Bulletin 1. Peabody harvard University.
- Liljegren, R 1993 *Från mammutstjäpp till kohage. Djurens historia i Sverige.* Wallin &
Lagerås, P. Dalholm Boktr. Ab, Lund.
- Lepiksaar, J. 1989 Om den tafonomiska förlustens betydelse vid kvantitativ analys
av antropogena tanatocoenoser. *Faunahistoriska studier
tillägnade Johannes Lepiksaar.* Iregren, E & Liljekvist, R (red.)
(Report Series no 3). Institute of Archaeology, Lund.
- Lyman R L 1994 *Vertebrate Taphonomy.* Cambridge University Press.
- O'Connor T 2000 *The Arcaeology of Animal Bones.* Sutton Publishing, Somerset.
- Outram, A.K. 2002 Bone Fracture and Within-Bone Nutrients: An Experimentally Based
Method for Investigating Levels of Marrow Extraction. In: P. Miracle
and
N. Milner (eds.) *Consuming Passions and Patterns of Consumption.*
Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research. 51-64.
- Schmidt, E. 1972 *Atlas of Animal Bones.* Elsevier, Amsterdam.
- Silver, I.A. 1969 The Ageing of Domestic Animals. I D. Brothwell and E.S.
Higgs (eds.), *Science in Archaeology*, London, 283-302.
- Stenberger, M. 1955 *Vallhagar. A migration period Settlement on Gotland/Sweden.*
Part I and II. Esselte förlag. Stockholm.
- Vretemark, M. 1997 Från ben till boskap: kosthåll och djurhållning med
utgångspunkt i medeltida benmaterial från Skara. Skrifter från
Doktorgradsavhandling vid Stockholms universitet. Skara.